Kultūros savaitraštis „7 meno dienos“ | www.7md.lt

7md

2020 m. vasario 21 d., penktadienis

Nr. 7 (1328) | Kaina 1,30 Eur

D*ailė* | **M***uzika* | **T***eatras* | **K***inas* | **F***otografija*

2
Arvydo Malcio autorinis vakaras

4
Lietuvos nacionalinio dramos teatro spektaklis „Abelaras ir Eloiza“

6
Krystianas Lupa stato „Austerlicą“ Jaunimo teatre

8
Meno knygų apžvalga

10
Apie parodas Vilniuje trumpai

11
Filmas „Liepsnojančios moters portretas“

Dmitrijus Golovninas ir Asmik Grigorian — M. Aleksos nuotr.

Niekada nežinai, kada išloši

Mintys po Sergejaus Prokofjevo operos „Lošėjas“ premjerų LNOBT

Jūratė Katinaitė

Prieš gerus penkerius metus britų muzikos kritikas Normanas Lebrechtas savo tinklaraštyje atsainiai mestelėjo, girdi, iš trijų Baltijos valstybių tik Lietuvos negarsina muzikai. Va, latvių ir estų žvaigždės jau būriuojasi didžiosiose scenose ir muzikos žurnalų viršeliuose. Prisimenu, kaip pyktelėjau: o ką, Violeta Urmana nesiskaito? Nemanau, kad kontroversiškasis kritikas nežinojo pirmosios išsilaisvinusių Baltijos kraštų dainininkės, įžengusios į didžiuosius Europos teatrus, pavardės. Esu tikra, kad paprasčiausiai buvo pamiršęs. Kaip sakoma, išimtis tik patvirtina taisyklę. Tačiau po tų nelemtų žodžių pasipylė lietuvių muzikų pripažinimas Vakarų scenose. Aišku, tai sutapo su naujos kartos – kompozitorių, dirigentų, atlikėjų ir ypač dainininkų iškilimu. Vos per kelerius metus lietuvių vardai ne tik įsitvirtino garbingose afišose, bet ir peržengė kultūrinės žiniasklaidos rėmus: Asmik Grigorian, Mirgos Gražinytės vardai ir atvaizdai jau ne kartą puikavosi prestižinių dienraščių pirmosiose skiltyse, įtakingų televizijų žinių laidose ir portalų reklaminėse juostose.

Tik bėda, kad Lietuvoje vis dar mažai žinome apie daugelio mūsų menininkų pasiekimus svetur, jei jie patys nėra aktyvūs socialinių tinklų entuziastai. Laikas rūpintis, kaip pristatyti ryškiausius Vakarų operų teatrų pastatymus, koncertus, kuriuose sėkmingai pasirodo lietuvių atlikėjai, kompozitoriai. Sausio 1-ąją „LRT Plius“ parodė įžymiąją Zalcburgo festivalio Wilde'o-Strausso-Castellucci „Salomėją“ su A. Grigorian. Apmaudu, kad nematėme ryškiausių V. Urmanos spektaklių. O juk keletą metų šio amžiaus pradžioje ji nuolat buvo kviečiama į Milano „La Scala“ sezono pradžios premjeras!

Žinoma, yra „Mezzo TV“ kanalas, festivalių, teatrų ir koncertų salių videotransliacijos internetu, kur kartkartėmis galima „pagauti“ vieną ar kitą lietuvį. Na ir, žinoma, „LRT Klasikos“ radijas, kuris per Europos transliuotojų sąjungą (EBU) turi išskirtinę galimybę nuolat teikti naujausius koncertų ir spektaklių įrašus.

O LNOBT nusprendė pirmąsyk įsigyti Vakaruose lietuvių menininkus pristačiusį spektaklį – Sergejaus Prokofjevo „Lošėją“, kuriuo Bazelio operoje (Šveicarija) 2018 m. debiutavo Asmik Grigorian ir Modestas Pitrėnas. Pastatymo režisierius Vasilijus Barchatovas LNOBT publikai

Nukelta į 3 psl.

Crescendo į tylą

Arvydo Malcio autorinis vakaras Vilniaus universiteto Šv. Jonų bažnyčioje

Rasa Murauskaitė

Kai kurie kompozitoriai savo muzikos atpažįstamumą formuoja per pasirinktas technologines kryptis, kiti – per žanrų, stilių, instrumentarijaus ypatumus ir pan. Kompozitoriaus ir violončelininko Arvydo Malcio kūrybą geriausiai atpažįstame iš jos atlikėjiško, dinamiško, ekspresyvaus charakterio, kontrastų gausos ir tirštos, neretai į sonorizmą linkstančios orkestro muzikinės kalbos. Nepaisant neretai tam tikrą programiškumą sufleruojančių jo kūrinių pavadinimų, iš tikrųjų šio kūrėjo muzika artima grynajai, neprisirišančiai prie konkrečių „užmuzikinių“ reikšmių ar naratyvų.

Lietuvos muzikų rėmimo fondo koncertų ciklas „Alma mater musicalis“ dažnai pristato Lietuvos Vyriausybės arba Nacionalinių premijų laureatus. Tiems, kurie tik probėgšmais buvo girdėję, tiesa, gana dažnai mūsų koncertų salėse skambančią Vyriausybės premijos laureato A. Malcio kūrybą, vasario 10 d. „Alma mater musicalis“ organizuoto autorinio kompozitoriaus vakaro programa, mano nuomone, gana taikliai reprezentavo bendruosius kompozitoriaus muzikos bruožus.

Koncertą sudarė keturi savo reputaciją jau turintys A. Malcio kūriniai – „Perskelta tyla“ ir „Plexus“ („Raizginys“) styginių orkestrui, taip pat Koncertas klarnetui ir kameriniam orkestrui bei Koncertas akordeonui ir styginių orkestrui. Autoriniam vakarui pavyko suburti solidžius atlikėjus – solo partijas atliko du ryškūs jaunosios kartos menininkai, klarnetininkas Vytautas Giedraitis ir akordeonininkas Tadas Motiečius, kartu su Lietuvos kameriniu orkestru (meno vadovas Sergejus Krylovas), kuriam dirigavo Vokietijos orkestrų ir Kauno miesto simfoninio orkestro dirigentas Vilmantas Kaliūnas, parengęs ne vieną programą ir su Lietuvos kameriniu orkestru. A. Malcys taip pat puikiai pažįsta šį kolektyvą – jų kūrybinė draugystė trunka bene du dešimtmečius, o jos rezultatas – ne tik A. Malcio kūrinių įtraukimas į įvairias programas, kompozitoriaus kūrybos vakarai, bet ir įrašyti autoriniai albumai.

A. Malcio muziką galima priskirti tai šiuolaikinės muzikos krypčiai, kuri natūraliai evoliucionuoja iš tradicijos, jos nelaužydama, o veikiau individualiai transformuodama. Kaip ir buvo girdėti autorinio vakaro programoje, kompozitorius neatsisako repriziškumo, skirtingų praeities stilių projekcijų, gana tradicinės kūrinių formos rikiuotės (jei koncertas – tai trijų dalių ir pan.). Tipiniai bruožai – muzikos dinamiškumas, kartais net ypač aštrus kontrastingumas ir bendra visų muzikos parametrų augimo tendencija – jungė ir visą vakaro programą.

„Perskelta tyla“ pasižymi ypač plačia emocine amplitude – nuo ramaus susimąstymo iki aistringos vidinės ekstazės. Ypač aštrūs ir dažni muzikinės medžiagos kontrastai kartais net kiek chaotiški. Kompozitorius šiame kūrinyje žaidžia styginių tembrais, nevengia naudoti įvairių mikrojudėjimų, kurie lemia sonoristinį kai kurių epizodų pobūdį. Galiausiai, visus muzikinius parametrus auginant *crescendo*, pasiekus kulminacinį tašką, tarsi susprogstama ir grįžtama į tai, nuo ko viskas prasidėjo, – į tylą. Orkestras griežė techniškai puikiai, vis dėlto būtent pirmajame vakaro kūrinyje, rodės, galima buvo paieškoti daugiau interpretacinių niuansų, nes šioje muzikoje individualioms atlikėjų idėjoms palikta ypač daug erdvės.

Bene didžiausią įspūdį šiame koncerte paliko Koncertas klarnetui ir kameriniam orkestrui, solo partiją atliko V. Giedraitis. Kompozicija skirta šviesaus atminimo klarnetininkui Algirdui Doveikai, o tam tikrą semantinį šio atlikimo ryšį sustiprino tai, kad solistas grojo paties A. Doveikos klarnetu. Šis A. Malcio opusas apgobtas savotiškos sakralumo auros. Pirmą jo dalį pradeda judėjimas šviesos link – į aukštyn kylantį klarneto pasažą atsako orkestras, galiausiai „sulimpantis“ į romų akordą, jo fone leidžiama solistui ekspresyviai išsisakyti. Antra dalis – tamsesnio, niūresnio charakterio, tarsi savotiškas *memento*, nestokojantis ilgesio ir nostalgijos. Trečią dalį ramiai pradeda orkestras. Jis tarsi įrėmina solisto partiją, kol galiausiai viskas suauga į vientisą garsų masę. Pabaigoje klarnetas ir vėl iškyla virš bendros faktūros, tarsi žvelgdamas į čia paliktą pasaulį iš viršaus, kol galop išnyksta – it miražas, trapi, nesugaunama žmogaus būtis... V. Giedraitis – talentingas, ypač muzikalus, o Šv. Jonų bažnyčios akustika tik paryškino šiuos atlikėjo bruožus.

Vytautas Giedraitis, Vilmantas Kaliūnas ir Lietuvos kamerinis orkestras

Nuotrauka iš asmeninio archyvo

Du paskutinius koncerto kūrinius siejo tai, jog pristatydama juos muzikologė Laimutė Ligeikaitė paminėjo kompozitoriaus nuostatą juose trinti skirtingų stilių, žanrų rėmus, maišyti skirtingus „muzikinius aromatus“. „Plexus“ tai įprasmino ritminių ir melodinių sprendimų įvairove. Vietomis pasigirsta vos ne liaudiškas motyvas, kitur justi net lengvi džiazo atgarsiai. Tiesa, jie vis vien buvo tvarkingai įkomponuoti į tai, ką laikome tradicine akademine muzika. Kompozicijai taip pat būdinga bendra visų muzikinių parametrų auginimo tendencija, pomėgis gana drastiškai derinti skirtingus tempus ir nuotaikas.

Vakaro programą užbaigė Koncertas akordeonui ir styginių orkestrui. Kūrinys parašytas vienam ryškiausių šių dienų akordeonininkų, nenuilstančiam naujosios muzikos interpretatoriui Raimondui Sviackevičiui, o A. Malcio autoriniame vakare jį atliko talentingas R. Sviackevičiaus studentas Tadas Motiečius, taip pat jau „užsikrėtęs“ šiuolaikinės muzikos virusu.

Koncerte akordeonui solisto ir orkestro santykis traktuojamas kiek kitaip nei Koncerte klarnetui. Solisto partija čia tarsi „įmerkta“ į bendrą kūrinio faktūrą, trumpam išnyra ir ilgainiui vėl susilieja su orkestru. Teiginys, jog šis kūrinys taip pat siekia atmesti stilistines ribas, taikliausiai įprasmintas trečioje opuso dalyje. Čia pasigirsta lengva, pagauli melodija – tarsi tiesiai iš paryžietiško Monmartro. Tai ir savotiška paties instrumento daugiaplaniškumo reminiscencija.

Šį autorinį A. Malcio koncertą pavadinčiau embleminiu. Kūriniai, kuriuos girdėjome „Alma mater musicalis“ ciklo vakare, mano nuomone, taikliai atskleidžia būdingiausius kompozitoriaus muzikos bruožus. Nebaugi ši muzika, ypač kai yra interpretuojama talentingų atlikėjų.

Skiriama Nepriklausomybei

Mintys po iškilmingo koncerto Nacionalinėje filharmonijoje

Rita Aleknaitė-Bieliauskienė

Ak, ta Nepriklausomybė! Jos minėjimai vis pridaro nepatogumų. „Formalus“ koncertas, o dar ir tiesiogiai transliuoti per televiziją reikalaujama. Kas norės, kaip nors susiras tą „antrąjį“ LRT kanalą ir pasižiūrės. Juk pagrindiniame visuomeninio transliuotojo kanale karaliauja popkoncertas, o vėliau ir anglakalbė „Eurovizija“! Mes laisvi, darome, ką norime. Matyt, televizijos jau beveik išmokė visuomenę, ko ji turi norėti.

Filharmonijoje visi pasitempę, apsilankė ir Jo Ekscelencija Prezidentas, kiti garbūs piliečiai, kartais užmaršūs, mat kai kurie „dirbo“ net ir per koncertą: telefonai skambėjo tai vienoje salės kertėje, tai kitoje. Gaila, kad neįtaikė į tonaciją. Gal pašaliniai garsai kartais trukdė dainininkei Viktorijai Miškūnaitei tiksliau intonuoti aukštame registre? Beje, pagirtina, kad solistė rado laiko savo repertuarą solidžiai papildyti lietuviška muzika.

Viktorija Miškūnaitė, Modestas Sedlevičius, Modestas Pitrėnas ir LNSO

D. Matvejevo nuotr.

Gražiai skambėjo Modesto Sedlevičiaus baritonas. Gaila, kad prie dainininko pavardės pranešėja nepaminėjo, kad jis – tarptautinių konkursų laureatas, ypač ryškiai pasirodęs Pirmajame tarptautiniame Virgilijaus Noreikos konkurse Lietuvoje. Trumpoje programos anotacijoje įvardyta jo premija ir Heidelbergo konkurse, tik jį reikėtų vadinti ne „Dainos“, o *Lied* vardu. Tai didelis skirtumas suprantančiųjų auditorijai. Iš aplodismentų buvo galima nuspėti, kad daugeliui susirinkusiųjų užsienyje gyvenančio M. Sedlevičiaus pavardė nieko nesako. Ar nereikėtų šio puikaus dainininko Lietuvoje labiau propaguoti? Tiktai kur? „Eurovizijoje“ nedalyvauja, klasikinių muzikos programų retai pamatysi, užsienio kanalais netrimituojama...

M. Sedlevičius puikiai padainavo Kazimiero Viktoro Banaičio dainą „Atsiminimas“ (Kleopo Jurgelionio ž.). Lyriška interpretacija V. Miškūnaitė įprasmino Banaičio „Obelų žiedus“ (Kazio Binkio ž.). Skambėjo graži kameriška, spalvinga Nacionalinės premijos laureatės Zitos Bružaitės dainų instrumentuotė. Įsiminė įdomi populiarios Ūdrio dainos iš Vytauto Klovos operos „Pilėnai“ interpretacija. Šįsyk solistas dainavo be natų, laisvai, gražiai išryškindamas arijos formą, prieš trečią jos dalį rasdamas vietos prasmingam vadinamajam „liuftui“ (lietuvių kalbos žodynas siūlo vadinti naujadaru – *laisvatarpiu*).

Įdomi buvo tradicine kalba, profesionaliai 2012 m. sukurta Arvydo Malcio pjesė simfoniniam orkestrui „Lemties ženklas“: prisimintas neaiškiomis aplinkybėmis žuvęs talentingas muzikas Juozas Pakalnis. O įspūdingiausia instrumentinės muzikos properša – Nacionalinio simfoninio orkestro atlikta Juozo Naujalio „Svajonė“, kurioje dirigentas Modestas Pitrėnas plačiausiai atvėrė savo muzikalumo gelmę.

Maloniai skambėjo Vlado Jakubėno baleto „Vaivos juosta“ fragmentai (iš klavyro instrumentavo Marius Baranauskas). Melodinga Giedriaus Kuprevičiaus ir talentingo kompozitoriaus Kipro Mašanausko populiariojo stiliaus muzika tarsi buvo skirta Nepriklausomybės epochoje užaugusiai kartai. Greta sėdėjusi jaunuolių porelė vis dar glostė vienas kitam rankas ir nesuprato, kodėl taip karštai publika ploja iškiliems atlikėjams, Lietuvos valstybės atkūrimo dienos minėjimo proga parengusiems nors ir vienkartinę, bet skoningą lietuviškos muzikos programą.

Niekada nežinai, kada išloši

Atkelta iš 1 psl.

pažįstamas kaip 2012 m. „Eugenijaus Onegino“ statytojas, o vėliau ir kaip primadonos A. Grigorian sutuoktinis.

Galima būtų diskutuoti, ar repertuaro strategijos požiūriu „Lošėjas“ (sukurtas 1916 m. pagal Fiodoro Dostojevskio to paties pavadinimo romaną) – gana nišinė, komplikuotos patekimo į sceną istorijos, repertuaruose neįsigyvenusi opera – yra tinkamas pasirinkimas, kai Lietuvoje lig šiol nepristatyta absoliuti dauguma etapinių XX a. modernizmo klasikos veikalų, kurie sulaukia didesnės sėkmės ir laiduoja didesnį publikos susidomėjimą. Tačiau klausimas, sakyčiau, atpuola: šio spektaklio patekimo į Vilniaus sceną kelias ir tikslas, kaip jau minėta, kitas. Pagaliau neprošal pamatyti ir gerai žinomo kompozitoriaus ankstyvesnį veikalą, patirti, kad Prokofjevas – ne tik pamėgtų baletų „Romeo ir Džuljeta“ bei „Pelenė“ ar vėlgi Lietuvoje nematytos populiarios operos „Karas ir taika“ autorius, bet ir jaunystėje gana ekstremaliai eksperimentavęs kūrėjas, vyresni žiūrovai dar mena jo 1963 m. senajame teatre J. Basanavičiaus gatvėje pastatytą 1921 m. satyrinę operą-pasaką „Meilė trims apelsinams“.

Įspūdžius pradėsiu nuo sėkmingiausių spektaklio komponentų – muzikinio atlikimo ir aktorinių-vokalinių darbų. Pirmoje premjeroje (vasario 12 d.) negalėjau atsižavėti orkestru. Muzika tikrai ne iš lengvųjų – kampuota, kintančios metroritmikos, gana skaidrios faktūros, tokatiška, bravūriška, nerimastinga, ekscentriška ir sykiu elegantiška. Tikrai yra kas veikti atliekant visumą. Prokofjevo muzika – M. Pitrėno stichija (jo Penktosios simfonijos interpretacija, prieš kelerius metus atlikta su LNSO, iki šiol gyva atminty). Iš pradžių gana stropiai sekusi orkestro skambesį, ilgainiui jį „paleidau“. O taip būna tais atvejais, kai muzika skamba lyg iš įrašo, kur viskas savo saugiose vietose ir nėra ko būgštauti, kad koks nors instrumentas nuslys arba užklius dirigento pasirinkti tempai ar dinaminė skalė. Kitaip tariant, kai grojama ne iš paskutiniųjų įsikibus į natas, o su solidžiu techniniu ir emociniu rezervu. Pirmiausia dirigento. Juk jis prieš porą metų Bazelyje dirigavo keliolika „Lošėjo“ spektaklių su disciplinuotu, motyvuotu, neperkrautu darbu ir nepervargusiu Bazelio simfoniniu orkestru. Iki tokių standartų šiapus prieš tris dešimtmečius sugriuvusios „geležinės uždangos“ vis dar nepriaugame tiek dėl objektyvių priežasčių (dėl mažų atlyginimų orkestrantai plėšosi per kelis darbus, retas savarankiškai dirba – rengia partijas), tiek dėl seno gero sovietinio paveldo: „jie apsimeta, kad mums moka, mes apsimetam, kad jiems dirbam!“ Štai kodėl apie puikiai per premjerą skambantį orkestrą vis dar kalbame kaip apie įvykį, o ne savaime suprantamą dalyką.

Trečioje premjeroje (vasario 15 d.) prie pulto stojus LNOBT orkestro vyriausiajam dirigentui Ričardui Šumilai, reikalai nė kiek nepašlijo, išlaikyta M. Pitrėno – šio pastatymo muzikos vadovo – koncepcija, muzika sklido sklandžiai ir vėlgi beveik nepastebimai. Orkestrui, chorui (šįkart glaustos apimties, bet puikiai pasirodžiusiam, tiksliau, pasigirdusiam, mat dainuota už scenos pastiprinant garsą techniškai) ir dirigentui „įsišėlti“ itin dėkinga IV veiksmo lošimo scena, kuri turi įaudrinti, paruošti žiūrovą Polinos ir Aleksejaus finalinei scenai.

Vokalinės partijos operoje – iš kampuotų, trumpų recitatyvinio pobūdžio melodijų su šokinėjančiais metroritminiais akcentais, paklūstančiais proza rašytam libretui, sudarytam iš Dostojevskio originalių dialogų. A. Grigorian jau patyrusi dainuoti XX a. pradžios modernistinius veikalus: iki Bazelyje parengtos Polinos ji jau buvo atlikusi Mari vaidmenį Albano Bergo „Voceke“ Zalcburgo festivalyje, patirties suteikė ir Misis Lovet partija 2009 m. pastatytame „Bohemiečių“ Stepheno Sondheimo miuzikle „Svynis Todas“, iškart po Polinos ji dalyvavo Strausso „Elektros“ koncertiniame atlikime Amsterdamo „Concertgebouw“ salėje, o dar po mėnesio – jau legendine tapusioje „Salomėjoje“. Praėjusiais metais Marietos vaidmeniu Ericho Wolfgango Korngoldo operoje „Miręs miestas“ A. Grigorian debiutavo Milano „La Scala“ teatre, o šįmet jos laukia Jenufa, kuria debiutuos Leošo Janáčeko to paties pavadinimo operoje Londono Karališkajame „Covent Garden“ teatre, ir Elektra Zalcburgo festivalyje. Tarp

Vladimiras Prudnikovas, Rafailas Karpis

ekspresionistinių Jenufos ir Elektros lyg terapinė kantilena įsiterps *bel canto* šedevras – Vincenzo Bellini „Norma“ – debiutas Vienos „Theater an der Wien“ premjeroje. Galima sakyti, kad A. Grigorian vardas tarptautinėje operos meno rinkoje pamažu įsitvirtina kaip XX a. operų atlikėjos, savo kartos lyderės. Polina – lyg ir pagrindinis vaidmuo „Lošėjuje“, bent jau dėl jos iš esmės sukasi veikalo fabula, tačiau vokalinės partijos apimtimi vaidmuo gana kuklus. Visgi kiekvienas jos pasirodymas scenoje prikaustė tiek artistiniu, tiek vokaliniu įtaigumu.

Nepalyginamai stipriau išplėtota Aleksejaus vokalinė partija, kurią pasigėrėtinai įveikė Dmitrijus Golovninas – Sankt Peterburgo Michailovo teatro solistas, nuolat kviečiamas dainuoti ir Vakaruose. Įdomu, kad šalia vokalo pedagogų Sankt Peterburgo N. Rimskio-Korsakovo konservatorijoje bei Hamburgo aukštojoje muzikos ir teatro mokykloje jis ėmė pamokas ir iš Virgilijaus Noreikos. Puikus D. Golovnino vokalas – stiprus, bet neforsuotas garsas, gerai valdoma dinaminė skalė, auganti draminė vaidmens amplitudė. Bravo!

Ne mažiau svarbus ir išplėtotas Generolo vaidmuo, kurį įspūdingai atliko vokalo metras Vladimiras Prudnikovas. Tai išties galingas lyg ir jau baigusio karjerą dainininko renesansas! Profesoriaus vokalinė meistrystė ir artistinis talentas suteikė daugybę spalvų visam spektakliui. Ir dramatiški, ir komiški jo vaidmens epizodai kaustė dėmesį. Apskritai Generolo vokalinė partija šioje operoje turiningiausia tiek emociškai, tiek vokališkai, tiek žanriškai (dramatizmas, bufonada ir net lyrika).

Inesa Linaburgytė irgi sublizgo Bobulytės vaidmeniu. Sprogstamąja jėga išsiskleidė jos komediantės talentas. Kaip visada trykšte trykšta artistės temperamentas, kuris išjudina publiką, bet dėl jo dažnai nukenčia vokalas. Šįsyk Prokofjevo muzika jai leido nežabojamai šėlioti ir tapti viena reikšmingiausių spektaklio ašių. Dainininkė įrodė turinti potencialą, kurio lauksime kituose spektakliuose.

Žavi Ievos Prudnikovaitės Blanša (Generolo meilužė). Pasiilgome šios artistės LNOBT scenoje. Nors ir nedideliu, bet bravūriškai, įtaigiai atliktu vaidmeniu ji tik pažadino norą kuo greičiau ją išgirsti ir pamatyti stambesniu planu.

Markizą įkūnijęs Tomas Pavilionis irgi praplėtė savo repertuarines ir vokalines ribas. Nors jo lyriniam tenorui ne itin į sveikatą spektaklio scenografija, dar labiau išskaidanti ir taip prastą LNOBT salės akustiką.

Pagarbos verti ir mažesnės apimties personažų įkūnytojai: Kunigaikštį Nilskį sukūrę Rafailas Karpis ir Mindaugas Jankauskas, Astlėjų – Steponas Zonys, Baroną – Arūnas Malikėnas ir kt. Epizodinių veikėjų šioje operoje tikrai nemažai, tad atleiskite, kurių nevardinu, – ne tik dėl jų epizodiškumo, bet ir dėl scenografinio sprendimo juos atitolinti ir taip didelėje scenoje, tuo sumenkinant jų pastangas atsiskleisti tiek artistiškai, tiek vokaliai.

Taigi šiame pastatyme pagrindiniu veikėju tampa scenografija (dailininkas Zinovijus Margolinas). Režisieriaus sprendimu operos veiksmas iš dostojevskiškojo XIX a. vidurio tariamo Ruletenburgo (Vokietijos Vysbadeno, kuriame kraupiai prasilošė pats Dostojevskis, prototipo), kurio kazino buvo pamėgusi Rusijos caro aplinka, bajorija ir pirkliai, perkeliamas į šiuolaikinį Europos didmiesčio hostelį. Šio skerspjūvį matome scenoje, o veikėjai išsisklaido po nedidelius kambarėlius

Nukelta į 13 psl.

Scena iš operos „Lošėjas“

M. Aleksos nuotraukos

Dabarties akistata su praeities šešėliais

Lietuvos nacionalinio dramos teatro spektaklis „Abelaras ir Eloiza“

Greta Vilnelė

Neseniai viena jauna režisierė pasidalijo su manimi mintimis, kokie dėsningumai kuo toliau, tuo labiau atsiskleidžia Lietuvos teatro scenose. Pasak jos, lietuviai pasiilgo kamerinių erdvių. Visi tie klasikiniai teatro pastatymai su daug personažų, simbolizmo ir turtinga scenografija dabar, rodos, pralaimi kovą su mažomis, netradicinėmis erdvėmis bei šiuolaikinėmis technologijomis. Kartu su vos prieš porą mėnesių vykusiu renginių ciklu „Paskutinieji“, skirtu vienam iškiliausių Lietuvos režisierių Eimuntui Nekrošiui paminėti, prasideda klasikinio teatro pabaiga. Scenas užtvindę jaunų režisierių darbai neretai perpildyti XXI a. žmogaus atributų: išmaniųjų telefonų, kompiuterių, vaizdo projekcijų, kamerų ir t.t. Šiuo metu pastebima klasikinio ir šiuolaikinio teatro sandūra: tai, kas liko, ir tai, kas vyraus ateityje.

Beveik po penkiolikos metų į plačiuosius scenos vandenis grįžęs režisierius Rokas Ramanauskas vasario 6, 7 d. pristatė Lietuvos nacionaliniame dramos teatre sukurto spektaklio „Abelaras ir Eloiza“ pagal Ronaldo Duncano to paties pavadinimo pjesę premjerą. Fraze „teatras kaip tyrimas“ galima taikliai apibūdinti šį kamerinėje „Menų spaustuvės“ Kišeninėje salėje vykusį spektaklį, bylojantį apie viduramžius menančią tragišką mokytojo (Povilas Budrys) ir jo mokinės (Elžbieta Latėnaitė) meilės istoriją. Kūrinį režisierius interpretuoja šių laikų kontekste, kai poroje puoselėjamas partnerių individualumas, iš lyderio pozicijos išstumiamas patriarchatas, o gyvenimo meilė randama spaudant mygtukus.

Šis spektaklis – tai anksčiau aprašyto šiuolaikinio teatro pavyzdys: publikos būrelis mažas, spektaklio erdvę galima prilyginti didelei buto svetainei, o viduramžių istorija prikeliama šiais laikais, kai neišsiųsti meilės laiškai virsta videoįrašais. Tai bene palankiausios sąlygos teatrui tapti socialiniu tyrimu. Tam pasirinkdamas retai statomą Abelaro ir Eloizos meilės istoriją režisierius išnarsto ją po kaulelį spektaklyje-repeticijoje, per kurią aktoriai kritikuoja ar interpretuoja Duncano pjesės veikėjų gyvenimo situacijas. Tai leidžia į spektaklį pažvelgti kaip į mokumentinį teatrą: iš aktorių žodžių sunku atskirti, kuriuos jų sako veikėjai, o kuriuos aktoriai. Dėl to kylantis sumišimas verčia susimąstyti, kas iš senovinio teksto skamba nenatūraliai, o ką dar ir šiais laikais išgirstame kasdienybėje.

Povilas Budrys ir Elžbieta Latėnaitė spektaklyje „Abelaras ir Eloiza“ D. Matvejevo nuotr.

Kaip per devynis šimtus metų pasikeitė žmonių požiūris į meilę ir kitas vertybes? Ar šiandien gyventi paprasčiau, ar vis dar susiduriame su tais pačiais sunkumais? Kaip evoliucionavo arba degradavo žmonių tarpusavio santykiai? Aktorių asmeninės patirties indėlis per kontrastą padeda supriešinti dabartį su praeitimi bei įsigilinti į laiko tėkmės šiuolaikinėje visuomenėje paliktus randus. Nepagrįstam Abelaro įtarinėjimui dėl Eloizos neištikimybės kandi aktorės Latėnaitės pastaba, primenanti, kad XII a. nebuvo DNR tyrimų, lengva ironija pašiepia konservatyvų pavydą ir sugrąžina žiūrovus į čia ir dabar egzistuojančią tikrovę.

Spektaklis tampa diskusija apie vyro ir moters padėtį anuomet bei šiomis dienomis. Kreivai į moters padėtį viduramžių visuomenėje žvelgianti aktorė Latėnaitė per visą sceninį vyksmą kūno kalba bei komentarais apie savo veikėjos Eloizos žodžius parodo feministinį požiūrį. Apmaudu, tačiau per šitiek metų laiko vilnys nesugebėjo išskalauti iš žmonių mąstymo tam tikrų sustabarėjusių stereotipų. Vienas jų – kad moteris skirta grožiui, tarsi emocijų neturinti dekoracija, gebanti tik dailiai šypsotis. Pasipiktinusi aktorė savo scenos partneriui parodo, kad jo veikėjo, kaip kastrato, emocinis pasaulis vaizduojamas įvairiapusiškesnis nei jos, įmanomos apibūdinti vieninteliu žodžiu – „graži“.

Spektaklyje „Abelaras ir Eloiza“ į teatro sceną sugrįžęs režisierius Ramanauskas, kitu kampu pakreipdamas jausmingą dviejų likimų istoriją, nagrinėja šiuolaikiniam pasauliui aktualias moters padėties visuomenėje ir meilės sampratos pokyčio temas.

Pagiriamieji žodžiai iš širdies į širdį

Livijos Gulbinaitės knyga „Tūkstančio veidų vyriškis: baleto artistas Voldemaras Chlebinskas“

Žilvinas Dautartas

Nedažnai klasikinio baleto bendruomenę džiugina nauji leidiniai apie jos narius. Vienas tokių – Livijos Gulbinaitės knyga „Tūkstančio veidų vyriškis“, skirta unikaliam šokėjui, M.K. Čiurlionio menų mokyklos auklėtiniui Voldemarui Chlebinskui. Naujos knygos autorė šioje srityje ne naujokė – 1996 m. leidykla „Alma littera“ išleido jos knygą „Akimirkos vaikai“, skirtą Lietuvos baleto solistams, o 2014 m. pasirodė ir „Neprarastas laikas. P.S. Laiškai“ apie baleto solistą Petrą Skirmantą. Ir štai vėl galime džiaugtis, turėdami galimybę dar kartą susitikti su Chlebinsku. Pažvelgti į jį ne autorės, o Voldemaro kolegų akimis, nors autorė ir teigia: „Noriu rašyti tik apie šokėją aristokratą, artistą.“

Kolegų atsiliepimai tarsi slopina šiek tiek egzaltuotą autorės stilių („Aš ėjau šviesiais teatro laiptais ir tamsiais labirintais (...)“; „Mums

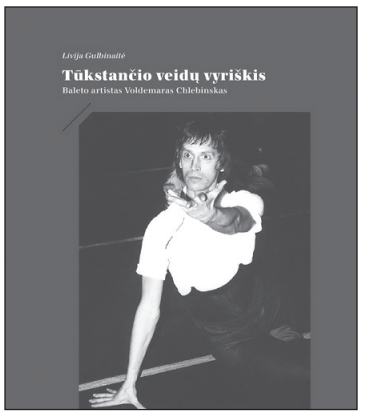

reikalingas išdykėliškas, pašaipus, vaikiškas ir palaimingas baleto menas, kad neprastume laisvo požiūrio į daiktus, augalus, draugus, kad neprarastume laisvės, kurios reikia siekiant savo idealo“ ir t.t.). Gal autorė, tarsi nepasitikėdama savo kompetencija, sąmoningai pasirinko būtent tokią pasakojimo apie Atlikėją formą? Tad pagrindinis krūvis informacijos sraute tenka ne tiek abstraktokiems autorės svarstymams apie Šokį, kiek kolegų, teatralų ir žiūrovų prisiminimams. Kad ir kaip būtų, ne vienas, kuriam teko matyti Valdą šokantį ar dirbti kartu, dar kartą prisimins Voldemaro Chlebinsko epochą baleto scenoje.

Man atrodo, kad Valdas – labai laimingas žmogus, tiek daug gražių žodžių sulaukęs iš savo kolegų, gražių žodžių, užsitarnautų savo talentu, nepaprasta įtaiga, darbštumu. Nors šiaip jau nesame įpratę girti žmogų, kol jis dar gali mus išgirsti. Tuo labiau tokį savarankišką, impulsyvų, balansuojantį ties riba, skiriančia nuo bręstančio konflikto. Man belieka tik pritarti baletmeisteriui Elegijui Bukaičiui, tvirtinančiam: „Kai atvažiavo Nikolajus Bojarčikovas statyti Sergejaus Prokofjevo „Romeo ir Džuljetos“, pasakiau jam, jog turim vieną unikalų šokėją su choleriškais, sangviniškais, isteriškais protrūkiais ir jog tik jis gali sušokti Tebaldą. Tebaldas – nuostabiausiai sukurtas vaidmuo.“ Išties, tokio Tebaldo, kokį sukūrė (ne sušoko, o šokiu sukūrė) Voldemaras, neturėjo nė vienas teatras, kad ir koks didelis būtų, ir dar ilgai neturės. Voldemaras tarsi naujai perskaitė Shakespeare'ą. Ilgą laiką, bent jau choreografijoje, Tebaldas buvo traktuojamas kaip nueinančios epochos – viduramžių – atstovas, kurį turi nugalėti Renesansą įkūnijantis Romeo. Voldemaro Tebaldas – tai blogis, sugebantis prisitaikyti prie aplinkybių, žengti koja kojon su gyvenimu ir netgi užimti neblogą poziciją. Jis patrauklus, vyriškas tipažas, žinantis, ko nori, ir gebantis įgyvendinti savo tikslus. Jis rafinuotas, racionalus, mokantis tvardytis, tarsi žaidžiantis su ugnimi. Ir Valdas visa tai perteikia labai įtaigiai, neforsuodamas. Jo Tebaldas pralaimi dvikovą, bet kovos nelaimi ir Romeo. Voldemaro herojus, nors ir neigiamas, yra patrauklus, tarsi siunčiantis žinią, kad blogis niekada nebūna visiškai nugalėtas, jis tik atsitraukia, atsitraukia tam, kad vėl atgimtų kitokiu pavidalu.

Jei spėliotume, į kokį kino aktorių Voldemaras panašesnis filme „Markizas ir piemenaitė“ (rež. Algirdas Dausa, 1978), tai pripažintume, kad tikrai ne į Alainą Deloną, pernelyg lyrišką, nusaldintą. Jam, ko gero, artimesnis Jeanas-Paulis Belmondo. Avantiūristas, nuotykių ieškotojas, mergišius, sugebantis žaismingai išsisukti iš kebliausių situacijų, galintis tapti vedliu, bet nenorintis užsikrauti nereikalingų rūpesčių. Kad ir kaip būtų, Valdo potencialas šioje meno srityje taip ir nebuvo išnaudotas. O gal ir gerai, juk tada neturėtume jo Droselmajerio, Žilvino, Espados, Rotbaro, daugybės kitų baleto vaidmenų, pradedant raganomis ir baigiant Kapulečiu. Nebūtų apie ką rašyti, kuo žavėtis baleto spektakliuose. Bent jau ne tiek daug.

Už tai, kad turime galimybę vėl susitikti su Voldemaru Chlebinsku, galime tik padėkoti autorei, „Krantų redakcijai“, atsakingajam redaktoriui Helmutui Šabasevičiui, visiems, prisidėjusiems prie dar vienos knygos, skirtos Lietuvos baleto meistrams.

Auginti(s) publiką

Spektakliai kūdikiams tarptautiniame vaikų ir jaunimo festivalyje „Kitoks ’20“

Goda Dapšytė

Vaikai ir jaunuoliai iki 18 metų sudaro maždaug penktadalį Lietuvos gyventojų. Jie netrukus taps suaugusiais ir papildys (arba ne) įprastinės teatrų publikos (kaip rodo apklausos, teatre lankosi maždaug trečdalis suaugusių Lietuvos gyventojų, iki trijų kartų per metus) gretas. Kokius teatrus, spektaklius ar kitas menines ir kultūrines patirtis jie rinksis, nemažai priklauso nuo pirmųjų patirčių teatro, parodų ar koncertų salėse. Tad būtent šiai publikos daliai jau dešimtmetį nemažai dėmesio skiria sostinėje įsikūrusi „Menų spaustuvė“, deklaruojanti siekį ugdyti kūrybingą visuomenę, naujinti Lietuvos kultūrą ir Lietuvą per kultūrą. Viena šių ambicijų įgyvendinimo priemonių – tarptautinis festivalis vaikams ir jaunimui „Kitoks“.

Šiemet festivalyje, vykusiame jau dešimtą kartą, daug dėmesio buvo skiriama ne tik edukacijai, tinklaveikai, bet ir lietuvių kūrėjų darbams bei patiems mažiausiems žiūrovams. Kūdikiams ir vaikams iki trejų metų (sudarantiems apie tris procentus šalies gyventojų) skirta net trečdalis rodytų spektaklių. Naujausius spektaklius kūdikiams „Pievelė“ ir „Laikrodininkas“ pristatė vilniečių šokio teatras „Dansema“, Šeiko šokio teatras iš Klaipėdos atvežė švedų choreografės Dalijos Acin Thelander spektaklį „Lumi“, o belgų trupė „Theater De Spiegel“ – muzikinį spektaklį „Mušk būgną!“.

Spalvoti žaidimai

Jau antrą dešimtmetį skaičiuojanti „Dansema“ šiemet repertuarą papildė net dviem choreografės Birutės Banevičiūtės drauge su šokėjais sukurtais monospektakliais kūdikiams. Metų pradžioje pristatyta „Pievelė“ – tai interaktyvus spektaklis kūdikiams nuo 6 iki 18 mėnesių. Spektaklio scena – tai skaisčiai geltona, paslapčių ir atradimų pilna žaidimų aikštelė, kurią atverti padeda šokėja Giedrė Subotinaitė. Švelnių kompozitorės Rasos Dikčienės melodijų ir ritmų fone mažyliai kviečiami atrasti ir pačiupinėti įvairias minkštas faktūras, stebėti įvairių spalvų objektus. Juos subtiliai raginanti ir per paprastų stebuklų pievelę lydinti Subotinaitė čia kartu žaidžia, čia įkūnija šiek tiek atpažįstamas ir šiek tiek paslaptingas būtybes (priklauso nuo asociacijų ir interpretacijos).

Panašiai tarp konkretumo ir abstrakcijos balansuoja ir kitas „Dansemos“ festivalyje „Kitoks“ rodytas spektaklis – „Laikrodininkas“. Jis skirtas dar siauresnei amžiaus grupei – nuo 8 mėnesių iki pusantrų metų. Nors spektaklis įkvėptas laikrodžio, jo mechanizmo ir detalių, tai nėra pasakojimas apie laikrodžio sukūrimą ar jo kūrėją. Tai ne pasakojimas, o labiau žaidimas su scenos partneriu – Manto Stabačinsko ir Mariaus Pinigio pakaitomis kuriamu Laikrodininku. „Laikrodininke“, kitaip nei „Pievelėje“, netikėtus atradimus slepia ne scena, o dailininkės Medilės Šiaulytytės sukurtas spalvingas, itin funkcionalus (skleidžiantis įvairius skambančius, barškančius garsus ir slepiantis įdomius objektus), daugiasluoksnis kostiumas. Spektaklyje atkartojami kai kurie laikrodžio elementai (švytuoklės, rodyklės, tiksėjimas, varpeliai), tačiau jie nėra primygtinai siejami su vienu objektu (nors scenoje kabo ne vienas laikrodėlis). Mažyliai pasaulį į sistemas ima jungti tik sulaukę maždaug 15 mėnesių, tad Laikrodininko siūlymas patyrinėti atskirus elementus mažiesiems žiūrovams vis dar kelia nemažai džiaugsmo. Atsižvelgiant į kūdikių ir vaikų raidos etapus bei jų niuansus Banevičiūtės kuriami šokio spektakliai yra įtraukiantys, pasižymi originaliu, subtiliu muzikiniu fonu ir atida bei pagarba pačiai jauniausiai auditorijai.

Šiuolaikinis menas kūdikiams

Praėjusių metų festivalyje „Kitoks“ buvo rodomas serbų kilmės Švedijoje gyvenančios ir kuriančios choreografės Dalijos Acin Thelander spektaklis-instaliacija „Paslapčių sodas“, kuriame kūdikiams iki vienų metų choreografė ir instaliacijos autorė sukūrė jaukią, šilumos, ramių garsų, švelnių kvapų ir milžiniškus augalus primenančių dekoracijų kupiną erdvę. Joje mažylius skatino tyrinėti, liesti įvairius paviršius, medžiagas, stebėti jų ir šokėjų kuriamas būtybes ir augalus primenančias formas.

Visai kitokią, net kardinaliai priešingą estetiką galima išvysti šiemet rodytame šios choreografės spektaklyje-instaliacijoje „Lumi“, sukurtoje Klaipėdoje drauge su Šeiko šokio teatro šokėjais. Visų pirma tai spektaklis tuščioje erdvėje. Tiksliau, toks pirmas įspūdis. Kūdikiams (iki metų) skirto spektaklio erdvė yra juoda, o ją nuskaidrina abstraktūs klaipėdiečio šviesos menininko Lino Kutavičiaus sukurti objektai – elegantiškos šviečiančių apskritimų konsteliacijos. Savitu ritmu pulsuojančias šviesas net galima įvardyti kaip atskirą šio spektaklio veikėją (programavimas Justo Bø). Greta jų ir aplink jas juda industrinio stiliaus baltais kombinezonais vilkintys šokėjai (kostiumų dailininkė D.A. Thelander). Visa tai drauge su, regis, niekuo nuo įprastų šokio spektaklių nesiskiriančia šiuolaikine choreografija kuria šiuolaikinio meno instaliacijos įspūdį.

Tad ką čia veikti kūdikiams? Stebėti, liesti ir viską pakeisti. Trejetas erdvėje pagal iš anksto numatytą judesių seką judančių šokėjų gyvai reaguoja į prie jų besiartinančius, juos liečiančius, stebinčius, kalbinančius kūdikius. Spektaklio sumanymas leidžia tėveliams su mažaisiais žiūrovais bet kada įeiti ir išeiti iš spektaklio erdvės, tad mažyliai ne tik nepatiria diskomforto dėl apribojimų, bet ir gali pamažu įsidrąsinti. Išgryninta spektaklio stilistika ir objektų bei choreografijos abstraktumas primena suaugusiesiems skirtą rimtąjį meną, tačiau juodas ir baltas pasaulis itin artimas naujagimiams ir kūdikiams. Be to, „Lumi“ pasaulio monochromiškumas subyra šokėjams tiesiogiai susidūrus su aktyviaisiais – ropojančiais, pirmuosius žingsnius žengiančiais ar tėvų prineštais – žiūrovais. Šokėjų veidus nutvieskia šypsena, rankos ima tiestis link mažylių arba judėjimo kryptis pasisuka jų link.

Šokio spektaklį-instaliaciją sudaro du atsikartojantys ciklai, tačiau įspūdis nenukenčia, jei spektaklis stebimas ne nuo pradžių ar ne iki galo. Ir stebėti jį įdomu ne tik mažiesiems, bet ir suaugusiems. Ritmingas šviesos judėjimas, ramūs „Qillannguaq Q Berthelsen“ garsai, abstrakti choreografija, minkšti, plastiški judesiai ir nebyli (dažniausiai) itin skirtingo amžiaus žmonių komunikacija suteikia puikias sąlygas meditatyviai suaugusiųjų patirčiai. Na, o patiems mažiausiems „Lumi“ tampa ne tik teatro, bet ir šiuolaikinio meno estetikos patirtimi.

Triukšmingas pasaulis

Iš šių metų festivalyje „Kitoks“ mažiausiųjų publikai skirtų spektaklių išsiskyrė belgų trupės „Theater De Spiegel“ muzikinis spektaklis „Mušk būgną!“. Čia mažyliams siūloma visiškai kitokia atmosfera, estetika, sceninė kalba ir net jos tonas. Tiesa, šiame spektaklyje, kaip ir „Dansemos“ „Pievelėje“ bei Šeiko šokio teatro „Lumi“, itin svarbi scenografija. Iš Antverpeno atvykusi trupė „Theater De Spiegel“ mažylius nuo 8 mėnesių iki trejų metų (taigi gana plačią ir įvairią mažųjų auditoriją) bei juos lydinčius suaugusiuosius pakvietė įsikurti būgnų įkvėptoje ir iš jų dalių suręstoje, Wimo Van De Vyverio sukurtoje instaliacijoje (ar aplink ją).

Palyginti su jau aptartais spektakliais, „Mušk būgną!“ aplinka atšiauri ir paslaptinga. Jos pagrindą sudaro būgnai, atskiros, jau nebenaudojamos jų dalys, perdirbiniai bei netikėčiausi mechanizmai, kuriais keliauja stiklo, metalo ir plastiko kamuoliukai. Visa ši instaliacija skleidžia įvairiausius šaižius ir dunksinčius garsus, o įprasti objektai virsta netikėtais vaizdiniais.

Kaip nesunku atspėti iš spektaklio pavadinimo, pagrindinis „Mušk būgną!“ variklis – garsai. Jie kuriami įvairiais perkusijos bei pučiamaisiais instrumentais (nuo dūdelės iki saksofono) ir įvairiais kasdieniais objektais, buities rakandais. Kitas svarbus spektaklio elementas – šešėliai, pasirodantys ne tik ekranuose, bet ir būgnų paviršiuose. Paslaptingos formos ir atlikėjų atvaizdai, iš po ekrano besiveržiančios rankos ir vandens purslų kalnai. Visa tai kuria skambantį, bumpsintį, dunksintį, tarškantį pasaulį, kupiną įvairiausių keliavimo būdų: įvairaus dydžio ir medžiagų kamuoliukai rieda, plaukia, skrenda, sukasi. Spektaklio kūrėjai, demonstruodami, kaip instrumentais ar įvairiais buitiniais (ir ne tik) objektais kuriami garsai, leidžia mažiesiems stebėti fizinius garso, ritmo ir muzikos pavidalus.

Scena iš spektaklio-instaliacijos „Lumi“ D. Matvejevo nuotr.

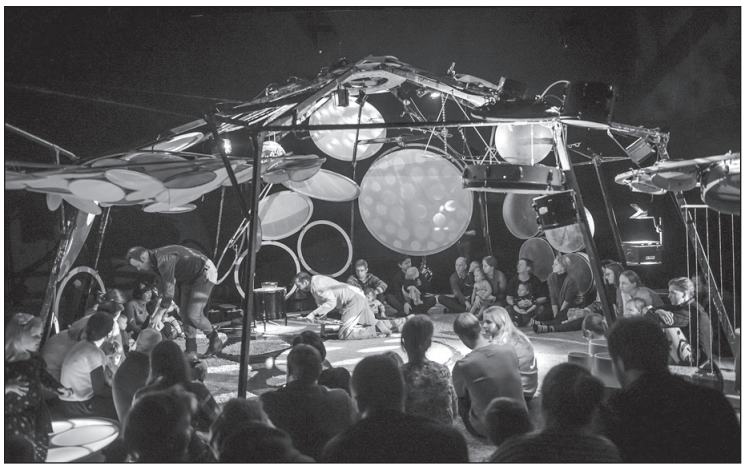

Scena iš spektaklio „Mušk būgną!“ D. Putino nuotr.

Dalį publikos šis pasaulis užburia ir vedasi su savimi raudonojo kamuoliuko kelio gale link. Tačiau tenka pripažinti, kad ne visiems mažyliams šie žaidimai ir naujos patirtys pasirodė vienodai smagios ir įtraukiančios. Paslaptingas šešėlių ir šaižių garsų pasaulis kėlė nerimą ne vienam iš mažesniųjų žiūrovų (gerokai labiau nei įprastai), o kitai daliai buvo sunkoka laikytis kūrėjų iškeltos sąlygos nejudėti po tokią tyrinėjimams savo konstrukcija įkvepiančią erdvę iki pat spektaklio pabaigos. Vidury spektaklio dvi žiūrovų grupės sukeičiamos vietomis: pirmąją spektaklio dalį stebėjusieji instaliacijos viduje atsiduria išorėje, o jos išorėje ant suoliukų sėdėję žiūrovai įsitaiso ant kilimų po atsarginėmis būgnų dalimis. Taigi tolesnis judėjimas jau vaikštantiems mažyliams atrodo natūrali tąsa, jiems sunkiau suprasti, kodėl ir vėl reikia likti vietoje. Tad šio spektaklio fone kaip niekada aktyviai skambėjo ne tik muzikiniai, bet ir mažųjų žiūrovų nepasitenkinimo garsai. Sunku iki galo pasakyti, kas šį kartą paskatino tokį publikos ir spektaklio disonansą: amžiaus ar kultūriniai skirtumai, tačiau jis buvo gana ryškus.

Muzikinio spektaklio „Mušk būgną!“ kūrėjai nepasakoja konkrečios istorijos ar, tiksliau, jos neprimeta. Tad drąsesnieji (vyresni?) gali rinktis sekti jo atlikėjus, stebėtis objektais ar užsimiršti tarp garsų, šviesų ir šešėlių poezijos. Kaip ir daugelyje patiems mažiausiems skirtų spektaklių, pasibaigus „Mušk būgną!“ mažyliams leidžiama pačiupinėti visus spektaklyje veikusius objektus, trinktelėti per būgną, apžiūrėti kamuoliukus ir apeiti visą sceninę konstrukciją, joje pažaisti. Tai leido sujungti stebėtojo ir veikiančiojo patirtis, garsą – su lytėjimu.

Neretai tarptautinis vaikų ir jaunimo festivalis „Kitoks“ tampa pretekstu apmąstyti, kokio teatro reikia vaikams, skirtingoms jų amžiaus grupėms, kokiomis kryptimis turėtų judėti teatro vaikams kūrėjai Lietuvoje ir ne tik. Bet neabejotina tai, kad šis renginys kryptingai ugdo ir augina būsimą publiką. Daugeliu tyrimų įrodyta, kad ankstyvosios kultūrinės patirtys teigiamai veikia vaikų, net ir pačių mažiausių, raidą. Kuo jos įvairesnės, tuo platesnį suvokimą formuoja. Tad didėja ir tikimybė, kad užaugę šie mažieji žiūrovai į teatrą užsuks daugiau nei tris kartus per metus. Ar bent jau to norėtųsi tikėtis.

Kodėl Sebaldas?

Krystianas Lupa stato „Austerlicą“ Jaunimo teatre

Audronis Liuga

Lenkų režisierius Krystianas Lupa Jaunimo teatre repetuoja spektaklį pagal W.G. Sebaldo romaną „Austerlicas“ (2001). Knygos lietuvišką leidimą rengia leidykla „Baltos lankos“ (vertėja Rūta Jonynaitė). Spektaklyje „Austerlicas“ vaidmenis kuria aktoriai Sergejus Ivanovas, Valentinas Masalskis, Viktorija Kuodytė, Danutė Kuodytė, Jovita Jankelaitytė, Matas Dirginčius. „Austerlico“ premjera numatoma gegužės 1 dieną.

Vasario 22 d. 20 val. Knygų mugėje vyks pokalbis „W.G. Sebaldo knyga „Austerlicas“: vertimo ir adaptacijos Jaunimo teatrui iššūkiai“. Jame dalyvaus vertėja R. Jonynaitė ir Sebaldo vaidmenį kuriantis aktorius V. Masalskis.

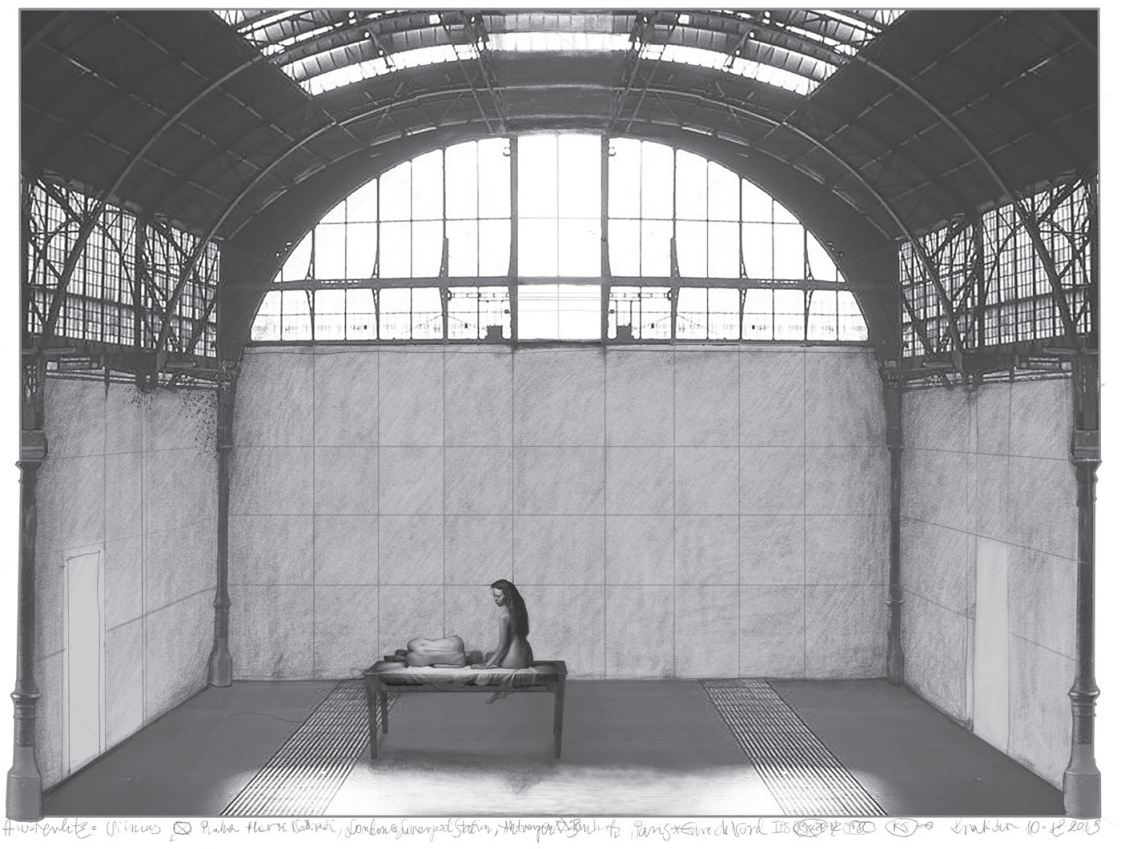

Krystiano Lupos scenografijos spektakliui „Austerlicas“ piešinys (senosios Prahos stoties variacija)

2018-ųjų pavasarį su Krystianu Lupa pradėję galvoti apie jo pastatymą Jaunimo teatre, leidomės į literatūrinių šaltinių paieškas. Lupai raktinis žodis buvo „fašizmas“. Sakė, kad nori gilintis į fašizmo temą, jos šaknis ir ilgalaikes pasekmes.

Tuo metu Lupa Varšuvoje repetavo spektaklį pagal pokario italų rašytojo Curzio Malaparte kūrybą. Kairiųjų pažiūrų intelektualas Malaparte keliavo po nacių okupuotą Rytų Europą ir fiksavo dvi karo puses – griovimą, žudymą, naikinimą ir okupantų elitą. Su jo atstovais Malaparte bendravo neišsiduodamas, kas jis toks. Ir labai rizikavo siekdamas suvokti fašizmą iš vidaus. Pasibaigus karui, jis pasistatė namą Kaprio saloje ant jūros skardžio ir užsiėmė rašymu. Malaparte išgarsinusioje knygoje „Kaput“ įspūdį daro ne sunaikinimų mastas, o fašizmo banalumas. Rašytojo namas *Casa Malaparte*, garsėjęs architektūros ir gamtos derme, po jo mirties buvo apleistas ir nyko daugiau kaip du dešimtmečius. Lupa spektaklyje „Kapris. Pabėgėlių sala“ per *Casa Malaparte* likimą kalba apie asmenybės pralaimėjimą prieš banalėjančią visuomenę, tampančią terpe fašizmui atgimti.

Apsukome literatūrinių pasirinkimų ratą, kol man į rankas pateko W.G. Sebaldo romanas „Austerlicas“ rusų kalba. Lupa jį buvo skaitęs lenkiškai. Kažkas iš draugų patarė perskaityti sakydamas, kad tai skirta būtent jam. Bet perskaitęs pagalvojo, kad „Austerlico“ neįmanoma perkelti į teatrą. Sutiko paskaityti iš naujo. Praėjo keli mėnesiai, ir gavau atsakymą, kad „tikriausiai įmanoma, bet tai turėtų būti kažkoks kitoks darbas...“

Dar po mėnesio Lupa atsiuntė Austerlico piešinį ir tekstą, motyvuojantį jo pasirinkimą: „Ką Sebaldo „Austerlicas“ gali duoti šiuolaikiniam teatrui? Pirmiausia – neįprastą, naują ir nepakartojamą žvilgsnį į mus supantį pasaulį, kurio architektūroje užrašyti nesuprantamų kultūrinių sprendimų, nusikalstamų žmogaus mentaliteto gestų, paslaptingų kultūros procesų pėdsakai. Tai atidus užrašytų ypatingais hieroglifais mūsų kultūrinių klajonių skaitymas. Žinoma, iš esmės tai didžiausios XX a. katastrofos – Antrojo pasaulinio karo, Holokausto, nacių nusikaltimų žydų tautai – skaitymas... Be abejo, unikalią ir novatorišką Sebaldo pasakojimo strategiją nelengva pritaikyti teatrui. Man tai privalumas, kai literatūra mobilizuoja adaptacijos autorių radikaliai keisti teatro kalbėjimą apie žmogų. Tai leidžia teatrui įsižiūrėti į dvasines šiuolaikinio žmogaus žaizdas, gilintis į sunkiai pastebimą absurdą ir žmogaus santykių su visuomene, kultūros erdve bei su savimi klaidas.“

Pusę XX amžiaus ir Europos apimančio „Austerlico“ veiksmo ištakos – Hitlerį sveikinančios minios riksmas Vienos Didvyrių aikštėje (*Heldenplatz*). Kaip ir ankstesnio Lupos lietuviško pastatymo „Didvyrių aikštė“ pagal Thomo Bernhardo pjesę. Sutapimas?

Sebaldas mirė 2001-ųjų gruodį prie automobilio vairo nuo širdies smūgio, sulaukęs penkiasdešimt septynerių. Tai įvyko vos pasirodžius paskutiniam rašytojo romanui „Austerlicas“. Romanas tapo negausios jo kūrybos reziumė. Sebaldas buvo realiausias kandidatas gauti 2001-ųjų literatūros Nobelio premiją. Rašytojo gyvybė užgeso nominantų paskelbimo išvakarėse... Tačiau ir be Nobelio Sebaldas tapo kultine figūra. Parašęs vos keturias knygas, jis įėjo į šiuolaikinės kultūros istoriją kaip klasikas, novatorius ir pranašas. Sebaldo mirtis persmelkta neįtikėtino tragizmo dar ir todėl, kad visų jo knygų pasakotojas nuolat yra kelyje, jis važiuoja, eina, klajoja ir staiga sustingsta, paralyžiuotas siaubo išvydus toli į praeitį vedančius griovimo pėdsakus...

Sebaldo kūryba giliai susijusi su garsiuoju Theodoro Adorno teiginiu, kad „rašyti poeziją po Aušvico yra barbariška“. Nutilimas, apie kurį netiesiogiai kalba Adorno, gali inspiruoti kitokį kalbėjimą. Pratęsiant Adorno mintį, galima sakyti, kad apie Aušvicą barbariška rašyti tai, kas išmąstyta, bet neišgyventa.

Sebaldas neišgyveno karo siaubo. 1945-aisiais jam buvo vos vieni metai. Tačiau mokykloje patirtas sukrėtimas, kai pirmą kartą pamatė dokumentinį filmą apie nacių koncentracijos stovyklas, išliko visam gyvenimui. Vėliau, tapęs rašytoju, jis prisipažino, kad žvelgdamas į nuotraukas arba žiūrėdamas karo metų dokumentinius filmus jaučiasi „kilęs iš šito karo, ir tarsi iš ten, iš tų mano neišgyventų košmarų, ant manęs krinta šešėlis, kurio niekada neatsikratysiu“.

Gimęs ir augęs kaime Bavarijos Alpėse, dar vaikas Sebaldas pirmą kartą su tėvais atvyko į sąjungininkų subombarduotą Miuncheną. Tada pagalvojo, kad miestai taip ir turi atrodyti: „Man tai buvo natūralus miesto vaizdas. Namai tarp griuvėsių. Ir žmonės apie tai nieko nekalbėjo...“ Šį vaizdą sustiprino tėvynainių pastangos ištrinti iš atminties savo tautos tragediją pasitelkus šalies atstatymo šūkius.

Rašymas Sebaldui tapo bandymu atsakyti į klausimą – kas aš esu, kaip XX a. pabaigos išsilavinęs vokietis? Su mokslininko pedantiškumu analizuodamas istorijos faktus, rašytojas gretino iš pažiūros nesugretinamus dalykus, gilinosi į civilizacijos raidos dėsnius. Ir darė išvadą, kad tie dėsniai neatsiejami nuo naikinimo. „Natūrali naikinimo istorija“ (1999) – taip vadinasi Sebaldo esė knyga, sudaryta iš jo paskaitų Ciuriche 1997 metais.

„New Yorker“ apžvalgininkas Markas O'Connellas yra taikliai pasakęs, kad Sebaldo kūryba – „ne apie tai, kaip reikėtų suprasti Holokaustą, bet ji skatina mus susimąstyti, kodėl mes negalime suprasti Holokausto“. Ir tuo ji iš esmės skiriasi nuo daugumos šia tema bandančių kalbėti šiuolaikinių menininkų.

„Aš visada maniau, kad visų svarbiausia yra rašyti apie mažumų persekiojimo ir juodinimo istoriją, gerai įvykdytas pastangas sunaikinti ištisas tautas. Ir įgyvendindamas šias idėjas suvokiau, kad to neįmanoma padaryti; rašyti apie koncentracijos stovyklas, mano nuomone, praktiškai yra neįmanoma. Taigi reikia rasti būdų įtikinti skaitytoją, kad tai turi mintyse, bet apie tai tiesiogiai nekalbi kiekviename puslapyje. Todėl didžiausio siaubo scenų niekada neaprašinėju. Mes visi matėme jų vaizdus, todėl, manau, pakanka priminti apie juos žmonėms, nes šie vaizdai nustelbia mūsų galimybes juos blaiviai suvokti, reflektuoti. Ir paralyžiuoja mūsų moralines galias. Vienintelis, mano manymu, tinkamas būdas kalbėti apie šiuos dalykus yra netiesiogiai, asociatyviai, išvengiant akistatos.“ Ši Sebaldo mintis perteikia jo esminę kūrybinę nuostatą. Ir nors kūryboje jis daug dėmesio skyrė žydų tragedijai, darė tai „ne dėl filosemitinių priežasčių, bet todėl, kad jie buvo ištrinti iš Vokietijos socialinės istorijos, ir aš norėjau žinoti, kas iš tiesų atsitiko“.

Atsisakydamas Holokausto „suaktualinimo“ Sebaldas išplėtojo kitokį meninio kalbėjimo apie jį būdą. Istoriniai faktai ir asmeniniai liudijimai, asociatyvios tekstų ir vaizdų jungtys, paslėpta simbolika ir tyla už žodžių jo kūryboje daro stipresnį poveikį vaizduotei negu meniniai bandymai atkurti Holokausto siaubą. Sebaldo rašymo būdas apskritai keitė kalbėjimo apie XX amžiaus istorijos traumas naratyvą.

Istorinė trauma

Sebaldo tėvas buvo vokiečių armijos karininkas ir įžengė į Lenkiją dar 1939-aisiais. Po karo šeimoje jis nieko nekalbėjo apie savo patirtį. Taip elgėsi daugelis nacių armijoje kariavusių arba fašizmui simpatizavusių vokiečių. Tik suaugęs sūnus sužinojo apie tėvo praeitį. Būsimam rašytojui tai tapo savotiška iniciacija.

Sebaldui studijuojant universitete filologiją, prasidėjo nacių teismai už karo nusikaltimus. Vykstant pagarsėjusiems Aušvico ir Treblinkos nusikaltėlių teismams, jis nebegalėjo studijuoti vokiečių romantizmo. Ir bodėjosi masiniu vokiečių entuziazmu atkuriant sugriuvusią šalį. Pasak rašytojo, „legendinis ir susižavėjimo vertas Vokietijos atgimimas“ iš esmės buvo „savo priešistorės likvidacija“, nes „iš pat pradžių užgniaužė bet kokį prisiminimą apie praeitį, orientavo visuomenę išimtinai į ateitį ir įpareigojo ją tylėti apie viską, kas ją ištiko“.

Tėvynėje tvyrojusi amnezija lėmė, kad sulaukęs dvidešimties Sebaldas nusprendė ją palikti. Atsisakė savo tikrojo vardo Winfried Georg Maximilian, nes jo gėdijosi, ir vietoj vardo pasirinko dviejų raidžių W.G. kombinaciją. Pasirašinėjo tiesiog Maksu. Baigęs universitetą, išvyko dėstyti į Ciurichą. Paskui persikėlė į Mančesterį. Galvojo čia baigti doktorantūros studijas ir patraukti kitur. Tačiau pasiliko ilgiau. Rašydamas Sebaldas mintimis vis grįždavo į Mančesterį. Su šiuo miestu siejasi įsimintinos jo knygų „Išeiviai“ (1992) ir „Saturno žiedai“ (1995) istorijos. Galiausiai rašytojas įsikūrė kaimelyje netoli Noridžo Anglijos rytuose, kur gyveno iki pat mirties. Gyvenimo pabaigoje Sebaldas prisipažino, kad blogai pažįsta Vokietiją, bet gerai žino jos istoriją ir knygas rašo vokiečių kalba. Dėstė šiuolaikinę vokiečių literatūrą Rytų Anglijos universitete, bet stengėsi išvengti susidūrimo su tėvynainiais...

Pokario trauma persmelkia visą Sebaldo kūrybą. Kad ir apie ką jis kalbėtų, kokio istorinio herojaus arba savo amžininko istoriją pasakotų, iš esmės vaizduoja įvairias savo patirties personifikacijas. Nors Sebaldo knygų veikėjai turi savo gyvenimiškus likimus, jis gilinasi

Nukelta į 7 psl.

Atkelta iš 6 psl.

į juos, lyg užsiimtų autorefleksija. Ši asmeninės ir svetimos patirties, istorinės tikrovės ir fikcijos jungtis, kaip savotiška osmozė, tapo skiriamuoju Sebaldo kūrybos bruožu.

Sebaldas jautriai išgyveno santykį su svetima traumine patirtimi ir jautė etinę ribą: „Priimta manyti, kad kalbėti apie traumas yra gerai, bet tai ne visai tiesa. Ypač jei skatini kitus žmones prisiminti, pasakoti apie savo praeitį ir panašiai, tu negali būti tikras, kad tavo įsikišimas į kažkieno gyvenimą nepadarys tam tikros žalos, kurios tas žmogus būtų galėjęs išvengti. Tad čia egzistuoja etinė problema.“ Tokia Sebaldo pozicija skiriasi nuo jo kolegės Svetlanos Aleksijevič, be didesnių skrupulų panaudojusios tėvynainių trauminę patirtį savo knygose apie XX a. pabaigos istorinius lūžius.

Šį Aleksijevič kūrybos prieštaringumą išryškino režisierius Eimuntas Nekrošius Jaunimo teatre sukurtame viename paskutinių savo spektaklių „Cinkas“. Jo centre – pačios rašytojos asmenybė. Interpretuodamas „Austerlicą“ Lupa taip pat išveda kūrinio autorių, bet traktuoja jį kitaip: „Sebaldas yra literatūros Myškinas. Jis nuolat vienas, nuolat kelyje, ir niekada nerašo apie atvirus konfliktus, apie agresiją. Sebaldas gėdijasi skverbtis į žmogų, tardyti jį, bet stipriai jį jaučia, pasineria į jo gyvenimą su didele empatija.“

Atminties fetišas

2000-aisiais Susan Sontag rašė: „Ar didi literatūra dar įmanoma? Vienas iš kelių atsakymų anglakalbiams skaitytojams yra W.G. Sebaldo kūryba.“ Kuo gi Sebaldo kūryba yra didi?

Visa rašytojo kūryba susijusi su labiausiai jį dominusia atminties tema. Gimęs ir augęs amnezijos apimtoje visuomenėje, atmintį jis vertino kaip moralinį ir politinį veiksmą. Dar daugiau – prisiminti jam buvo gyvybiškai svarbu, nes „jei prisiminimai liktų užrakinti mano atminty, jie laikui bėgant taptų vis sunkesni ir sunkesni, ir aš sugniužčiau nuo jų naštos“. Sebaldą galima pavadinti „XX amžiaus Proustu“ po Aušvico. Bet tai nebūtų tikslu, nes jo kūryba priklauso XXI amžiui, nors rašytojas jame nebegyveno.

Atmintis Sebaldo kūryboje nuolat konfrontuoja su naikinimu, kaip fatališka civilizacijos jėga. „Natūralioje naikinimo istorijoje“ naikinimas paradoksaliai susijęs su karo nuniokotos šalies atkūrimu, atimančiu iš tautos atmintį. Vienoje pirmųjų ir bene asmeniškiausių knygų „Svaigulys“ (1990) Sebaldas apie kitą naikinimo aspektą kalba per paprasčiausio gatvės triukšmo Europos didmiesčiuose asociaciją: „Metams bėgant aš suvokiau, kad dabar iš šio riaumojimo ir gimsta tas gyvenimas, kuris bus po mūsų ir palaipsniui nukreips mus link žūties, taip pat, kaip mes link žūties kreipėm tai, kas buvo ilgai iki mūsų.“ Fantastiškuose „Saturno žieduose“ pasakotojas keliauja jūros pakrante ir jo atmintyje tarsi regėjimai išnyra žinomų žmonių gyvenimo fragmentai bei į nebūtį nugrimzdę mažiau ar daugiau reikšmingi istoriniai įvykiai, bylojantys apie tai, kad „kiekvienos gyvos būtybės, kiekvienos bendruomenės ir viso pasaulio istorija vystosi ne dailia kreive, kylančia aukštyn, bet tam tikra orbita, kuri, pasiekusi meridianą, veda žemyn, į tamsą“.

Pirminis Sebaldo kūrybos elementas – fotografija. Jis mėgo naudoti nespalvotas mėgėjiškas iš pažiūros atsitiktines nuotraukas kaip inspiraciją rašyti. Pradėdavo rašyti į jas įsižiūrėjęs. Sakė, kad „tam tikri dalykai gimsta iš nuotraukos, jei į ją įsižiūri“. Nuotraukose atrasdavo savo pasakojamų istorijų pradžias ir tęsinius. Tai, kas „iš pažiūros neturi nieko bendro“. Jį ypač domino mirusių žmonių nuotraukos. Ne tik todėl, kad nuotrauka yra savotiška „mirties emanacija“. Mirusieji jose „kažko laukdavo“ iš gyvųjų. Rašytojas jautė pareigą jiems kažką grąžinti, išpildyti.

Įsižiūrėjimas buvo Sebaldo kūrybinis metodas. Rašytojo knygų centre visada veikia pasakotojas-stebėtojas. Jis kalba pirmuoju asmeniu ir pradeda nuo esamos arba istorinės tikrovės dokumentacijos. Nejučia pasakotojas įveda skaitytoją į savo pasaulį, kuriame veikia metafiziškai paslaptingi tarpusavio ryšiai tarp to, kas „iš pažiūros neturi nieko bendro“. Ateitis Sebaldo nedomino. Jis išimtinai domėjosi tuo, kas prarasta, sunaikinta paties žmogaus rankomis. Praeitis – kaip tai, kas „uždaryta“ nuotraukoje ir laukia atvėrimo. Supratimo. Uždarytas traumuotas žmogus, istorija, epocha. Atvėrimas įvyksta per refleksiją, kaip gyvą (at)minties aktą. Sebaldo rašymo būdas yra tarsi čia ir dabar gimusių minčių užrašymas arba to, kas nepasakoma, aprašymas be aiškios krypties, klaidžiojantis, besiformuojantis. Kaip ir pats pasakotojas. Bet kelias neišvengiamai veda savęs paties link.

„Jei egzistuoja toks dalykas kaip praregėjimas, jei tekste gali atsirasti *claritas*, *veritas* pojūtis, artimas apreiškimui, tai įmanoma pasiekti tik nukeliavus į tam tikras vietas, tyrinėjant jas, praleidžiant didelę laiko dalį ir pačiam atsiveriant tokioms vietoms, į kurias niekas nenueina. Tai gali būti uždari kiemai miestuose ir tokios vietos kaip Brendoko tvirtovė „Austerlice“.“ Iš faktų, vietų, biografijų ir ženklų Sebaldas savo knygose dėlioja žmonių likimus istorijos perspektyvoje. Ir, pasitikėdamas skaitytoju, leidžia jam pačiam užbaigti kuriamą paveikslą. Tiksliau – nenutrūkstantį savo kūrinių herojų bei paties pasakotojo minčių darbą. Juk „viskas, ką pasakoja istorija, negali būti tiesa, nes tai, kas yra įvykę, iš tiesų dar neįvyko, bet vyksta tik tą akimirką, kai pradedam apie tai galvoti“.

Gali atrodyti keista, kad Sebaldas tarsi gėdijosi rašymo. „Saturno žieduose“ Chateaubrianďo lūpomis autorius klausia, „ar tikslinga eikvoti savo laimę talento realizacijai? Ar visa tai, ką parašiau, užklos mano kapą? Ir apskritai, ar tai dar kas nors supras iš esmės pasikeitusiame pasaulyje?“ O viename paskutinių interviu iškart po „Austerlico“ pasirodymo prisipažino: „Nevadinu savęs rašytoju. Tai – kaip pastatyti Eifelio bokštą iš degtukų. Man tai kažkoks apsėdimas.“ Paskutinio Sebaldo kūrinio pagrindinis herojus Austerlicas, atgaudamas prarastą atmintį ir ieškodamas tikrosios savo gyvenimo istorijos, taip pat turi peržengti įgimtą gėdą...

Brendimo kelionė

2018-ųjų pavasarį Jaunimo teatre surengtoje konferencijoje „Pasipriešinimo teatras“ Lupa perskaitė pranešimą „Žmogiškasis įsipareigojimas realybei“. Jame, be kita ko, kalbėjo apie savo ir kitų menininkų savijautą tėvynėje Lenkijoje. Kai visuomeninis „diskursas paskendęs mele, menininko balsas praranda bet kokią svarbą. Mes galime kalbėti, ką norime, bet niekas į tai nekreipia dėmesio, niekas to neklauso“. Todėl „menininkas turi išgyventi nusivylimo etapą, per kurį jis gali subręsti. Neužtenka subręsti ideologiškai, idėjiškai ir gaminti kažkokias opozicines šiukšles. Man šis nusivylimo etapas yra procesas, per kurį galima bręsti kaip menininkui, rengtis susidūrimui su realybe.“

„Austerlico“ įvykiai apima šešis dešimtmečius, nuo 1939-ųjų iki amžiaus pabaigos. Veiksmas vyksta Antverpene, Velse, Oksforde, Londone, Paryžiuje, Prahoje, Terezyne, Marienbade... Istoriniai įvykiai yra pasibaigę iki pasakojimo pradžios. Sebaldas aprašo beveik tris paskutinius XX a. dešimtmečius skirtinguose Europos miestuose vykusius *atsitiktinius* susitikimus tarp pasakotojo ir vienišo klajūno Austerlico. Iki tapdamas suaugusiu, Austerlicas nežinojo nei savo tikrojo vardo ir kilmės, nei kas jo tikrieji tėvai. Penkiametį berniuką Austerlicą jo motina *gyvybės traukiniu* iš Prahos išsiuntė į Londoną prieš pat deportaciją į Terezyno koncentracijos stovyklą. Tėvas dingo be žinios. Austerlicas kitu vardu buvo įsūnytas ir augo Velse, mokėsi Oksforde, po studijų apsigyveno Londone ir užsiėmė XX a. architektūros tyrinėjimais. Gyveno be atminties, kol Liverpulio stotyje, į kurią kadaise buvo *atvežtas gyvybės* traukiniu, jį užklupo prisiminimo smūgis. Tada leidosi į savo vaikystės namų ir tėvų paieškas. Tačiau grįžimas į namus Prahoje tik dar labiau sustiprino Austerlico atskirties jausmą, ir vien tėvų pėdsakų paieška suteikia jo gyvenimui prasmę...

„Austerlico“ pradžioje Sebaldas rašo apie Jeaną Ameri, žiauriai kankintą Brendoko ir Aušvico koncentracijos stovyklose, ir išlikusį gyvą. Šiam antifašistinio judėjimo dalyviui rašytojas paskyrė esė knygoje „Natūrali naikinimo istorija“. Joje Sebaldas atsako į klausimą, kodėl kankinimų aukos pasirenka tylėjimą net tada, kai kiti aplinkui ragina jas kalbėti. Po karo Ameri „bet koks prisiminimų trupinys buvo itin skausmingas, jis turėjo nedelsiant viską perkelti į refleksiją, kad tai taptų nors kiek pakeliama. Nepakeliama prisiminimų ne tik apie košmaro akimirkas, bet ir apie ankstesnį daugmaž ramų gyvenimą kančia apibūdina dvasinę persekiojimo aukų būseną“. Per Ameri atvejį Sebaldas atskleidžia aukų amnezijos fenomeną, paradoksaliai susijusį su budelių nenoru kalbėti „apie tai“. Kalbėti – reiškia peržengti savo „prisiminimų kančią“ ir, keliaujant per atmintį, žmogiškai subręsti. Toks yra Austerlico kelias savęs link. Kaip ir Sebaldas, jis nepatyrė karo siaubo, tačiau negali atsikratyti „neišgyventų košmarų šešėlio“...

Sebaldas ir Lupa – bendraamžiai, turintys panašią „neišgyventų košmarų šešėlio“ patirtį. Sebaldo tėvas su nacių kariuomene buvo įžengęs į Lenkiją, kai Lupa buvo vaikas. Sebaldą rašyti įkvėpė Bernhardas. Jis inspiravo ir Lupos teatrą. Lupa išgyvena panašų nusivylimą savo tėvyne Lenkija, kokį Sebaldas patyrė Vokietijoje.

Sekdamas Sebaldu Lupa taip nusako savo spektaklio išeities tašką: „Norėdamas kalbėti sau esmine tema, turiu sunaikinti savyje žmogų, kuriuo esu normaliame gyvenime. Ir pagimdyti kitą žmogų, kurio užuomazgas jaučiu savyje, – Austerlicą. Tampu valkata, pamišėliu... Turiu nukeliauti į niekur ir, klajodamas savo vidinio geto ribomis, patirti visišką nuopuolį, kad prisiliesčiau prie to, apie ką neįmanoma kalbėti normalia kalba. Be Austerlico aš, kaip žmogus ir kūrėjas, negaliu subręsti, tapti savimi. Šitaip gimsta Austerlico biografija iš mano, kaip rašytojo, biografijos. Ji yra užrakinta ir ją turiu atverti, nes tik taip galiu suvokti, kas aš esu. Austerlicas – tai aš ties proto riba. Ir tai – aš, vokietis, kaip žydas.“

Pirmą kartą lietuvių publikai Lupa prisistatė spektakliu „Kalkverkas“. Jo pagrindinis herojus Konradas, kurdamas „studiją apie klausą“, prieina proto ribą. Repetuodamas „Austerlicą“, Lupa kuria savo „studiją apie atmintį“. Sebaldas tampa jo Vergilijumi kelionėje į Holokausto nulemtą žmogaus dvasinio luošumo pragarą, esantį už proto ribos.

Bet viskas yra asmeniškiau ir paprasčiau. Sebaldas moko žvelgti į istorinę atmintį be išankstinio žinojimo ir idėjinių schemų. Kaip į bedugnę, nežinant, kas iš jos išnirs. Tik nuo žvelgiančiojo kantrybės ir empatijos priklauso to „kažko“, apie ką iš anksto negalima žinoti, pažinimas. Juk su patirtimi kiekvieno mūsų akiratis siaurėja ir dvasinis tobulėjimas anaiptol nereiškia tikrojo pažinimo, nes „niekada neperprasim tų neišmatuojamų įtakų, kurios iš tiesų lemia mūsų gyvenimo kelią“. Iš gilinimosi į jų paslaptis gimsta spektaklis „Austerlicas“.

In memoriam

Sigizmunda Sabalytė (1933 01 08 – 2020 02 14)

Amžinybėn išeina vyriausioji atlikėjų karta. Daugelio jų dabarties muzikai nepažinojo, gal net negirdėjo scenoje. Tačiau jeigu ne jie, vargu bau ar kalbėtume apie simfoninių orkestrų egzistavimą, palikimą įrašuose, edukacinę veiklą Lietuvoje, aukojant pabuvimus šeimose, jaukius vakarus namuose iškeičiant į dardėjimą nešildomais autobusiukais po miestelius ir rajonus. Pagerbkime juos, nors jau išėjusius.

Viena tokių atsidavusiųjų muzikai buvo inteligentiška, sceninį įvaizdį prie ypatingo instrumento kūrusi arfininkė Sigizmunda Sabalytė. Liudmilos Chetagurovos studentė, 1958 m. baigusi studijas Lietuvos konservatorijoje (dabar – LMTA), debiutavo Lietuvos televizijoje, grodama su dainininke, tarptautinių konkursų laureate Kira Izotova ir kitais žinomais atlikėjais iš tuometės Sovietų Rusijos. Lietuvos filharmonijos orkestre (dabar LNSO) grojo pakviesta kolektyvo vyriausiojo dirigento Balio Dvariono. Orkestro artistės karjerą ilgai tęsė ir vadovaujant Juozui Domarkui. Gintaras Rinkevičius ją pasikvietė į 1989 m. kuriamą Jaunimo simfoninį orkestrą (dabar LVSO).

Tačiau greta muzikavimo simfoniniuose orkestruose S. Sabalytė rengė ir koncertines programas, jas pristatydavo klausytojams Lietuvos kaimuose, miesteliuose, mokyklose. Grojo arfai parašytus fragmentus iš operų, baletų, specialiai sukurtą muziką įvairiems kameriniams ansambliams. Muzikavo su Violetu Višinsku, Petru Kunca, Valentinu Gelgotu, Saule Eidukonyte, Irena Laurušiene, Valentinu Kaplūnu ir kitais. Koncertuose skambėjo Johanno Sebastiano Bacho–Charles'io Gounod, Camille'io Saint-Saënso opusai, pritaikytos Mikalojaus Konstantino Čiurlionio kompozicijos, specialiai jai sukurti Anatolijaus Šenderovo kūriniai.

Dabar tegu angelai jai skambina dangiškomis arfomis, o Lietuvos žemė tegu nepamiršta savo vaikų.

Rita Aleknaitė-Bieliauskienė

Lietuvos muzikų sąjungos nuotr.

Laimė, vienaragiai vis dar egzistuoja

Meno knygų apžvalga

Monika Krikštopaitytė

Knygų mugės proga nusprendėme apžvelgti 2019 m. ir ką spėjom iš 2020 m. meno leidinių. Dalis jų jau aptarti leidinio puslapiuose, daliai dar teks palaukti (redakcija laukia leidinių). Akivaizdu, kad leidybiniai metai turtingi, todėl bus ir ką skaityti, ir ką vartyti bei diskutuoti apie tai, kas yra knyga, kokių jų būna ir kaip dar galima tobulėti.

Sudarytojai su „Diagraminės vaizduotės atlasu“

„Diagraminės vaizduotės atlasas: žemėlapiai tyrimuose, mene ir edukacijoje“, sud. Lina Michelkevičė ir Vytautas Michelkevičius, dizainerė Laura Grigaliūnaitė. Vilniaus dailės akademija

Leidinys yra apdovanotas pagrindine Knygos meno konkurso premija (skiria Kultūros ministerija) už originalų tarpdalykinio projekto rezultatų perteikimą knygoje, kitaip tariant, ji pripažinta gražiausia metų knyga, o Laura Grigaliūnaitė – geriausia knygos menininke. Tad leidinio ypatingai reklamuoti jau nebereikia, bet aptarti, kas už grožio, – būtina, juolab kad knyga skirta narplioti žemėlapių ir diagramų dualizmui, kur ten dualizmui – įvairiems daugialypumams ir sąlygiškumams. Ko gero, todėl knygoje labai daug kartų vartojamas žodis „vaizduotė“.

Knygą sudaro trys dalys: išimami ir išskleidžiami į ilgį žemėlapiai ir diagramos, kurie ramybės būsenoje gali būti vartomi kaip paprasti puslapiai iš abiejų pusių, tada mokslinių tekstų blokas apie objektą, jo komplikacijas ir įdomybes bei trečioji dalis – žemėlapiavimo edukaciniai, t.y. taikymo, pavyzdžiai.

Na aišku, kad tai nėra vakaro skaitalas. Regint turinio tirštį apima pagarbi baimė, kad visko nesuprasi, kad nėra pasaulyje tiek laiko, jog įsigilintum į šitiek paveikslėlių, kurie yra atskiri (vaizduotės) pasauliai. Tačiau tekstai guodžia, leidžia suprasti pagrindinius principus ir puslapis po puslapio esi įtraukiamas į sąlyginumų metapasaulį. Netrukus sužinome, kad egzistuoja ištisa rūšis tyrėjų ir menininkų, kuriuos galima pavadinti diagramų ir žemėlapių maniakais!

Švelniausias skaitytojui – Aldis Gedutis, jo tekstas išsklaido paskutines baimes ir vedžiojasi po kiek žinomesnes žemes: pasakas, literatūrą, pojūčius, kuriuos gali atpažinti. Pasako reikšmingai paprastų dalykų: „Jei norima ką nors paaiškinti, sudaromas žemėlapis“, tačiau „žemėlapis kaip idėja tampa „begaline istorija“, kuri gali net neprasidėti, jei bus siekiama įtraukti visą įmanomą reikšmingą informaciją ar visus galimus sluoksnius“. Tekstas kelia klausimus, „kas yra žemėlapis – deskripcija ar naracija? Reprezentacija ar tekstas? Gamtos veidrodis ar konstruktas?“ Galiausiai Gedutis apmąsto Jurgio Mačiūno Rusijos istorijos atlasą, kuris, regis, sukurtas tam, kad suprastum žemėlapio svyravimo tarp žemės ir kosmoso esmę.

Vienas iš sudarytojų – Vytautas Michelkevičius – bando „perkrauti“ žemėlapio sampratą, sako, kad greta įprastų asociacijų su žemėlapiu reikia matyti ir žodžius, idėjas, spalvas, formas. Michelkevičiaus tekste girdimas dėstytojo tonas ir noras parodyti galimybes, taip pat jį galima įtarti priklausant tai žemėlapiavimo maniakų rūšiai, kuri siekia save dauginti. Dar ima dingotis, kad dalis pavyzdžių (jaunų autorių) yra kažkaip išprovokuoti sudarytojų veiklos (dėstymas, ankstesnės knygos, simpoziumai ir pan.). Iš trūkumų įvardinčiau, kad tekstuose yra kalbinio netolygumo, dalis pavadinimų taip ir lieka angliški, dalis paslaugiai išversti skliausteliuose. Gyvenama anglakalbiame burbule. Tai ypač bado akis, kai vardinami leidiniai ištisomis pastraipomis. O svarbusis privalumas – kad tyrėjai ir menininkai dirba išvien.

Roberto Antinio (ne)monografija „Penki aidinimai – penkios galimybės“, sud. Robertas Antinis, Kotryna Džilavjan, Airida Rekšytė, dizainerė Airida Rekšytė. „Meno parkas“

Apie šią knygą kaip tik ir reikia kalbėti iškart po „Diagraminės vaizduotės atlaso“, nes joje knibžda idėjų žemėlapių, performansų eskizų, žaidimo teksto kalbine ir grafine struktūra. Pirmoji pusė knygos atrodo pusiau pamišusi gerąja prasme, nes įvaizdina meno išlaisvėjimą atkūrus Nepriklausomybę. Laisvės siautulys liejasi per kraštus, o Antinis – iš prigimties labai artistiškas, į meninį veiksmą linkęs autorius – visu savo kūnu, balsu ir plastinėmis priemonėmis tiria, liečia, apvolioja, trina pasaulį, lyg anksčiau būtų laikytas uždarytas, o dabar paleistas kvėpuoti visais plaučiais. Antroji knygos dalis netikėtai kur kas rimtesnė. Autorius prisistato, pasakoja, po to apie jo kūrybą kalba kiti. Taip leidinys įgyja daugiau praktinės vertės ir padidina pažintinio bei akademinio naudojimo potencialą.

Viename iš tekstų Antinis pripažįsta infantilumo (kurį formuluoja kaip gebėjimą nustebti) svarbą kūrybai ir savo asmeniui. Ir nors knygos pradžioje ranka rašyto teksto gausa kreipia mąstyti apie modernisto (gesto, originalo) sureikšminimą, kas gali atrodyti kaip praėjęs laikas, viską atsveria šiandien naujai aktualūs Antinio projektai su neregiais, su vaikais, su suaugusiaisiais – bendradarbiavimo formos per žaidimą, per patirčių apvertimą. Tuomet genijaus aš, aš, aš, aš apima ir suvokėją, atsiranda bendras patyrimas ir džiaugsmas. Tada visi darbai įgauna kvietimo veikti kartu atspalvį. Dvi knygos pusės labai kontrastingos, galbūt tai visai tiksliai atspindi ir autorių. Dar svarbiau, kad leidinys gali suvesti labai skirtingus skaitytojus, o tai irgi reikšminga funkcija.

„Menas ir mes / Art and Us“, sud. Ugnė Bužinskaitė, knygos idėja ir dizainas – Viliaus Dringelio. VšĮ „Lewben Art Foundation“, VšĮ Lietuvos išeivijos dailės fondas

Grožio konkurse irgi paminėta už inovatyvią dizainerio raišką, ji, ko gero, yra viena beprotiškiausių šiemet. Prieš Kalėdas gavusi dovanų albumą (fondo tradicija leisti po knygą metų gale), pavarčiusi pagalvojau, kad tie tai jau visai išprotėjo, kūrinius sudėjo ant margumynų, niekur nieko neparašyta, akys raibsta – ką su ja galima veikti apskritai? Bet ramiai verčiant iš eilės nuomonė keičiasi. Puslapis po puslapio, be jokio teksto, net be pavadinimų lyg žaibas tranko supratimas, ką knygos kūrėjai daro.

Atvarte varburgiškai derinami niekaip nesusiję kūriniai: čia plikos rankos (Wladyslawo Niewiarowicziaus Magdalietės XIX a. ir Vito Luckaus nuogaliai), čia ilgas paskutinės vakarienės stalas (Patricija Jurkšaitytė) ir mėsininkas tarp skerdienos (Neemija Arbit Blatas), murzinos šlaunys ir kitos šlaunys, aptemptos kelnėmis, XVIII a. šeimos portrete (nerašomi metrikai, pažiūrėsite patys – jie atskiroje raudonoje knygelėje, knygos kišenėje). Kai kurie puslapiai jungiami pagal motyvo atsikartojimą, kai kurie pagal asociaciją, dar kiti pagal spalvą – kitaip tariant, jie kokiu nors būdu kalbasi. Yra ir pavienių darbų ar vieno autoriaus kūrinių grupėmis.

Visuose puslapiuose po originalų grafinį ornamentą, pakištą po vaizdu. Dizaineris Dringelis paplušėjo, neatsispyrė geismui išsiskirti (labiau už objektą), nors paprastai knygų menininkai tai laiko didžia nuodėme ir kultivuoja kuklumo dorybę. Tačiau šįkart jis laimi, knyga virsta švente. Raudonoje knygelėje vis dėlto yra tekstas. Čia Jolanta Marcišauskytė-Jurašienė trumpai nubrėžia kolekcionavimo Lietuvoje gaires, papasakoja apie leidėjus, primena, kad „kultūra yra laisvė ir kuria laisvę“, o „kolekcininkas – žmogus, įsipareigojęs nesulaužyti susitarimo su meno kūriniu ir amžinybe“. Pagrindinėje knygoje įterpiamos didesnių projektų ekspozicijų nuotraukos.

Tai kas čia per leidinys? Reprezentacinis-pramoginis. Tai beveik meno diskoteka. Spalvų ir formų šėlsmas, minia. Jei tai darytų akademinė institucija ar kitus strateginius planus deklaruojanti organizacija, lengva būtų raityti klaustukus, bet „Lewben Art Foundation“ švenčia meną, švenčia veiklos jubiliejų, švenčia gyvenimą. Man tik norisi kelt taurę kartu.

Reinis Lismanis, „T_6031_T6061_T8001“, dizaineris Gytis Skudžinskas. „NoRoutine Books“

Dar viena labai beprotiška knyga. Kaip visada „NoRoutine Books“ leidykla į dienos šviesą paleido tik 99 vienetų tiražą. Ši knyga irgi grožio konkurse buvo įvertinta: už skaitmeninio ir analoginio vaizdų sintezę komplimentai skirti Gyčiui Skudžinskui. Net nežinau, ar tai knyga. Formaliai yra kietas viršelis, puslapiai, ISBN kodas. Bet jutimiškai tai labiau kažkas tarp architektūros (skylės viršelyje kaip blokinių namų dekore), saldainių dėžutės (skylės, kai saldainių nebelieka) ir ypač estetiškos dovanos (popieriams šiugždant turi išpakuoti nuotrauką). Tai labiau patirtis, kuri dar ir turi savo istoriją, angliškai surašytą į dvi trumpas pastraipas (teksto daugiau nėra). Tie plasnojantys spalvoti puslapiai spalvas įgavo nuo senų, menininko Reinio Lismanio surinktų spausdintuvų kasečių, jų mechaniniai judesiai paversti spalvine poezija, kurios eilutės dėliojasi puslapiams persišviečiant. Knyga keri ir gąsdina, nes labai sunku ją apčiuopti žodžiais ir įprastomis sąvokomis. Jei ketinate ją įsigyti, būtinai nusipirkite ir baltas muziejininko pirštines. Iš pusės žvilgsnio aišku, kad tai elitinio knygos meno pavyzdys.

„Antanas Gudaitis. Tekstai ir vaizdai“, sud. Eglė Kunčiuvienė, Ema Mikulėnaitė, dailininkė Vida Kuraitė. Lietuvos nacionalinis muziejus

Knyga stora, didelė, joje labai daug teksto. Tai ne albumas, nors iliustracijų nemažai. Kaip per knygos pristatymą teigė menotyrininkė Jolita Mulevičiūtė, parašiusi leidiniui tekstą, pavadintą „vietoj įžangos“, visuma primena enciklopediją. Mat pateikiami tekstai yra gana įvairios prigimties, įtraukiantys galybę žmonių ir įvykių. Pagrindiniame skyriuje pasakojamas žymaus tapytojo Antano Gudaičio gyvenimo ir kūrybos kelias pamečiui pasitelkiant įvairius dokumentus. Šį labai sudėtingą audinį papildo tekstai apie Gudaičio kūrybą, Gudaičio tekstai apie menininkus, meno gyvenimą Lietuvoje, apie meną, kūrybą, tapybos mokymą, apie savo kūrinius. Po to geras pluoštas įvairių meno veikėjų atsiminimų, menininko laiškai, šeimos prisiminimai ir laiškai, galiausiai testamentas.

Sudarytojos (Kunčiuvienė yra Gudaičio dukra), įvardinusios sau, kad negali apibendrinti Gudaičio kūrybos, siekė pasitelkti kūrėjo amžininkus, leisti kalbėti Gudaičio aplinkai. Nors Mulevičiūtė prisipažino, kad gavusi šūsnį tokios įvairios medžiagos nerimavo, nes nebuvo aišku, kas iš to gali išeiti, pamačiusi leidinį džiaugėsi, kad bendra struktūra yra visiškai šiuolaikiška – organiškai sutelkianti įvairius šaltinius. Menotyrininkė net įžvelgė galimybę, kad galbūt ši knyga iš dalies gali atlikti supažindinimo su Gudaičiu funkciją, kurią turėjo teikti neįgyvendintas Gudaičio testamentas – atvira visuomenei menininko studija-muziejus. Visiškai pritariu Mulevičiūtės mintims apie turinio struktūros šiuolaikiškumą, knyga tikrai masina, vidiniuose puslapiuose medžiaga sudėliota puikiai, tik gaila, kad išorinis leidinio drabužis šiam naujumui neantrina, o atrodo gana tradiciškai, net senoviškai.

Pačios knygos istorija panaši į trilerį, trukusį dvylika metų, tai aprašyta pratarmėje. Dalis atsiminimų autorių patys jau mirę. Per tą laiką knyga gerokai pasipildė, buvo subrandinta, medžiaga neįtikėtinai detalizuota. Iškart į akis krinta istorinė sėkmė, kai puikus tapytojas ir elegantiška asmenybė įgyja žentą, kuris yra puikus fotografas, ir dar

Nukelta į 9 psl.

Atkelta iš 8 psl.

linkęs su meile ir menine optika fiksuoti kasdienybę, žmones (Algimantas Kunčius). Todėl knyga šiek tiek ir filmas, ir puikus fotografinis pasakojimas: Kunčius yra padaręs visą seką tiesiog epinių, tipingų Gudaičio nuotraukų, jos nesurežisuotos. Nuotraukomis rūpintasi ir iki lemtingų aplinkybių. Matome, kaip Gudaitis laikui bėgant keičiasi nuo žavingo jaunuolio, pozuojančio mylimame Paryžiuje, iki garbaus profesoriaus, kurį dauguma prisimena su pagarbos jausmu. Kaip žmogų ir kaip legendą.

Atskirai norisi patyrinėti parodų katalogus ir parodų knygas bei spektrą tarp jų. Brandžiose Europos šalyse su sena elitinio meno tradicija parodų katalogai dažnai primena knygas, nes dirbama siekiant gylio, vengiama nepritekliaus provokuojamos kiekybės. Manoma, kad parodų katalogai turėtų būti ne mažiau rimti tyrimai, išsamiai pristatantys ir savo objektą, ir parodos idėją, ir net kontekstą, plačiau arba prasmingai papildantys ekspoziciją. O, ko gero, svarbiausia – katalogai turi tapti laiko kapsule kūriniams, ekspozicijai ir svarbiausioms jos idėjoms, kai šių nebelieka. Tokių parodų knygų Lietuvoje dažniau pasitaiko solidžiose institucijose, kur ir parodos veikia ilgiau, ir užmojai ambicingesni. Lekiančiame galerijų gyvenime puikus albumas retai pasitaiko, bet būna išimčių.

„Petras Repšys. Piešiniai“, sud. Kristina Kleponytė-Šemeškienė, Jurga Minčinauskienė, dizaineris Gedas Čiuželis. Vilniaus grafikos meno centras

Tai labai profesionaliai parengtas dvikalbis (ir anglų kalba) Petro Repšio piešinių nuo pačių ankstyviausių, įtraukiant svarbiausius etapus ir projektus, parodos katalogas, kuris veidrodiniu būdu atspindi parodos kūną ir tekstus. Tai klasikinis parodos dokumentas. Gedo Čiuželio nepriekaištingai sutvarkytas knygos vidus, rastas patrauklus link kvadrato artėjantis formatas, viršeliui parinktas piešinys tušinuku, o tai suteikia lengvumo. Justi Repšio kūrybinis gaivalas, jaunatviška energija; spalvos mėlynumas atpažįstamas kone fiziškai, nes susijęs su rašymo patirtimi – tai mums žada tekstą. Ne tik žada, gerus tekstus randame viduje, per juos piešinių ir eskizų pluoštai (per kuriuos Repšys vaikščiojo, o Gudaitis liepė saugot – skaičiau knygoje apie Gudaitį) virto grupėmis, etapais, pasakojimais. Katalogas-knyga žavi ne ypatingu naujumu, o tobulu atlikimu.

Gintautas Trimakas, „Išėjimai / Exits, fotoalbumas“, sud. Ugnė Marija Makauskaitė, dizaineris Gedas Čiuželis. Šiuolaikinio meno asociacija

Tai vienos nuotraukų serijos albumas su išsamesniu analitiniu tekstu ir pokalbiu su autoriumi knygos gale. Atrodytų, viskas čia aišku, paprasta, gal net nieko ypatingo. Bet daugybė subtilybių ir niuansų daro šį albumą ypatingą. Pradedant atspalviais. Sidabro mėlyna suskamba su vieninteliu (vandenyno gelmės mėlynumo) spalvotu puslapiu, perkelia į nuotaiką ir spalvinę gamą, būdingą pajūriui. O tada mes perduodami nespalvotiems, bet tarsi žalsvai rusvo tono turintiems Juodkrantės išėjimams prie jūros. Ar kas dar nežinojo, kad Trimakas yra spalvų, atspalvių ir jų pavadinimų maniakas?

Dvinariai vaizdai – jūros vaizdas ir laiptų, kuriais ateita, vaizdas – veikia tarsi geba pasukti galvą, o tai suteikia jausmą, kad gali aprėpti daugiau, bet tas daugiau tampa kukliai menkas leidžiant mintims aprėpti aplinkos kismą ir net prie jūros puikiai jaučiamą laiko struktūrą. „Northern Gallery Robinson“ direktoriaus Alistairo Robinsono tekste Trimako „Išėjimų“ ciklas peržvelgtas, regis, visais įmanomais aspektais: kaip filosofinės erdvės, fotografijos be įvykių, fotografijos kaip įvykio savaime, romantinio konceptualizmo, laiko įspaudų, laiko ir tylos sampratų ir t.t. Nacionalinės dailės galerijos vadovė, menotyrininkė Lolita Jablonskienė apklausdama menininką atliko kitą skaitytojui svarbų vaidmenį, platesniais klausimais suteikė konteksto: užsiminė apie ankstesnius darbus, serijas. Trimako atsakymai rodo, kad menininkas nori galvoti ir nupasakoti apie save kaip apie labai vientisą reiškinį, kurio „fotografijų istorija yra tam tikra sukibusi grandinė“. Man patinka Trimako istorijos ir jų jungties taškai, bet patinka ir kadro rėmai atspaustose nuotraukose, ir atsitiktinumai, kuriais pats autorius džiaugiasi. Pokalbis labai vertingas dar ir tuo, kad galima sužinoti svarbių detalių, rasti atsakymų į įsisenėjusius klausimus, pavyzdžiui, kodėl jis rodo rėmelius, nes tai garantas, kad buvo panaudotas visas kadras, o ne kokia nors jo dalis. Ir tai iš esmės reiškia, kad viskas buvo numatyta, išjausta, laiku paspausta, – meistrystė.

„Gyvūnas – žmogus – robotas“, parodos katalogas, sud. Erika Grigoravičienė, Ugnė Paberžytė, dizainerės KlimaiteKlimaite. MO muziejus

Šis leidinys yra labiau klasikinis katalogas, atkartojantis parodos skirsnius, tačiau jis papildytas įvairių sričių autorių tekstais (savo temomis rašo Agnė Narušytė, Eglė Rindzevičiūtė, Audronė Žukauskaitė, Lukas Brašiškis, Rūta Sargautytė, Ursula Damm, Jonas Kubilius), kurie gyvūno ir žmogaus, žmogaus ir dirbtinio intelekto santykius papildo aspektais, tiesiogiai gal ir nesusijusiais su parodos vaizdais. Vaizdotyra susidomėjusios menotyrininkės Erikos Grigoravičienės sumanyta parodos struktūra remiasi motyvo atsikartojimu, plėtote bei telkinio galimybe, vaizdai provokuoja temas, todėl ir knygos struktūra tapo artima minčių žemėlapiui ar idėjų medžiui. Kitaip tariant, klasikinę knygos struktūrą perdengia nukrypimai-išplėtimai.

Dizaineres Klimaites galima buvo iškart pažinti iš leidinio viršelio – joms būdinga iš šrifto / teksto kurti vaizdą, mėgautis raidžių kuriamomis struktūromis. Šį kartą raidės virto ažūriniu ornamentu ir langu į kūrinio reprodukciją. Viršelis labai šiuolaikiškas, ryškus, traukiantis keliais gyliais ir labai daug žadantis, tačiau rasčiau ką prikišti vidiniams puslapiams – jie atrodo kaip iš kitos knygos, kalbant apie santykį su viršeliu ir skirtingų skyrių apipavidalinimą.

„Rūšių atsiradimas. 90-ųjų DNR“, parodos katalogas, sud. Danguolė Butkienė, Vaidas Jauniškis, Miglė Survilaitė, dizaineris Liudas Parulskis. MO muziejus

Šio katalogo pirmas tiražas buvo kaipmat išpirktas, žmonės tarė savo žodį. Žmonės apskritai labai susijaudino pamatę tai, ką gali atpažinti kaip savo gyvenimo dalį. Tai psichologiškai paaiškinama. Sužibo viltis, kad Gariūnų tema atves visą naują sluoksnį meno žiūrovų. Betgi tuomet turguje dirbo medikai, fizikai, chemikai, kibernetikai (ir daug kitų aukštųjų mokslų atstovų), jie gali ne ateiti, o tik sugrįžti. Be abejo, žiūrovai šiek tiek susivaidijo dėl to, kokie tie atsiminimai turėtų būti (kurgi ta svaigi laisvė, vien Gariūnai), kur akcentai (serialas „Giminės“ ir Lynchas, vajė), ko nėra (meno irgi buvo!! *https://www.7md.lt/tarp_disciplinu/2019-12-20/Meno-irgi-buvo*), ko negalima (kas čia per žmonių rūšys?). Menininkui pakliūti į MO tapo nebe taip solidu, juk ten rodo net džinsus ir beretes, tai nebe išrinktųjų Olimpas.

„Rūšių atsiradimas. 90-ųjų DNR“ atveju yra labiau knyga nei katalogas, nes ji neatkartoja parodos, o pildo atsiminimus kitų autorių tekstais, mėgina pabrėžti kuratorių sumanytus akcentus – pavyzdžiui, klastotės svarbą 10-ajame dešimtmetyje išreiškia leidinio nugarėlėje suklastoti pagyrimai, kurie atrodo „kaip užsienietiški“. Mane, kaip ir Pukytę, trikdo, kad į meno pokyčius pažiūrėta pro pirštus, nes jie buvo ryškūs, esminiai ir kupini velniškai gerų istorijų, ir jos tikrai nėra visos surašytos į „(Ne)priklausomo šiuolaikinio meno istorijas“, du tomus (sud. Vytautas Michelkevičius, Kęstutis Šapoka.LTMKS, 2011, 2015), jie toliau pūva garažuose ir laukia neapsikentusiųjų iniciatyvų. Knygoje atsirado vietos ir menotyrininkams, todėl dailės gedėtojų liūdesys kiek apmalšintas. Šitas leidinys – labiau kaip atsiminimų ir minčių sprogimas, dėmesys metamas tai ten, tai kitur, vyrauja emocijos, jos ir kurstomos. Tai anaiptol ne tyrimas, ne apibendrinimas, o tarsi didžiulės grupinės terapijos seansas, kuris, tikiuosi, primins visiems dabartinių rūšių aukštuomenės naujadarams, kad šaknys buvo jei ne bendros, tai labai arti viena kitos.

Karolina Jakaitė, „Šaltojo karo kapsulė. Lietuvių dizainas Londone 1968“, dizaineriai Laura Grigaliūnaitė ir Julijus Balčikonis. Leidykla „Lapas“

Ši knyga taip pat Kultūros ministerijos apdovanota, dizainas išskirtas „už skirtingų objektų visumos suvaldymą“. Knygos turinys irgi susijęs su Nacionalinėje dailės galerijoje vykusia paroda „Lietuva. Londonas. 1968. Lietuviško dizaino odisėja“ (kuravo Jakaitė, Balčikonis), o visa tai – su kantriai keletą metų brandinta menotyros moksline disertacija, temos tyrimas truko 10 metų. Vartant šią knygą mane keri keli dalykai. Pirmiausia, tai šiais laikais retas gylis. Antra, bet ne mažiau svaigu – kad atsiranda nepriklausoma leidykla, kuri užsiima aukšto intelektinio lygio leidyba. Galima pradėti tikėti vienaragių egzistavimu. Kai mokslines disertacijas ir monografijas patraukliomis knygomis verčia tam skirtos institucijos, tai yra viena, tačiau kai šia nišine, galimai ne itin pelninga veikla užsiima nieko neįpareigojama leidykla, tai jau visuomenės brandos požymis. Su tuo sveikinu ir leidyklą, ir visuomenę, ir puikius autorius.

Kitas dalykas, kuris keri, yra Karolinos Jakaitės geba per praktiškai vieną ir gana siaurą įvykį atskleisti visą klodą. Knygos objektas yra Londone 1968 m. vykusi Sovietų Sąjungos pramonės ir prekybos paroda, kurioje „šalia pagrindinės, Šaltojo karo varžybų nuotaiką atspindinčios, kosmoso temos tais metais dėmesys buvo sutelktas į Pabaltijo respublikų pristatymą“. Pirma reakcija – „nieko apie tai neišmanau, tai su manim nesusiję, ko gero, nuobodu“. Jakaitė įtraukiančiais sakiniais tokią nuostatą be gailesčio nužudo dar įžangoje. Skaitytojas tampa tyrinėtojos partneriu, jam patikimos detalės, kurios ilgainiui susijungia į išvadas. Procesas patiriamas kaip šnipų detektyvas, kai per daiktus, pasakymus, iškarpas, kūrėjų portretus prieini ten, kur matosi didesnis Šaltojo karo vaizdas, valstybinės vizijos ir kūrėjo galimybės. Tai nėra specialisto knyga specialistui. Tai puikaus dizaino pasakojimas apie laiką, žmones, skirtingas aplinkybes, įvykius ir netikėtas sąsajas.

Keri padėkų skyrelis, išvardintų žmonių kiekis rodo ne tik darbo apimtį, bet ir autorės visapusišką dėmesingumą. Autorė keliskart akcentuoja empatijos svarbą siekiant suprasti dizaino istoriją, žmonių sprendimus, kalba apie gebą įsijausti. Be to, kad mums papasakojama beveik nežinoma konkreti (eksportinė) istorija, knyga yra ir apie Istoriją konceptualiuoju aspektu, apie pasakojimus, kurie mus lemia. Papasakojamos paviljono rengimo, eksponavimo detalės, pateikti atsiliepimai, Tado Baginsko nuotraukos ir įspūdžiai iš Londono, sugrįžimo nuotaikos. Tai atskira visata, kuri byloja apie fantastišką įsijautimą. Man knyga atrodo stulbinanti. Gal pagrindinio teksto šriftas galėtų būti vos vos didesnis.

Rasa Antanavičiūtė, „Menas ir politika Vilniaus viešosiose erdvėse“, monografija, dizainerės Jonė Miškinytė, Laura Varžgalytė. Leidykla „Lapas“

Leidykla „Lapas“ pernai išleido knygą, kurią reikėtų dovanoti kiekvienam Kauno merui ir jo komandai, kad gerai suprastų, iš ko padarytas Kaunas (sud. Marija Drėmaitė, „Optimizmo architektūra, Kauno fenomenas 1918–1940“), o šiemet pasirodė Rasos Antanavičiūtės monografija, kuri turėtų būti privaloma Vilniaus savivaldybės darbuotojams. Pirmoje minėtoje knygoje Kauno architektūra kelia pasididžiavimą, rodo staigų valstybei reikalingiausių pastatų atsiradimą, modernaus miesto gimimą, o Antanavičiūtės knygoje tiek džiugesio nerasime – Vilnius nuolat buvo varginamas įvairių režimų noro pažymėti teritoriją. Tiesa, dėl abiejų miestų šiomis dienomis vienodai liūdna, nes paveldosaugos, viešojo intereso, estetines, gamtosaugines ir bendruomenių vertybes buldozeriu šluoja medžių pjovėjų-sodintojų ir trinkelių klojikų poreikiai, kartais leidžiama šiek tiek pasireikšti ir ideologinėms aspiracijoms ką nors įamžinti, bet tik tuomet, jei projektą apjuosia trinkelių aikštė su

Nukelta į 10 psl.

„Su-menėjimo“ takais

Parodų Vilniuje apžvalga

Rita Mikučionytė

Taip jau nutiko, kad pastaruosius vasario savaitgalius teko įsilieti į norinčiųjų „su-menėti“ gretas. Žmonių, lankančių dailės galerijas, gausa nuoširdžiai pradžiugino. Gal čia kaltas ir pavasarėjantis oras, o gal tradicija tampantis renginys ir galimybė pasivaikščioti po parodas kartu su jų autoriais – kuratoriais, menininkais. Tad įprastą komfortą vienai pabūti šalia kūrinio teko pamiršti, nors kartais šios būsenos labai trūko.

Ypač netrikdomos ramybės ir susikaupimo atmosferos stigo („menėjantieji“ vis ėjo ir ėjo) tapytojų Jovitos Aukštikalnytės-Varkulevičienės ir Andriaus Zakarausko parodose. Galbūt ir dėl to, kad iš anksto įsivaizdavau, jog turėsiu progą išjausti tam tikrą abiejų tapytojų skirtingais keliais perteikiamą vaizdų sakralumą kaip žengimą anapus paveikslo ribų per ženklines struktūras ir figūrinio siužeto universalijas. Bet kuriuo atveju šių autorių kūryba mane traukia atvira anapusybės pajauta, apsireiškiančia ir abstraktumo magija, ir vidinio veiksmo įtampa.

Jovitos Aukštikalnytės-Varkulevičienės paroda „Daiktai ir reiškiniai“ Pamėnkalnio galerijoje šįkart išsiskiria ypatinga vienuma, daiktiškų užuominų ir abstrahuotų kompozicijų nedaloma derme. Tarsi autorė perprastų žemiškų daiktų ir reiškinių prigimtį, nujaustų, kas slypi už žodžių, kaip slėpiningoje „Apreiškimo“ tyloje. Man „Daiktai ir reiškiniai“ – savotiškas ankstyvojo italų renesanso ir *art informel* tapybos tradicijų lydinys, tarsi Fra Angelico ir Antoni Tapieso atrasti sielos gestai. Atrodo, lyg būčiau užklydusi į Jovitos šventyklą ir žvelgčiau į didžiuosius altorinius paveikslus, vis atrasdama ant kolonų ir šoninėse sienose sugrupuotas „stacijas“. Manau, kad parodos pavadinime (anglų k. „Things and Phenomena“) užkoduotas visuminis kūrėjos žvilgsnis apima vienu metu tiek daug, kad konkrečių darbų „vardai“ nebetenka reikšmės.

Buvo nepaprasta vienu ypu išjausti parodos visumą ne tik dėl stipraus atskirų Aukštikalnytės-Varkulevičienės paveikslų krūvio, bet ir dėl sumaišties apžiūrint ekspoziciją (kažkas fotografavo, kažkas garsiai replikavo, kažkas vaikščiojo šalimais). Kita vertus, tai gan dėsninga, ypač saulėtą šeštadienį miesto centre kaip neišvengiamai išverstas parodos sumanymo pamušalas – aplinkos daiktai ir reiškiniai iškyla į paviršių... Būtinai čia dar grįšiu, ieškodama tylios vienumos.

Eidama į Andriaus Zakarausko parodą „Stories From Before“ Radvilų rūmų vidiniame kieme labai norėjau pamatyti naujausius tapytojo darbus. Man įdomu stebėti jo tapybos kaitą atsispiriant nuo tamsos ir judant link šviesos pasaulio, gryninant tyros būties pojūčius, tačiau nevengiant žemiškų aistrų ir konflikto. Reiktų nepamiršti ir „The Rooster Gallery“ pastangų pristatyti savo menininkus. Manau, galerijos komandos indėlis rengiant savitas įvairių parodų ekspozicijas ir kryptingai jas viešinant yra neabejotinas šios privačios institucijos privalumas. (Ir šįkart galerijos atstovė ne tik maloniai suteikė visą tiesioginę informaciją apie parodą, bet ir papildomai supažindino su autorių reprezentuojančiais leidiniais.)

Pakiliai nuteikia Andriaus Zakarausko produktyvumas – ekspozicijoje „Stories From Before“ pristatoma dešimties paveikslų, sukurtų 2019–2020 m., kolekcija. Joje ir efektingos daugiafigūrės kompozicijos, ir netikėtai išeksponuotos nedidelės drobės. Mane vis dar persekioja pereinamos būsenos jausmas, tarsi autorius pamažu išsigrynintų dabartinio „savojo aš“ galias. Tikiuosi, dar po vienos kitos Zakarausko naujausių kūrinių parodos galėsim kalbėti ne tik apie daugiakalbę figūrų pusiausvyrą, bet ir apie naujai atrastus faktūrų klojinius. Kol kas man paveikslų paviršių ritmika ne visur tolygiai paveiki, kai kur labiau išoriškai dekoratyvi. Manau, neatsitiktinai paveikslų pavadinimuose dominuojantis „potėpis“ yra lyg nuoroda, kur link dabar orientuotas tapytojo kūrybos procesas. Ypatingas taktiliškumas (man tai toks didžiulis noras paliesti kūrinio paviršių), manau, labiausiai atsiskleidžia Andriaus Zakarausko paveiksluose, kurie yra eksponuojami ant išdidintų jų pačių reprodukcijų („Žalias potėpis“, „Plaukų potėpis“, abu 2019) ar ant mobilios platformos („Išsiųstas potėpis“, 2019). Paroda ne tik intriguojanti, bet ir kamerinė lyg maža sakrali sala, kurioje pasakojamos žmogiškosios būties istorijos.

„Su-menėk“ organizuojamų gyvų susitikimų su menininkais ir parodų kuratoriais panorama šįmet yra plačiašakė ir įvairialypė. Teko dalyvauti keliuose renginiuose, kur nuoširdūs pokalbiai su autoriais dažnai atskleidė reikšmingas kūrinių detales. Galerijoje „Kairė–dešinė“ savo parodas pristatė tapytoja Arūnė Tornau ir skulptorius Simonas Dūda. Abiejų menininkų ekspozicijas netikėtai sujungė reliktai iš Labanoro.

Arūnės Tornau instaliacinio pobūdžio paroda „Donorai“ taikliai įprasmino autorės kūryboje šiandien aktualią mirštančio miško idėją. Rasti seni aprūdiję pušų sakinimui sovietmečiu naudoti piltuvėliai, rusvais, žalsvais ir melsvais atspalviais jautriai nutapyti abstrahuotų medžių šešėliai ir gamtininko Andriaus Gaidamavičiaus garso pasakojimas ritmiškai susipynė į vientisą egzistencinį

Andrius Zakarauskas, „Stories From Before“ „The Rooster Gallery“ nuotr.

pasivaikščiojimą po senąją girią. Autorės asmeniniai išgyvenimai ir kūrybos niuansai, kuriais ji atvirai ir nuoširdžiai pasidalijo, sudomino daugiasluoksniškumu.

Naujausias Simono Dūdos skulptūros projektas „Radinys“ buvo visiems džiugus atradimas – „knyga“ iš kadaise Užupyje susirinktų senų durų ir ant senovinių medinių rogių iš Labanoro sodybos sudėliotos mažos bronzos skulptūrėlės greta autoriaus rastų objektų linksmino ne vieną parodos lankytoją. Paradoksalus mažosios skulptūros ir *ready-made*, *found art* arba *trash art* sugretinimas, viena vertus, provokavo žaisti – kurti savąsias siurrealias artefaktų atsiradimo istorijas, kita vertus, skatino ieškoti bendrakultūrinių paralelių. Švelnios ironijos, absurdo, *Fluxus* veiksmų kupini eksponatai ne tik išryškino Simono Dūdos kūrybos prioritetus, bet ir atskleidė režisūrines menininko užmačias formuojant ekspozicijos erdvę (vienos rogės kabo erdvėje), taip pat sutelkiant dėmesį į mažųjų bronzos liejinių autentiškumą.

Galerijoje „Arka“ grupinę parodą „Figūra 2020. Piešinys / kūrinys“ pristatęs vienas jos organizatorių Arturas Aliukas aptarė eksponuojamų piešinių ypatumus, apskritai akcentavo piešimo iš natūros specifiką, pabrėždamas kiekvieno piešinio išskirtinumą. Ėjau čia, nes kaskart susiduriu su norinčia išmokti piešti jaunuomene. Vis dėlto man liko dvejopas įspūdis – sutinku, piešti iš natūros gali ir moka ne kiekvienas, tad išskyrus eksponuojamus pavyzdinius Arturo Aliuko, Pauliaus Juškos, Gitenio Umbraso, Rimvydo Mulevičiaus, Žygimanto Augustino, Ugnės Žilytės ir dar kelių autorių piešinius nelabai ką radau, o dažnai jaučiausi lyg siaubo kambaryje.

Ko gero, didžiausiu praėjusio savaitgalio įvykiu tapo parodos „Galva su daug minčių“ (kuratorės Neringa Bumblienė, Julija Fomina, Virginija Januškevičiūtė, Ūla Tornau ir Asta Vaičiulytė) atidarymas ŠMC. Seniai čia mačiau tiek žmonių – ekskursijos, performansai, edukaciniai užsiėmimai vaikams. Per sekmadienio ekskursiją, kurią vedė Neringa Bumblienė ir Asta Vaičiulytė, savo naujausius darbus pristatė menininkai Eglė Ridikaitė ir Ianas Damerellas.

Paroda išskirtinė, suformuota laisvo kvietimo principu, tad įdomi tiek institucijos strategijos, tiek meno aktualijų požiūriu. Vis dėlto baigsiu tuo, kuo pradėjau – asmeninėmis nujaučiamo sakralumo paieškomis. Po pirmojo kelių valandų apsilankymo ŠMC atradau du savo ieškojimų atskaitos taškus. Tai ilgai Japonijoje gyvenusios Nyderlandų menininkės Mariannos Maruyama daugialypis projektas „Permissions AKA Loving with Both Hands“ (nuo 2019) iš dalies ir apie mobiliuoju telefonu išviešinamą „šventą“ privatumą, taip pat VDA skulptūros antrakursės Gretos Eimulytės videoinstaliacija su garsu „Notre Dame“ (2019), kur panaudotas internete rastas nufilmuotas Paryžiaus Dievo Motinos katedros gaisro fragmentas lyg pranašiška vizija – pa(si)skolinta iš viduramžių mito apie ugnimi alsuojantį siaubūną.

Laimė, vienaragiai vis dar egzistuoja

Atkelta iš 9 psl.

„kvadratiniais“ sodinukais. Antanavičiūtės knyga leidžia pajusti, kad valdžių pageidavimų, propagandinių programų vietą uždominavo verslo interesai. Nepaisant to, autorės disertacija ir kaip jos rezultatas paroda („Paminklai, kurių nėra. Pasivaikščiojimas po Vilnių“, NDG, 2011) bei ši monografija prieina išvadą, kad paminklų gyvenimas Vilniuje ne ilgesnis nei žmogaus.

Kita iš viltingų išvadų sako, kad „kuo svarbesnis įamžinamasis objektas, kuo laisvesnė santvarka, kuo atkakliau bandoma rasti visiems balso teisę (...), tuo sunkiau įgyvendinti įamžinimo sumanymus“. Tuomet reikėtų manyti, kad ilgalaikis Lukiškių aikštės projekto strigimas savotiškai reiškia valstybės ir visuomenės demokratiškėjimą, tačiau ką apie tuos pačius veikėjus sako ūkiškas daugelio miesto centrinių ir necentrinių aikščių skubus „patvarkymas“ trinkeliniu stiliumi?

Knyga nepaprastai įdomi pasakojimais, kurių kitaip ir nesužinotume (pvz., kaip poetui Adomui Mickevičiui skirtą laikiną skulptūrą nusinešė ledonešis), ir vaizdine medžiaga, kurią sudaro Vilnių mylėjusių fotografijos klasikų nuotraukos, miesto planai, konkursų eskizai, proginės nuotraukos, atvirukai ir kt. Miestas atsiveria kaip pulsuojanti, kintanti erdvė, kaip politinių žaidimų arena. Keista stebėti vietas, kurias tarsi žinai, bet supranti, kad pusė vaizdo atstovauja visai kitam ideologiniam kontekstui, kurio jau nebėra. Visiškai logiška, kad knyga sulaukė Vilniaus klubo premijos.

Aptariant knygą kaip objektą, pažymėtina daug privalumų: patogiai ir išvaizdžiai sutvarkytas tekstas bei vaizdinė medžiaga, išradingas, iškalbingas ir turiniui adekvatus viršelis, skirtukas su skulptūros figūros fragmentu, kuris byloja net priešiškų režimų memorialinių skulptūrų supanašėjimą nepriklausomai nuo laiko (pelnytas akmuo dabarties paminklų statytojams). Nelemtingus trūkumus paminėčiau du. Atrodo, nėra iki galo aišku, ar knyga turėjo tapti patrauklesne plačiam skaitytojų ratui disertacijos versija, ar likti moksliniu įrankiu. Kitas atsiliepimas dizainerėms: tekstas ant gana tamsios pilkos – kančia akims, gerai, kad jo ten ne per daugiausia. Nepaisant nieko, džiūgauju dėl reikšmingų kolegės praėjusių metų pasiekimų (Lietuvos paviljono, laimėjusio „Aukso liūtą“ Venecijos meno bienalėje komisarė, Vyriausybinės premijos laureatė, nauja Lietuvos dailės muziejaus direktoriaus pavaduotoja, asmuo, reikšmingai prisidėjęs prie Vilniaus miesto muziejaus kūrimo), žaviuosi jos įžvalga ir gebėjimu dirbti aktualiai dar nuo 2010-ųjų. Kitaip tariant, knyga be galo aktuali ir dėl destruktyviai aktualaus objekto, ir dėl pelnytos sėkmės sulaukusios autorės pažinimo galimybės.

Manifestas kitokio žvilgsnio garbei

Céline Sciamma apie „Liepsnojančios moters portretą“

Liko mėnuo iki „Kino pavasario“ pradžios. Šią savaitę pradedame pažindinti su garsiausiais ir originaliausiais šių metų festivalio filmais bei jų autoriais. Programoje „Kritikų pasirinkimas“ bus parodytas prancūzų režisierės Céline Sciamma filmas **„Liepsnojančios moters portretas“** („Portrait de la jeune fille en feu“, Prancūzija, 2019). Filmo premjera įvyko pernai Kanuose, o Sciamma gavo apdovanojimą už geriausią scenarijų. Režisierė gimė 1978 m., kino mokykloje „La Femis“ studijavo scenarijų rašymą. 2007 m. debiutavo pilno metražo filmu „Vandens lelijos“ („Naissance des pieuvres“) – pasakojimu apie tris mergaites, sinchroninio plaukimo komandos nares, ir jų jausmų pabudimą. Filmas pelnė Louis Delluco prizą už geriausią debiutą.

„Liepsnojančios moters portretas“ vadinamas vienu gražiausių pernykščių filmų. Jo veiksmas nukelia į 1770-uosius. Tai pasakojimas apie neįmanomą meilę. Dailininkė Mariana (Noémie Merlant) pakviečiama nutapyti Eloizos (Adèle Haenel) portretą. Eloizą nori ištekinti už turtuolio, bet ji atsisako tekėti ir pozuoti dailininkei. Mariana priversta kurti portretą slapta. Tokia pat slapta yra ir moters tapatybė. Tarp Marianos ir Eloizos užsimezga jausmai... Pateikiame Sciamma interviu įvairiems leidiniams fragmentus.

„Liepsnojančios moters portretas“

Ar galite įsivaizduoti, kad gyvenate XVIII amžiuje?

Kai rašiau scenarijų, įsivaizdavau, kad gyvenu XVIII amžiuje. Savo filmu aš nekoketuoju su dabartimi, bet noriu atkurti laiko tęstinumą. Iš praeities negavome jokios informacijos apie tų laikų moterų vidinį pasaulį. Mes nežinome, kokie buvo jų norai, ko troško jų širdys. Būtent to dabar nėra, to man stinga, su tuo jaučiu asmeninį ryšį.

Kostiuminio filmo gamyba atima labai daug laiko. Ekspertai, istorikai, didelis kostiumų dailininkų ir scenografų štabas – visi turi dirbti kartu. Tačiau istorines temas traktuoju taip pat kaip ir šiuolaikines. Kai atsisakai anachronizmų, reikia parodyti tiesą. Paradoksas, bet kurdama šį filmą turėjau mažiausiai darbo filmavimo aikštelėje. Filmavome rūmuose, kur laikas sustojęs. Ten jau seniai niekas nebegyvena, bet visos grindys, spalvos, apdaila išliko. Tad teko susikaupti tik ties kostiumais ir rekvizitu. Beje, kostiumai man ir buvo didžiausias iššūkis. Pavyzdžiui, buvau įsitikinusi, kad Marianos suknelėje privalo būti kišenės, nes tada moterims jos buvo uždraustos. Man pavyko įtikinti kostiumų dailininkę.

Filmavimo grupėje – beveik vienos moterys: operatorė, kostiumų dailininkė, grimuotoja, antroji režisierė, aktorių atrankos režisierė... Ar tai atsitiktinumas?

Ne. Man svarbu, kad filmavimo aikštelėje karaliautų tolerantiškumo atmosfera, kad visi jaustųsi saugiai. Bet pirmiausia ieškau talentingų žmonių ir taip susiklosto, kad dažniausiai tai būna moterys. Kuriant šį filmą mintis apie lyčių lygybę beveik ėmė mane persekioti. Pamenu, kaip pamačiau Adele ir Noémie kartu – jos panašaus amžiaus, ūgio, abi protingos, ryškios. Pamačiau jose savo filmą – meilės istoriją, bet kartu ir pasakojimą apie lygybę.

Sukūriau savo herojėms žaidimų aikštelę, kurioje jos penkias dienas gali daryti, ką nori. Visi žinome, kad jų aistra neturi šanso išsipildyti, kad ryšys – be ateities. Apie tai net nereikia kalbėti. Bet norėjau, kad filmas spindėtų. Tai buvo sunkiausia rašant scenarijų: parašyti atsižvelgiant į visas laiko realijas, bet išsaugoti šviesą. Papasakoti apie įsimylėjimo atmintį, apie jo ilgalaikį poveikį. Apie emancipaciją. Mano tikslas buvo sukurti mauzoliejų meilei, kuri nemirė.

Nepaisant istorinių kostiumų, filmo tema aktuali. Pradėjusi rašyti scenarijų nedaug žinojau apie problemas, kildavusias tų laikų moterims menininkėms. Buvau girdėjusi tik apie kelias dailininkes, tas, kurios įėjo į įstoriją, – Élisabeth Louise Vigée Le Brun, Artemisia Gentileschi, Angelica Kauffman. Supratau, kad, nepaisant varganų archyvų, moterų XVIII a. mene buvo daug daugiau. Buvo šimtai moterų dailininkių, kurios tapė, nes egzistavo portretų mada. Meno kritikės reikalavo, kad moterys būtų traktuojamos taip pat kaip dailininkai vyrai, ir reikalavo, kad jos būtų pristatomos parodose. Dauguma jų paveikslų dabar yra didžiausių muziejų rinkiniuose. Tai buvo didelė kultūrinė slinktis. O paskui atsitraukta atgal ir jos paprasčiausiai išbrauktos. Ir dabar to nuostabaus meno mums stinga. Kai suvokiau, kiek daug buvo moterų dailininkių, susijaudinau, bet kartu nuliūdau, nes tos moterys liko anoniminės, nustumtos į paraštes. Meno pasaulis jas ištrynė iš knygų, jos tapo nematomos ir nereikšmingos. Dabar situacija panaši, turint omenyje *#MeToo* judėjimą ir tai, kad į moteris imta labiau įsiklausyti. Bet ir vėl matome judėjimą atgal: vis dažniau girdime, kad žmonės pavargo nuo *#MeToo*, ir tegu viskas būna kaip anksčiau.

Kodėl moterys dailininkės buvo išbrauktos iš meno istorijos?

Todėl, kad meno istoriją rašo vyrai. Taigi moterų kūrinius arba priskyrė vyrams, arba sunaikino. Prisiminkime kad ir kinematografą. Jam tik 120 metų, bet moterys jau išbrauktos. Pavyzdžiui, Alice Guy Blanchet. Ji buvo pirma moteris režisierė, tokia pat kino pradininkė kaip Georges'as Méliėsas. Ji pirmoji panaudojo stambų planą, bet mes jos filmų nematome, net nežinome apie ją. Ji sukūrė filmavimo aikštelės sąvoką, atidarė pirmą kino studiją, bet jos vardas ištrintas. Kodėl vyrai mus ištrina iš meno istorijos? Todėl, kad nori išsaugoti valdžią ir visas privilegijas. Galiu įtarti, kad mūsų kūriniai jiems kelia grėsmę.

„Liepsnojančios moters portretas“ – filmas daugiausia apie tai, kaip viena moteris žiūri į kitą. Kuo ypatingas menininko žvilgsnis?

Filmo siužetui svarbu, kad Mariana piešia du portretus. Pirmasis – tradicinis, turintis aiškų tikslą: jis turi patikti jaunikiui. Antrasis – tai jos ypatingas žvilgsnis į savo modelį, portretas, kurį jos kuria kartu. Kaip ir visi, aš buvau išauklėta remiantis tuo, kaip mūsų pasaulį mato vyrai. Filme man buvo svarbu dekonstruoti šią pasaulio koncepciją. Ne todėl, kad esu moteris. Tai valios ir noro klausimas. Kad sukurčiau ekrane naujus vaizdus, naują dinamiką, turėjau pasižiūrėti į pasaulį kitaip. Kurdama filmą išbandžiau naujus būdus pasakoti istoriją, atverti naujas kino duris, padovanoti žiūrovams naujas idėjas, naujus jausmus. Man atrodo, kad tai nuostabus siekis.

Jūsų filmo šerdis yra herojės portreto kūrimo procesas.

Norėjau kalbėti apie darbą, o ne apie kūrinį. Apie tai, ką reiškia kurti. Ką reiškia žiūrėti į kažką, kai žiūrėjimas reiškia procesą. Todėl pasirinkau tapybą. Bet ne Marianos talentas čia svarbus – paveikslas neturi būti gražus. Svarbu herojų dialogai – meninis ir meilės. Mano užduotis buvo kantriai jas lydėti kiekviename jų kelionės žingsnyje ir priartinti jas žiūrovams visais įmanomais kino įrankiais. Tai gimstančios ir išgyvenamos meilės ritmas.

Viena filmo kulminacijų tampa pagrindinių veikėjų meilės scena. Kuo skiriasi meilės scena, kurią filmuoja moteris?

Šiuo atveju ne taip svarbu, kas filmuoja – vyras ar moteris. Svarbu, kaip matai pasaulį ir ar nori sceną filmuoti taip, kaip tai daro visi. Manęs dažnai klausia, ar filmavimo aikštelėje buvo daugiau moterų, kad aktorės jaustųsi patogiau. Aš manau, kad aktorės jaučiasi patogiai, kai jas gina bendra idėja. Taip, filmavimo aikštelėje buvo moterys. Taip, kai kuriuos dalykus aptarėme iš anksto. Bet svarbiau, kai tu sakai aktorėms: „Jūs šioje scenoje – pagrindinės, darykite tai, kas jums atrodo reikalinga.“ Ir palieki jas vieną su kita.

O svarbiausia, kokia seksualumo idėja perkeliama į ekraną. Suprantama, esu moteris ir dalijuosi savo patirtimi. Tai istorija ne apie fantazijas ar apie tai, kaip priimta standartiškai vaizduoti lesbinę meilę, – juk prisimename, kad beveik visos tokios scenos nufilmuotos vyro požiūriu, ypač turint omenyje, kad tai dar ir labai populiaru pornografiniuose tinklalapiuose. Stengėmės filmuoti kitaip. „Kitaip“ reiškia ir „tiesą“. Tai lengva scena, joje yra mįslė, bet kartu ji rodo, kad seksas teikia džiaugsmą. Tas faktas, kad žiūrovas, tai žiūrėdamas, nesijaučia kaip vujeristas ir kad abiejose ekrano pusėse nėra jokios prievartos, daro šią sekso sceną gera scena.

Ar filmas galėtų sujaudinti ir tuos, kurie neigiamai sureaguos į jo aprašymą? „Liepsnojančios moters portretas“ yra gražus kaip meno kūrinys, bet kartu įrodo, kad dviejų moterų meilė klostosi taip pat kaip ir kiekviena heteroseksuali meilės istorija, matyta filmuose ne kartą.

Ne, ji klostosi ne taip pat. Pasakojimų pasaulyje – literatūroje, kine, vizualiuosiuose menuose – dominuoja vyro žvilgsnis. Mūsų tradicijoje, taip pat ir meilės istorijose, atsispaudė vyrams būdingas pasaulio matymo būdas. „Liepsnojančios moters portreto“ istoriją būtų galima palyginti, pavyzdžiui, su Abelaro ir Eloizos istorija, tik ji vyksta tarp Marianos ir Eloizos, o to jau pakanka, kad ji būtų kitokia, nes lesbinės meilės santykių dinamika paklūsta kitokiam ritmui. Moterų kitoks jautrumas, jos kitaip išgyvena tai, kas vyksta aplink, kitaip žiūri, mato ką kita. Tai norėjau parodyti. Mūsų filmas – lyg manifestas tokio žvilgsnio garbei. Pavyzdžiui, todėl buvo svarbi bučinio scena. Tokių meilės scenų istorijoje buvo tūkstančiai, bet man rūpėjo sugalvoti kažką nauja, sukurti tokią choreografiją, kokios kine nebuvo. Man buvo svarbu, kad kas nors, kas galės susitapatinti su filmo herojėmis, pamatytų naujus vaizdus ir išsaugotų naujus prisiminimus. Kuriant filmą man buvo svarbu, kaip žiūrime į moteris. Kad herojės nebūtų sudaiktintos. Meilužės neturėjo būti objektai. Žiūrovų vaizduotėje norėjome sukurti moteris iš kūno ir kraujo, kurios įtrauktų į pasakojamą istoriją. Tačiau vyrus filme traktuojame šiek tiek kaip objektus.

Didžioji dalis potencialių žiūrovų, pamačiusių „Liepsnojančios moters portreto“ anonsą, pasakys, kad tai kostiuminis filmas. Man tai pirmiausia žanrinis kinas. Paremtas subversija, su politinio manifesto elementais, bet labiausiai susikoncentravęs į subtilius dalykus – grožį, meilę, jautrumą. Daliai žiūrovų tai gali būti netikėtumas, jie gali pamatyti, ko nelaukė. Svarbu, kaip jie į tai reaguos.

Žiūrovus turėtų paveikti herojų jausmai. Juos pabrėžia labai žinomas muzikos motyvas, kuris iš ekrano skamba visiškai kitaip.

Panaudojau Vivaldi „Keturis metų laikus“, nes dabar tai viena labiausiai subanalintų, nutrintų melodijų. Bent jau Prancūzijoje. Skambini užsiregistruoti pas gydytoją, lauki, kol sujungs, ir girdi Vivaldi. Skambini į banką – tas pats. Nėra labiau nuvalkiotos muzikos, ji ir iškart atpažįstama, ir išimta iš konteksto. Norėjau, kad ją išgirstume iš naujo, tiksliau, taip, kaip seniau. Man atrodo, kad dabar girdime Vivaldi labai dažnai, bet apskritai jo nesiklausome. Anksčiau tos pačios natos turėjo visai kitą svorį. Džiaugiuosi, kad žiūrovai vėl pradeda atrasti tą skambesį. Toks naujas, kitoks žvilgsnis man ir buvo svarbus filme.

Parengė K. R.

Keista sėkmė

Krėsle prie televizoriaus

„Velnio meilužė“

Negaliu sakyti, kad nemėgstu sėkmės istorijų. Beveik visi vaikystėje skaityti stori romanai savaip buvo sėkmės istorijos, net beveik atmintinai išmokti Alexandre'o Dumas grafo Montekristo nuotykiai. Tiesa, knygos siužetas vis dėlto labiau apie kerštą, bet juk dažną sėkmę yra paskatinęs būtent šis, nelabai kilnus troškimas.

Filmo **„Ilgas Bilio Lino pasivaikščiojimas“** (**LNK, 23 d. 21.45**) herojus yra jaunas karo Irake veteranas. Bilas – vienas iš nedaugelio išsigelbėjusiųjų per mūšį 2007-aisiais. Mūšį nufilmavo karo žurnalistai. Kadrai su Bilu pasklinda po visą šalį. Jis grįžta į JAV ir kartu su kitais kareiviais vyriausybės užsakymu dalyvauja keistoje reklamos kampanijoje, kurios tikslas – įtikinti karui nepritariančius amerikiečius, kad reikia remti karinius veiksmus. Visa tai baigiasi dalyvavimu televizijos šou, vykstančiu per futbolo rungtynių pertrauką, kai JAV švenčia Padėkos dieną.

Abejoju, ar šis aprašymas sukeltų norą pasižiūrėti filmą, jei ne kelios priežastys. „Ilgą Bilio Lino pasivaikščiojimą“ sukūrė Angas Lee. Nors jo filmai skirtingi ir nelygiaverčiai, man Lee tebėra vienas originaliausių režisierių: jo „Sėlinantis tigras, tūnantis drakonas“, „Geismas, įspėjimas“, „Kuprotas kalnas“, „Pi gyvenimas“ kiekvienas savaip plėtė kino galimybių ribas. Ne išimtis ir „Ilgas Bilio Lino pasivaikščiojimas“: jis kurtas „Ultra HD“ ir 3D formatais, 120 kadrų per sekundę greičiu. Todėl aktoriams teko atsisakyti bet kokio grimo, nes jis iškart kristų į akis. Kai filmas pasirodė, jį galėjo rodyti tik penki kino teatrai pasaulyje. Europoje tokių salių nebuvo. Lee tvirtino, kad tai nėra tik filmas, – tai nauja medija, kuri patiks žiūrovams. Bet atsitiko kitaip. Filmas žlugo. Kritikai ypač ilgėjosi tradicinių 24 kadrų per sekundę, leidžiančių filmą suvokti kaip meno kūrinį. Kliuvo ir aktoriams (Steve'ui Martinui, Kristen Stewart, Joe Alwynui), ir scenarijui. Trumpai tariant, suplanuota sėkmė neatėjo. Bet filmas retas, be to, suteikiantis progų pamąstyti, kas vis dėlto yra realistiškas vaizdas, kurio taip siekė režisierius.

Nesu didelis Guillermo del Toro gerbėjas, bet gotiškus romanus mėgstu. Tai vienas svarbiausių populiariosios literatūros žanrų. Pirmieji romanai parašyti dar XVIII a., bet labiausiai šį žanrą išpopuliarino kinas, nuolat grįžtantis prie romano temų filmuose apie vampyrus, vaiduoklius, niūrias šeimos paslaptis, prakeiktas vietas. Del Toro kūrė **„Purpurinę kalvą“** (**LRT, 22 d. 23 val.**) kaip žanro pastišą, bet pasinaudojo visais gotikinio romano atributais: čia yra nuolat auganti įtampa, vaiduokliai, apleista pilis, galingas blogis, įsikūnijęs į nuskurdusius britų aristokratus – Tomą Šarpą (Tom Hiddleston) ir jo seserį Liusilę (Jessica Chastain). Jie ir tampa tradiciniais gotikinių romanų persekiotojais, kai atvykę į JAV nusprendžia paspęsti spąstus pradedančiai rašytojai ir intelektualei Edit (Mia Wasikowska). Edit Kašing – vienturtė įtakingo pramonininko duktė. Ji tiki vaiduokliais ir svajoja būti tokia kaip Mary W. Shelley, 1818-aisiais parašiusi „Frankenšteiną“. (Herojės pavardė – lyg nuoroda į 1956 m. ekranizacijoje Frankenšteiną suvaidinusį siaubo filmo aktorių Peterį Cushingą, vardas – į panašius personažus mėgusią rašytoją Edith Wharton. Apskritai postmodernistinių užuominų filme daug, jos – lyg dar vienas papildomas del Toro pasakojimo ornamentas.)

Mergina gana greit susižavi galantišku baronetu, išteka už jo ir, palaidojusi staiga mirusį tėvą, vyksta į Viktorijos laikų Angliją. Čia jos laukia ant geležies rūdos išteklių pastatyta pilis, kurios požemiuose – raudonų tirščių pripildytos didžiulės talpyklos, bet lubos kiauros. Raudona kraujo spalva periodiškai nusidažo ir kalva, ant kurios stūkso pilis.

Kas atsitiks vėliau, aišku jau filmo pradžioje. „Purpurinės kalvos“ siužetas tikrai ne svarbiausias filme. Svarbiausia čia pilis ir jos vaiduokliai. Ne viename del Toro filme, ypač „Pano labirinte“, akivaizdus ypatingas režisieriaus sugebėjimas kurti erdvę, pripildyti ją vaizdų, garsų, daiktų, taip nutrinant ribas tarp tikrovės ir fantazijos. „Purpurinėje kalvoje“ tokia erdve tampa pilis. Del Toro ją kruopščiai „apgyvendina“ baldais ir dabar jau beveik pamirštais namų apyvokos daiktais. Ko tik čia nėra! Prabangus servizas ir auksinis plunksnakotis, keistos Tomo sukonstruotos lėlės, net pirmieji garso įrašai originaliose dėžutėse ir jų atkūrimo mašina, leidžiantys Edit išgirsti ją persekiojančių vaiduoklių balsus.

„Purpurinė kalva“ – gražus filmas, primenantis antikvarinę parduotuvę. Gal todėl Wasikowskos Edit nuolat liečia daiktus, medžiagas, iš kurių pasiūtos užuolaidos, lovos skalbiniai ar drabužiai. Tačiau filmas juda lėtai it vėžlys ir vis dar aiškina tai, kas jau seniai aišku. Režisieriaus grožėjimasis ypatingais materialaus pasaulio daiktais ir tobulais kino vaiduokliais pradeda varginti. Kita vertus, gal jam to visai užtenka?

Senų kino istorijų mėgėjus turėtų sudominti čekų režisieriaus Filipo Renčo filmas **„Velnio meilužė“** (**„LRT Plius“, 21 d.21.30**). Originalus jo pavadinimas „Lida Baarova“, bet bijau, kad daugumai žiūrovų šis vardas jau nieko nebesako. Lida Baarova (1914–2000) buvo 4-ojo dešimtmečio čekų kino žvaigždė, nepaprastai graži moteris, bet istorijoje (kino taip pat) ji liko kaip nacių Vokietijos propagandos ministro Josepho Goebbelso meilužė. Filme ją vaidina Tatiana Pauhofová.

Baarova išgarsėjo Vokietijoje suvaidinusi filme „Barkarolė“ (1935). Ji rengėsi tekėti už savo partnerio, populiaraus vokiečių aktoriaus Gustavo Fröhlicho, bet netrukus užmezgė romaną su Goebbelsu. Šis buvo taip apakintas meilės, kad net galvojo mesti šeimą, atsisakyti pareigų ir palikti Vokietiją. Hitleris jo atsistatydinimo nepriėmė, o Baarovai buvo patarta išvykti. Vokietijoje uždrausta rodyti filmus, kuriuose vaidino Baarova. Ji grįžo į Prahą, filmavosi ir Italijoje, o 1945 m. grįžusi į Vokietiją buvo suimta amerikiečių administracijos ir išsiųsta į Čekoslovakiją. Ten aktorė buvo nuteista mirti, bet mirties bausmė pakeista kalėjimu. Netrukus ji išėjo į laisvę, ištekėjo, bet Čekoslovakijoje jos visi nekentė, todėl teko bėgti iš šalies. Paskutinius dvidešimt gyvenimo metų Baarova praleido visiškai viena Zalcburge. Lenkų žurnalistas Mariuszas Szczygiełas, parašęs apie Baarovą esė, pridūrė: „Lidos Baarovos problemos pokariu atsirado ir iš to, kad jos tauta pati nesusidorojo su savo problemomis.“

Jūsų –
Jonas Ūbis

Kronika

Prasideda jubiliejinis Berlyno kino festivalis

„Gunda“

Ketvirtadienį atidarytas 70-asis Tarptautinis Berlyno kino festivalis. Vieną iš trijų svarbiausių ir didžiausių Europos kino festivalių šiemet rengė nauji vadovai – programos direktorius Carlo Chatrianas (vadovavęs Lokarno kino festivaliui) ir vykdomoji direktorė Mariette Rissenbeek, kuri anksčiau užsiėmė vokiečių kino sklaida. Ar jiems pavyks atnaujinti Berlinalę, matyt, paaiškės jau netrukus.

Festivalį atidarė Kanados režisieriaus Philippe'o Falardeau filmas „Mano Selindžerio metai“ („My Salinger Year“). Jis sukurtas pagal autobiografinę rašytojos Joannos Rakoff knygą apie vieną didžiausių ir paslaptingiausių XX a. JAV rašytojų. J.D. Salingerį. Tačiau „Rugiuose prie bedugnės“ autorius nebus pagrindinis veikėjas. Filme rodomas 8-asis dešimtmetis, kai pradedanti poetė Joana (Margaret Qualley) įsidarbina Niujorke įsikūrusioje literatūros agentūroje aisistente ir atsakinėja į Salingerio gerbėjų laiškus.

Pagrindiniame festivalio konkurse daug garsių vardų. Naujausią filmą „Undinė“ („Undine“) pristatys vokiečių režisierius Christianas Petzoldas („Tranzitas“). Šiuo filmu režisierius pradėjo trilogiją apie germanų mitus. Bet seną legendą jis sušiuolaikino. Filmo herojė yra istorikė, dirba gide. Kai ją meta vaikinas, pagal legendą, mergina turėtų jį rasti ir nužudyti, bet herojė sutinka nardytoją ir jį įsimyli. Pagrindinius vaidmenis filme sukūrė „Tranzito“ aktoriai Paula Beer ir Franzas Rogowskis. Prancūzų režisierius Philippe'as Garrelis Berlinalės konkurse parodys filmą „Ašarų druska“ („Le sel des larmes“). Pagrindinis šio filmo herojus – vaikinukas iš provincijos. Jis vyksta į Paryžių laikyti stojamųjų universiteto egzaminų, pakeliui sutinka merginą, ir prasideda trumpas, bet aistringas romanas. Po ilgesnės pertraukos į Berlyną sugrįš ne kartą festivalio apdovanotas Taivano režisierius Tsai Ming-liangas. Jo filmas „Dienos“ („Rizi“) – taip pat meilės drama. Vienas jos herojus gyvena dideliame name, kitas – ankštame bute. Tarp laukiamiausių pagrindinio konkurso filmų – Pietų Korėjos režisieriaus Hong Sangsoo „Moteris, kuri pabėgo“ („Domangchin yeoja“). Tai dramatiška jaunos korėjietės istorija, kupina paslapčių ir prisipažinimų.

Pagrindiniame konkurse taip pat bus parodyti Abelio Ferraros, Sally Potter, kitų kūrėjų filmai. Tačiau originaliausias šio konkurso reginys, ko gero, bus Iljos Chržanovskio filmas „Dau. Nataša“. Iš pradžių režisierius buvo sumanęs vaidybinį filmą apie sovietų fiziką Levą Landau, bet dešimtmetį kurtas filmas tapo daugiaserijiniu meniniu artefaktu su instaliacijomis. Jo premjera įvyko pernai Paryžiuje, o Rusijoje filmas buvo uždraustas už „pornografijos propagandą“. Kitas projekto filmas „Dau. Degeneracija“ bus pristatytas ne konkurse.

Festivalio vadovai įkūrė naują Berlinalės programą „Susidūrimai“ – kažką panašaus į Kanų „Ypatingą žvilgsnį“. Ji sumanyta norint paskatinti nepriklausomus kūrėjus ir jų drąsius filmus. Čia varžysis 15 filmų, tarp kurių ir naujausias Viktoro Kosakovskio filmas „Gunda“ (Norvegija, JAV). Režisierius siūlo pabandyti suprasti, kas vyksta gyvūnų sąmonėje bei širdyje, ir klausia, ar tikrai žmogiškas mūsų požiūris į juos. Filmo veikėjos – kiaulė Gunda, dvi jos draugės karvės ir vienakojė višta.

Antradienį, dar prieš oficialų festivalio atidarymą, Berlyne įvyko pasaulinė ukrainiečių režisieriaus Oleho Sencovo filmo „Numeriai“ premjera. Jį Sencovas režisavo kalėdamas lageryje Rusijoje. Filmavimo aikštelėje jo nurodymus, išsiųstus beveik šimtame laiškų, įgyvendino Ahtemas Seitablajevas, filmų apie Krymo totorių istoriją autorius.

Berlinalėje bus ir lietuviškų filmų. Oficialiojoje programoje bus rodomas Lauryno Bareišos trumpo metražo „Atkūrimas“, bendros Ukrainos ir Lietuvos gamybos „The Earth is Blue as an Orange“, kurio režisierė Iryna Tsilyk, o prodiuserė Giedrė Žickytė, naujausius lietuviškus vaidybinius Romo Zabarausko, Linos Lužytės, Jurgio Matulevičiaus, Tomo Vengrio filmus bus galima pamatyti festivalio mugėje, o režisierius Saulius Baradinskas, aktorius Mantas Zemleckas ir garso dizainerė Iveta Macevičiūtė atstovaus Lietuvai edukacinėje programoje „Berlinalės talentai“.

„7md“ inf.

Niekada nežinai, kada išloši

Atkelta iš 3 psl.

lyg po korio akutes. Jų išgyvenimai, aistros ir emocijos žiūrovų akyse irgi sumenksta, atsitolina. Norėčiau tikėti, kad kiek mažesnėje Bazelio teatro salėje tas atstumas nebuvo toks paveikus, galbūt vilniškės scenos mastai pakenkė artistų pastangoms ir spektaklio įtaigumui. Nesiskundžiu vieta, kurioje sėdėjau (teatras kritikams negaili gerų pozicijų spektakliui patirti), tačiau 8 eilė man jau buvo per tolima šiam pastatymui, tad ko tikėtis sėdėjusiems 18-toje? Jau nekalbu apie scenografijos neoriginalumą. Keliaaukštė konstrukcija su skirtingomis veiksmo vietomis – dabar vos ne kas antro pastatymo scenovaizdžio idėja. Negali sakyti, režisūriškai patogu ir, ko gero, ekonomiška. Bet rezultatas priklauso ir nuo scenografo, ir – ne ką mažiau – nuo šviesų dailininko (šiuo atveju Aleksandro Sirajevo) talento. Ką pastiprinsi? Kur sufokusuosi žiūrovo dėmesį? Šįkart per daug susitelkta į makroplaną ir per mažai dėmesio mikroplanams, paliekant juos artistų atsakomybei.

Dėl šio veiksmo išsklaidymo ypač nukentėjo finalinė Polinos ir Aleksejaus scena, nors artistai dėjo maksimalias pastangas. Tačiau sukrėtimo nepatyrėme. Žinoma, operos finalas nėra 25 metų kompozitoriaus libreto stiprybė. Pats autorius aiškino, kad sutalpinti visą Dostojevskio romaną į operos formatą neįmanoma, todėl apsisprendė operą užbaigti epizodu, kai Polina staiga persigalvoja, sviedžia Aleksejaus išloštus ir jai dovanotus pinigus ir išbėga. Norisi daugiau sužinoti? Teks skaityti Dostojevskį, mieli žiūrovai. Tačiau muzikinis finalas įvyksta. Taigi spektaklis irgi galėtų šioje vietoje „sprogti“, bet mes jį žiūrime ramiai.

Idėjų lygmeny irgi turėčiau priekaištų režisieriui. V. Barchatovas – realistinės estetikos, kad nepasakius socialinio teatro, išpažinėjas, jam reikia tiesioginės akistatos su šiandienos visuomenės problematika. Personažus „Lošėjuje“ jis suvienodina, netgi, sakyčiau, nuskurdina, mat atima iš jų luominius skirtumus ir paverčia „eiliniais rusais“. Visos koncepcijos šiais laikais turi vienodas teises. Gali patikti – gali nepatikti, bet jei „visi galai suvedami“ – koncepcija išteisinta.

V. Barchatovas akcentuoja lošimo kaip aistros, priklausomybės viršenybę, ji pamina išsilavinimą, titulus, bet kokius socialinius, amžiaus ir lyties skirtumus. Todėl „Lošėjo“ personažai – pilki, nudėvėtais džinsais, apšiurusiais megztiniais (kostiumų dailininkė Olga Šaišmelašvili). Savaip sublizga tik banalia „gražia“ suknele vilkinti Blanša ir iš Maskvos atvykusi Bobulytė, apsirengusi blizgiu kostiumėliu lyg „naujoji rusė“. Jos lauktuvės – didelių gabaritų Faberžė kiaušinis, ryškiaspalvė skarelė, vodka, juodieji ikrai ir kitos turistinės rusų banalybės – pabrėžia tuščiagarbes ambicijas. O realybėje ji tik dar viena tuoj prasilošianti hostelio gyventoja. Režisierius šaiposi ir iš kitų „nacionalinių vertybių“: Polinai stotelėje laukiant su dukrele (sekant Dostojevskiu, gal tai generolo dukra, bet režisierius, regis, generolo globotinę paverčia jauna mama, todėl jos priklausomybė nuo Markizo tampa labiau motyvuota), mažoji planšetėje žiūri legendinį naujosios Rusijos propagandinį animacijos simbolį „Maša ir lokys“. Sakysite, prikišamai deklaratyvu, gal net neskoninga. Bet prisiminkime, kad premjera įvyko Bazelyje, kuriame mėgsta apsipirkti Alpėse paslidinėję „naujieji rusai“. Kas, jei ne jie, išperka Šveicarijos, Italijos, Prancūzijos, Vokietijos prabangiąsias parduotuves? Kurgi jos dėtų savo naujausias prestižinių „brendų“ kolekcijas? Kas užpildytų brangiausius viešbučius?

Viskas lyg ir apskaičiuota, mizanscenos tikslios, personažų veikimo trajektorijos išbraižytos, bet, kaip sakoma, velnias slypi detalėse. Jau operos pradžioje atsidūrę hostelio rūsyje įrengtoje skalbykloje girdime Polinos ir Aleksejaus pokalbį. „Ar tu užstatei mano briliantus?“ – klausia nudėvėtus džinsus ir nudriskusį megztinį vilkinti Polina-Asmik. Štai šioje vietoje dar nespėjusiam į režisieriaus koncepciją įsijausti žiūrovui veriasi „juodoji skylė“. Sakysite, smulkmena! Galbūt reikia mintyse tuos briliantus paversti šio to verta bižuterija, ar, tarkim, Polinos mamos vestuviniu žiedu su prestižine sovietinių laikų 583 aukso praba? Tebūnie! Tačiau juo toliau, juo daugiau atsiveria tokių „juodųjų skylių“, išmušančių žiūrovą iš režisieriaus žaidimo taisyklių. Kaip antai II veiksme Markizo mesta frazė Aleksejui: „Ir negi nemanote, kad baronas nelieps liokajui jūsų išmesti?“ Nebenoriu ieškoti kokių nors alegorijų, išteisinančių režisieriaus koncepciją, nes tokiu momentu pasijaučiu iš jos išmesta lyg žuvis ant kranto. Gal dar jam pavyks susigrąžinti patiklų žiūrovą, o gal ir ne. Niekada nežinai, kada išloši, o kada prapulsi, kaip tvirtina ruletės žinovai. Briliantai ar liokajus – nedidelė bėda, tačiau juose užkoduotas esminis Dostojevskio moralas: kas leista ponui, nepritinka plebėjui; kaip susitaiko su prasilošimu orus bajoras – prasčiokui nesuprast. Grubiai tariant, Dostojevskis – ne Tolstojus, siekęs teisybės visoms būtybėms, ėjęs į laukus su mužikais... Ir Prokofjevas nėjo „į liaudį“. Net padaręs esminę gyvenimo klaidą – 1936 m. sugrįžęs su šeima į sovietinę Rusiją, kur vėliau jo žmona buvo išsiųsta į Sibiro tremtį.

Jei režisierius būtų įkurdinęs herojus šiuolaikiniame Londongrade, kuriame randa prieglobstį ir rusų disidentai, ir oligarchai, ir aferistai, ir studentai, ir valdžios pareigūnai, slapstantys ten šeimas ir banko sąskaitas, galbūt Dostojevskio–Prokofjevo fabula rastų adekvatų šiuolaikinį atgarsį? Arba Ispanijos pakrančių kurortai, kuriuose rusai išpirkę ištisas vilų gatveles. Ir kaip čia neprisiminsi elegantiškojo mados istoriko Aleksandro Vasiljevo įžvalgos, kad „Rusija visada buvo ir išlieka monarchija“...

O baigsiu komplimentu režisieriui už efektingą, paveikią lošimo sceną, kurioje į egzaltuotą siautulį susilieja lošėjų emocijos nuo panikos iki ekstazės, technologijos (vaizdo projekcijų autorystė 2BLCK) ir, svarbiausia... muzika!

Jūratė Katinaitė

Premjeros

Nacionalinio dramos teatro spektaklis „Julija“

Vasario 21 d. Trakų kultūros rūmuose, vasario 23 d. Ignalinos kultūros centre, o kovo 24 d. „Menų spaustuvėje“ įvyks Lietuvos nacionalinio dramos teatro spektaklio „Julija“ pagal Sigito Parulskio pjesę premjera. Spektaklio režisierius Kirilas Glušajevas, scenografas Gintaras Makarevičius, vaidina Airida Gintautaitė, Salvijus Trepulis, Kęstutis Cicėnas ir Deividas Batavičius. Pateikiame spektaklio sumanytojos bei pagrindinio vaidmens kūrėjos aktorės Jolantos Dapkūnaitės pokalbio su Daiva Šabasevičiene ištraukas.

J. Balčiūnaitės nuotr.

Jolanta Dapkūnaitė

J. Balčiūnaitės nuotr.

Kuo išskirtinė Žemaitė – XIX ir XX amžių sandūros asmenybė?

Labiausiai stebina asmenybės jėga. Ji pradeda rašyti nugyvenusi beveik pusę amžiaus. Gyvenime vargusi ir kentėjusi nepriteklius, pagimdžiusi septynis vaikus, palaidojusi vyrą ir dukrą. Iki galo atlikusi „privalomą“ moters priedermę. Povilo Višinskio paraginta, rašo lietuviškai, skaito uždraustą lietuvišką spaudą, skaito Adomo Mickevičiaus, Julijaus Slovackio, Bolesławo Pruso, Shakespeare'o veikalus. Žiemą, pasikinkiusi arklius, paskiau traukiniu, vėl arkliais su savo kūrinėliais – pas Petrą Avižonį (gydytojas oftalmologas, pedagogas, visuomenės bei politinis veikėjas; taisė kai kurių Žemaitės apsakymų kalbą), į Gabrielės Petkevičaitės-Bitės dvarelį...

Dalyvauja 1907 m. Bitės organizuotame pirmajame lietuvių moterų suvažiavime, 1908-aisiais važiuoja į visos Rusijos moterų suvažiavimą Peterburge.

1915-aisiais, karo metais, dalyvauja Demokratiniame šelpimo komitete, dalija maistą pabėgėliams. Septyniasdešimtmetė išvykusi į Ameriką per pusantrų metų aplanko apie 100 lietuvių kolonijų, rinkdama aukas karo aukoms, ir t.t.

Kaip ji veikia Tave?

Ji truputį erzina: tarp ūkio darbų ant vagos atsisėdusi skaito sau Shakespeare'ą ir Goethe, analizuoja, mokosi iš jų. Pavydu jos jėgos, humoro jausmo, užsispyrimo išleisti savo kūrybą. Pavydu jos didžiulio užsidegimo kurti.

Per šį laikotarpį įsigilinai beveik į visus literatūrologų tyrimus, skirtus Žemaitei. Kas geriausiai išliko atminty?

Gražiausias man Žemaitės kūrybos įvertinimas – Viktorijos Daujotytės pasakymas „trobos kosmosas“. Ir Vytauto Kavolio tekstas: „Kiekvienu atveju turime moterį, kuri yra priešprieša ne tik religijoje, mitologijoje, bet ir visuomenėje, socialiniuose santykiuose. Moteris stipri savo vienišumu, o prieš ją – daugybė organizuotų vyrų, kurie vos atsilaiko. Tokia moteris pavojinga. Ne liaudies vyrams (tie mielai eina pas ją atlikti senoviško ritualo), bet elito vyrams, išsimokslinusiems, intelektualams. Veikiausiai ji ir šiandieną būtų tiems vyrams pavojingesnė negu bet kam kitam.“

Kuo aktualios Žemaitės idėjos?

Manau, Žemaitės varomoji jėga – šviestis ir kitus raginti akis pakelti nuo žemės į dangų. Norisi, kad vietoj žagrės kišenėje lietuvis dažniau knygą nešiotųsi.

Kodėl Tu siekei, kad būtent Sigitas Parulskis parašytų pjesę apie Žemaitę?

Buvom susidūrę prieš kažkiek metų. Vaidinau jo pjesėje „Keltininkas“ (OKT, 2008). Pasiilgstu scenoje gerų, gražių tekstų. Sigitas rašo aštriai ir jautriai.

Kaip vyko darbas: ar buvo laisvė, ar kažką konkretizavote, kai kalbėjote apie pirminę spektaklio idėją?

Turėjau surinkusi krūvą faktų, išskaitytų iš knygų, ir žinojau, kad nenoriu tradicinio spektaklio-montažo. Galvoje sukosi mintis nuskristi į Niujorką, „Žemaite“ apsirengus nusifilmuoti bespoksant į miestą, nufilmuoti žmones ir net su tuomet dar gyvu Jonu Meku žemaitišką dainą užtraukti prie taurės vyno.

Sigitas Parulskis apsiėmė ir parašė istoriją ne apie rašytoją, o apie krizę išgyvenančią šių dienų moterį, kuri susiduria su jaunu režisieriumi, statančiu spektaklį apie Žemaitę.

Sofija Čiurlionienė apie Žemaitę rašė: „Atsimenu jos šypseną: tame ryžtingų bruožų veide pasirodydavo tokia šviesele, daugiau skruostuose ir akyse negu lūpose, – lūpos dažniau suvirpėdavo vidujinės ironijos atošvaiste. Jos lūpose jautei naujos minties užuomazgą, ir tai buvo didžiausias to veido žavumas.“ Kokiais bruožais Tu ketini nuspalvinti savo personažą? Kuo remiesi – ikonografiniais šaltiniais, Parulskiu ar savarankiškai formuoji charakterį?

Radau literatūroje, kurią skaičiau, įvairių detalių. Šatenė, jaunystėje grakšti, mėgstanti koketuoti, šoko, lošė kortomis. Dar – inteligentiška, nors Adolfas Sprindis rašo, kad „grubumas, tiesumas išnirdavo iš puošnios išorės lyg iš vandens antelė“. Vienur ji – rudų akių, kitur – tamsiai mėlynų. Mėgstanti bendrauti, gyvybinga, atvira. Rašoma, kad karštai reaguodavo, sukritikuota dėl kūrybos. Dar – kad buvo žemiška, šilta ir charizmatiška asmenybė. Minimas ir švelnus balso tembras, balso muzikalumas. Pjesės tekstuose nedaug Žemaitės, mes labiau ieškome Doros, šiuolaikinės moters jausenų. Per Dorą ieškome Žemaitės. Duok Dieve, gal atsiras kažkokių charakterio blyksnių, užfiksuotų knygose.

Vis pagalvoju apie Tave, iš esmės įsigilinusią į įvairias šios pastatymo aplinkybes. Kas netilps šiame spektaklyje? Juk visko ir neįmanoma išsakyti, išjausti vienu kūriniu.

Nebus Žemaitės biografijos, nebus jos reikšmės lietuvių kultūroje įvertinimo, nebus jokių paaiškinimų. Bus namų šeimininkės meilės ir brandos istorija.

Pagal LNDT inf.

Parodos

Vilnius

Nacionalinė dailės galerija
Konstitucijos pr. 22
Atnaujinta XX a. II pusės–XXI a. Lietuvos dailės ekspozicija
NDG vestibiulyje – 2018 metais išleistų gražiausių Švedijos knygų ekspozicija
iki 23 d. – fotografijų paroda „Moï Ver: Moišė Ravivas-Vorobeičikas. Modernybės montažai“

Vilniaus paveikslų galerija
Didžioji g. 4
Chodkevičių rūmų klasicistiniai interjerai
Lietuvos dailė XVI–XIX a.
Jurgio Baltrušaičio memorialiniai baldai
Paroda „Veidai iš būtojo laiko: kunigaikščiai Oginskiai – kultūros mecenatai“

Taikomosios dailės ir dizaino muziejus
Arsenalo g. 3A
Paroda „Kai aristokratai kūrė madą. XVIII–XXI a.“ (iš Aleksandro Vasiljevo kolekcijos)
Paroda „XX amžiaus mados šedevrai“
Juozo Galkaus paroda „Ne tik gatvei...“

Vytauto Kasiulio dailės muziejus
A. Goštauto g. 1
Vytauto Kasiulio kūrybos ekspozicija
Vlado Žiliaus (1939–2012) paroda „Atminties spalvos“

Lietuvos nacionalinis muziejus
Arsenalo g. 1
Senosios Lietuvos istorija XIII–XIX a.
Lietuvių liaudies menas
Kryždirbystė
Tarpukario Lietuvai skirta ekspozicija
Paroda „Lietuvos partizanų 1949 m. vasario 16 d. deklaracija ir jos signatarai“
Dviejų iki šių dienų išlikusių 1862 m. lietuviškų plakatų paroda
Arsenalo g. 3
Lietuvos archeologija

Gedimino pilies bokštas
Arsenalo g. 5
Gedimino pilies istorija ir ginklai
Interaktyvi ekspozicija „Laiko juostos vaizdai pro Gedimino pilies bokšto langus“
Apžvalgos aikštelė

Kazio Varnelio namai-muziejus
Didžioji g. 26
K. Varnelio kūrybos ir kolekcijos ekspozicija
Šiuolaikinės Lietuvos kaligrafijos paroda

Signatarų namai
Pilies g. 26
Ekspozicija „Lietuvos kelias į valstybingumą nuo XIX a. II p. iki 1918 m. vasario 16 d.“
Tautinis atgimimas ir valstybės kūrimas: medaliai, monetos

Vilniaus gynybinės sienos bastėja
Bokšto g. 20 / 18
Vilniaus gynybinės sienos istorijos ir ginkluotės ekspozicija
Lietuvos archeologijos atradimų paroda
Tarptautinė paroda „200 batų – 700 metų“

Areštinė nr. 14
T. Kosciuškos g. 1
Paroda „Pažadinti: Gedimino kalne rastų sukilėlių istorija“

Bažnytinio paveldo muziejus
Šv. Mykolo g. 9
Ekspozicija „Dangaus miestas. Vilniaus vienuolijų palikimas Bažnytinio paveldo muziejaus rinkiniuose“
Paroda „Šiuolaikinio meno keliai į bažnyčias: 1990–2019“
Paroda „Bažnytinio paveldo muziejaus dirbtuvėse restauruoti objektai“

Lietuvos meno pažinimo centras „Tartle“
Užupio g. 40
Paroda „Romantizmo amžius“

MO muziejus
Pylimo g. 17
Paroda „Mekas mirksi geriau“
iki 23 d. – paroda „Rūšių atsiradimas. 90-ųjų DNR“

Valdovų rūmai
Katedros a. 4
Vieno šedevro tarptautinė paroda „Šlovingas, didis ir neregėtas įvykis: 1611 m. Maskvos caro priesaika“
Paroda „Nuo *sacro* iki *profano*. Giorgio Baratti dailės kolekcija iš Milano“

Šiuolaikinio meno centras
Vokiečių g. 2
Paroda „Galva su daug minčių“

VDA parodų salės „Titanikas“
Maironio g. 3
Paroda „Modern VS Classic“ (tapyba iš privačios Egidijaus Jakubausko kolekcijos)
Giedrius Paulauskas: partizanų uniformų atkūrimas „Laisvės kariai“

VDA galerija „Akademija“
Pilies g. 44
iki 29 d. – paroda „Jauna Kauno tapyba ’20“

VDA galerija „Artifex“
Gaono g. 1
iki 22 d. – Idos-Lovisos Rudolfsson (Švedija) paroda „Ode To The Mended“

VDA galerija „ARgenTum“
Latako g. 2
iki 22 d. – VDA magistro studenčių paroda „Namai“

VDA parodinė erdvė „Krematoriumas / meno krosnys“
Maironio g. 6, VDA senųjų rūmų II kiemas
Paroda „Krateris“

Galerija „Kairė–dešinė“
Latako g. 3
iki 29 d. – Arūnės Tornau paroda „Donorai“
iki 29 d. – Simono Dūdos paroda „Radinys“
iki 29 d. – Tatjanos Diščenko paroda „Meditatio“

Prospekto fotografijos galerija
Gedimino pr. 43
Gerdos Paliušytės paroda „Ceciliui“

Vilniaus fotografijos galerija
Stiklių g. 4
Marios Kapajevos paroda „Nuostabi svajonė, nors ir neaiški“

Pamėnkalnio galerija
Pamėnkalnio g. 1
iki 25 d. – Jovitos Aukštikalnytės-Varkulevičienės kūrybos paroda „Daiktai ir reiškiniai“

Galerija „Vartai“
Vilniaus g. 39
Geistės Marijos Kinčinaitytės fotografijų ir videoesė paroda „Atvira erdvė, klostuota“
Darios Melnikovos (Latvija) paroda „Pasimatymas“

Galerija „Arka“
Aušros Vartų g. 7
iki 27 d. – grupinė paroda „Figūra 2020. Piešinys / Kūrinys“
iki 27 d. – Eimučio Markūno paroda „Miesto spalvinis kodas. Juoda, balta ir kitos spalvos“

Dailininkų sąjungos galerija
Vokiečių g. 2
Manto Maziliausko kūrybos paroda-instaliacija „Kaukė“

Marijos ir Jurgio Šlapelių muziejus
Pilies g. 40
Jurgos Povilaitienės tapybos ir grafikos darbų paroda „Baltų dievai“

Pylimo galerija
Pylimo g. 30
Kristinos Asinus tapybos paroda „Minties avenue“

AV17 galerija
Totorių g. 5
Kasparo Podnieko (Latvija) paroda „Grįžtant namo“

„The Rooster Gallery“
Vilniaus g. 24
iki 29 d. – Andriaus Zakarausko paroda (*įėjimas vidiniame Radvilų rūmų kieme*)

Teatro, muzikos ir kino muziejus
Vilniaus g. 41
Vitalijaus Mazūro paveikslų paroda „Išsigelbėjimas“
Paroda „33 žingsniai. 1957–1990 m. Lietuvos kino studijos vaidybiniai filmai“
Viktoro Radzevičiaus personalinė paroda „Kino žmonės. Švytėjimas“

Vilniaus vaikų ir jaunimo meno galerija
Vilniaus g. 39 / 6
iki 29 d. – grafikos paroda „Estampas“

Vilniaus rotušė
Didžioji g. 31
iki 29 d. – Galinto Laurišo paroda „Freaked Out World“
iki 29 d. – Ramunės Vėliuvienės grafikos paroda „Regimoji atmintis“

Valstybinio Vilniaus Gaono žydų muziejaus Tolerancijos centras
Naugarduko g. 10 / 2
Paroda „Nacistinės Vokietijos Aušvico koncentracijos stovykla“
iki 28 d. – paroda „Brazilijos modernistas iš Vilniaus: Lasario Segallo sugrįžimas“

„VDA / Lauko ekspo“
Maironio g. 4
iki 29 d. – Tomo J. Daunoros instaliacija „Ukraina / Įvykių horizontai“

Baltijos gintaro meno centras
Šv. Mykolo g. 12
nuo 26 d. – Robertos Vrubliauskaitės paroda „Varva“

Rašytojų klubas
K. Sirvydo g. 6
Mildos Kiaušaitės fotoparoda „Beveidžiai“

Čiurlionio namai
Savičiaus g. 11
iki 28 d. – paroda „M.K. Čiurlionis – pirmasis lietuvių kosmonautas“

Antakalnio galerija
Antakalnio g. 86
nuo 21 d. – Miglės Kosinskaitės tapybos paroda „Komoloko“

AP galerija
Polocko g. 10
iki 27 d. – Simono Gelminauskio paroda „Kryžkelė“

„Editorial“ projektų erdvė
Latako g. 3
Neringos Vasiliauskaitės paroda „Haut Muster“

Kaunas

Nacionalinis M.K. Čiurlionio dailės muziejus
V. Putvinskio g. 55
Jazminos Cininas paroda „Eglė ir vilkmergės“

M. Žilinsko dailės galerija
Nepriklausomybės a. 12
Paroda „300 paveikslų antikiniam romanui „Satyrikonas“

Kauno paveikslų galerija
K. Donelaičio g. 16
iki III. 1 d. – paroda „Geriausias 2019 metų kūrinys“

A. Žmuidzinavičiaus kūrinių ir rinkinių muziejus
V. Putvinskio g. 64
Tapybos paroda „Vincentas Vasiliauskas (1895–1989) – snaiperis, krautuvininkas, tapytojas“

„7md“ rekomenduoja

Dailė

Šiuolaikinio meno centras atgijo! Skyrusios daug laiko pasirengimui, kuratorės (Neringa Bumblienė, Julija Fomina, Virginija Januškevičiūtė, Ūla Tornau ir Asta Vaičiulytė) rodo daugiabalsę parodą „Galva su daug minčių“, kurioje pristatomi Lietuvos ir užsienio šalių autoriai. Čia kaip mugėje galima tyrinėti ir atrasti sau patinkančius autorius. Paroda veikia iki balandžio 15 dienos.

Muzika

Maestro Modesto Pitrėno vadovaujamas Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras savo koncertą vasario 29 d. 19 val. Filharmonijos Didžiojoje salėje skiria prieš metus vasarį mirusiam ilgamečiam Latvijos nacionalinės operos generaliniam direktoriui, operų režisieriui Andrejui Žagarui, nuoširdžiai bendradarbiavusiam ir su lietuvių muzikais. Koncerte skambės Ferenco Liszto simfoninė poema „Nuo lopšio iki kapo“, tarsi atspindinti ir menininko, ir kiekvieno žmogaus gyvenimo kelią – prasmingą ėjimą nuo vaikystės link didžiųjų sumanymų. Smuikininkė Rusnė Mataitytė pagrieš XX a. vengrų kompozitoriaus Bélos Bartóko Pirmąjį smuiko koncertą. Vakaro finalas – Antoníno Dvořáko Septintoji simfonija, stebinanti tobula struktūra ir polėkiu.

Teatras

Vasario 20, 21 d. ir kovo 13 d. „Menų spaustuvėje“ įvyks spektaklio „Juodi bateliai“ premjera. „Menų spaustuvės“ jaunųjų menininkų programoje „Atvira erdvė ’19“ pagal Pilgrimo / Majewskio pjesę „Dešinys kairys su kulniuku“ režisieriaus Aivaro Miciaus sukurtas spektaklis-postapokaliptinė šventė, kūrėjų teigimu: „(...) perkelia mus į Lenkijos ir Vokietijos pokario pertvarkos laikus. Pjesės herojai – dešinės ir kairės kojos batai, kadaise priklausę nacių propagandos ministro žmonai Magdai Goebbels. Batų kelionė prasideda prieš daugiau nei 70 metų nuo Niurnbergo teismo ir tremties į Rytus. Batai keičia savo šeimininkus, kaip žmonės keičia senus batus. Ši siurrealistinė kelionė tęsiasi iki šių dienų, tačiau šiandien ji baigiasi. Šia proga batai kviečia žiūrovus į teatrą, kad galėtų atšvęsti kelionės baigtį ir paskelbti Naują pradžią.“

Adelės ir Pauliaus Galaunių namai
Vydūno al. 2
Paroda „Kasdienybės geometrija. Apie rėdymosi meną tarpukariu“

Galerija „Meno parkas“
Rotušės a. 27
Lauros Sabaliauskaitės videomeno ir instaliacijų paroda „Beerdvės“

Kauno fotografijos galerija
Vilniaus g. 2
Antono Rolando Laubo paroda „Mobilios bažnyčios“

Klaipėda

KKKC parodų rūmai
Didžioji Vandens g. 2
iki 23 d. – Tomos Šlimaitės paroda „Nežemiški vaikai“
iki 23 d. – Ievos Martinaitytės-Mediodios paroda „Ievos išvarymai“

Šiauliai

„Laiptų“ galerija
Žemaitės g. 83
Algimanto Švėgždos grafikos ir piešinių paroda
iki 26 d. – Danutės Čivienės-Skudžinskaitės akvarelės paroda „Iš kelionių sugrįžus“
nuo 28 d. – Liucijos Karalienės fotografijų paroda ,,Nuodai“

Spektakliai

Vilnius

Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras
21, 22 d. 18.30 – vienaveiksmių baletų vakaras „Baletų triptikas“
23 d. 12, 14 val. *Kamerinėje salėje* – S. Mickio „ZUIKIS PUIKIS“. Dir. J.M. Jauniškis
28, 29 d. 18.30, III. 1 d. 18 val. – „TURANDOT“. Režž., scenogr. ir šviesų dail. R. Wilsonas, muzikos vad. ir dir. M. Pitrėnas, dir. M. Staškus

Nacionalinis dramos teatras
21 d. 18 val. *Trakų kultūros rūmuose* – PREMJERA! S. Parulskio „JULIJA“. Režž. K. Glušajevas
22 d. 18 val. *Rokiškio kultūros centre* – I. Bergmano „SCENOS IŠ VEDYBINIO GYVENIMO“. Insc. aut. ir režž. V. Rumšas
26 d. 18 val. *„Meno forte“* – I. Šeiniaus „KUPRELIS“. Insc. aut. A. Vozbutas, režž. P. Markevičius
26 d. 18.30 *Šiaulių dramos teatre* – I. Bergmano „INTYMŪS POKALBIAI“. Režž. V. Rumšas
28 d. 18 val. *Utenos kultūros centre* – W. Shakespeare’o „ĮSTABIOJI IR GRAUDŽIOJI ROMEO IR DŽULJETOS ISTORIJA“. Režž. O. Koršunovas

Valstybinis jaunimo teatras
22 d. 18.30 – H. Ibseno „JUNAS GABRIELIS BORKMANAS“. Režž. G. Varnas
23 d. 15, 17, 19 val. *Salėje 99* – T. Kavtaradzės „SAPNAVAU SAPNAVAU“. Režž. K. Gudmonaitė
26 d. 19 val. *Salėje 99* – „UŽŠALIMAS“. Režž. M. Ivanauskas
27 d. 19 val. *Salėje 99* – M. Anderssono „BĖGIKAS“. Režž. O. Lapina
28 d. 18.30 – Ö. von Horvátho „VIENOS MIŠKO PASAKOS“. Režž. Y. Ross
29 d. 18.30 *teatro fojė* – „LIŪDNOS DAINOS IŠ EUROPOS ŠIRDIES“ (pagal F. Dostojevskio romaną „Nusikaltimas ir bausmė“). Režž. K. Smedsas (Suomija)
29 d. 19 val. *Salėje 99* – „ŠVEIKAS“ (pagal J. Hašeko romaną). Režž., scenogr. ir inscenizac. aut. A. Juška
III. 1 d. 12 val. – „BROLIAI LIŪTAŠIRDŽIAI“ (pagal A. Lindgren knygą). Režž. K. Dehlholm

Vilniaus mažasis teatras
22 d. 15 val. – teatralizuota ekskursija vaikams
23 d. 14, 16 val. – „DOSTOJEVSKIS VAIKAMS“ (F. Dostojevskio romanų bei dienoraščio motyvais). Režž. P. Ignatavičius

25 d. 18.30 – W. Gibsono „DVIESE SŪPUOKLĖSE“. Rež. U. Baialievas
26 d. 18.30 – „FANTAZIJUS“ (pagal A. de Musset pjesę). Rež. G. Tuminaitė
27 d. 18.30 – B. Clarko „PALAUKIT, KIENO ČIA GYVENIMAS?“. Rež. J. Vaitkus
28 d. 18.30 – M. Gorkio „MOTINA (VASA ŽELEZNOVA)“. Rež. K. Glušajevas
29 d. 19 val. – I. Bergmano „DVASINIAI REIKALAI“. Rež. K. Glušajevas
III. 1 d. 12, 14 val. – „BRANGUSIS ATRAKCIONŲ PARKO DĖDE!“. Rež. O. Lapina
1 d. 18, 20.30 – „GERO HUMORO DOZĖ. TEATRAS „KITAS KAMPAS“ (VšĮ „Improvizacijos teatras“)

Oskaro Koršunovo teatras
23 d. 17 val. *Švenčionių kultūros centre*, 24 d. 19 val. *OKT studijoje* – D. Danilovo „ŽMOGUS IŠ PODOLSKO“. Rež. O. Koršunovas
25 d. 19 val. *Jaunimo teatre* – W. Shakespeare'o „HAMLETAS“. Rež. O. Koršunovas
26 d. 18 val. *Marijampolės dramos teatre*, 27 d. 19 val. *OKT studijoje* – B. Kapustinskaitės „TERAPIJOS“. Rež. K. Glušajevas
29 d. 16, 19 val. *OKT studijoje* – I. Vyrypajevo „ŠOKIS DELHI“. Rež. O. Koršunovas
III. 1 d. 16 val. *Kauno kameriniame teatre* – B. Brechto „VESTUVĖS“. Rež. O. Koršunovas

Rusų dramos teatras
21, 22 d. 18.30 – M. Bulgakovo „ZOIKOS BUTAS“. Rež. R. Atkočiūnas
23 d. 11 val. – S. Maršako „KATĖS NAMAI“. Rež. A. Uteganovas (Rusija)
27 d. 18.30 – „IDIOTAS“ (pagal F. Dostojevskio romanus „Idiotas“ ir „Demonai“). Rež. A. Jankevičius
28 d. 18.30 – PREMJERA! A. Žitkovskio „KALNIUKAS“. Rež. L. Surkova
29 d. 18.30 – A. Puškino „EUGENIJUS ONEGINAS“. Rež. J. Vaitkus

Vilniaus teatras „Lėlė“
Mažoji salė
22 d. 12, 14 val. – „ANTIS, MIRTIS IR TULPĖ“ (pagal W. Elbrucho knygą). Rež. J. Trimakaitė
23 d. 12 val. – „RAUDONOJI KNYGA“ (pagal N. Indriūnaitės pjesę). Rež. E. Piotrowska
26 d. 18.30 – A. Jarry „KARALIUS UBU“ (pagal A. Jarry pjesę). Rež. ir dail. N. Tranteris
29 d. 12 val. – Š. Datenio „EVOLIUCIJA“. Rež. Š. Datenis
III. 1 d. 12 val. – „O VIEŠPATIE, VILNIUS!“. Rež. A. Storpirštis
Palėpės salė
22 d. 16 val. – Just. Marcinkevičiaus „VORO VESTUVĖS“. Scen. aut. ir rež. A. Mikutis
23 d. 14 val. – „KIŠKIŲ SUKILIMAS“ (pagal K. Binkio poemą). Scenarijaus aut., rež. ir dail. R. Driežis
27 d. 18.30 – „DORIANO GRĖJAUS PORTRETAS“ (O. Wilde'o romano motyvais). Rež. G. Radvilavičiūtė
29 d. 14 val. – „PASAKA APIE VĖŽLIUKĄ“ (Ž. Gryvos knygelės motyvais). Inscen. aut., rež. ir dail. A. Mikutis
III. 1 d. 14 val. – „RAUDONKEPURĖ“ (pasakų apie Raudonkepuraitę motyvais). Rež. ir dail. V. Mazūras

„Menų spaustuvė“
21 d. 19 val. *Kišeninėje salėje* – PREMJERA! „JUODI BATELIAI“ (pagal Pilgrim / Majewskio pjesę „Dešinys kairys su kulniuku“). Rež. A. Micius („Atvira erdvė'19“)
22 d. 13, 15 val. *Kišeninėje salėje* – „BAISIAI GRAŽU“. Rež. E. Kižaitė („Vėjų teatras“)
22 d. 19 val. *Juodojoje salėje* – „BOLÉRO – EXTENDED“. Choreogr. – P. Granhøj (Šeiko šokio teatras)
23 d. 16 val. *Juodojoje salėje* – „TĖČIO PASAKA“. Rež. A. Kirvela ir J. Tertelis (teatro laboratorija „Atviras ratas“ ir kūrybinė studija „PetPunk“)
23 d. 11 val. *Kišeninėje salėje* – „SPALVOTI ŽAIDIMAI“. Choreogr. B. Banevičiūtė (šokio teatras „Dansema“)
23 d. 18 val. *Stiklinėje salėje* – „DABAR AŠ ESU“. Pjesės aut. ir rež. S. Bernotaitė
24 d. 11 val. *Kišeninėje salėje* – „Pasakų pirmadieniai mažyliams“. „Miegančio miško gražuolė“. Pasaką seka S. Degutytė (Stalo teatras)
25 d. 19 val. *Juodojoje salėje* – „PAGALVINIS“ (pagal M. McDonagh). Rež. – I. Stundžytė („Keistuolių teatras“)
26 d. 18 val. *Juodojoje salėje* – garso instaliacija-performansas „OLYMPIAN MACHINE“. Idėjos ir garso montažo aut. A. Bumšteinas
27 d. 18.30 *Juodojoje salėje* – „CV, ARBA KAS AŠ ESU“. Rež. J. Tertelis (teatras „Atviras ratas“)
28 d. 19 val. *Kišeninėje salėje* – „SPĄSTAI“. Rež. J. Trimakaitė
29 d. 18.30 *Kišeninėje salėje* – „TIK SUAUGUSIEMS“. Idėjos aut. ir rež. J. Tertelis (teatras „Atviras ratas“)
29 d. 19 val. – PREMJERA! V. Klimačeko „SNIEGAS. MOTERIS. DVIKOVA“. Rež. U. Bartoševičiūtė (J. Miltinio dramos teatras)
III. 1 d. 19 val. *Juodojoje salėje* – PREMJERA! „APNEA“. Choreogr., rež. E. Vizbaraitė, komp. V. Dieninis, atlikėjai S. Juraškaitė, L. Puodžiukaitė, E. Nešukaitytė, E. Vizbaraitė („Artopia“)

Kaunas

Nacionalinis Kauno dramos teatras
21 d. 18 val. *Didžiojoje scenoje* – F. Dürrenmatto „SENOS DAMOS VIZITAS“. Rež. A. Giniotis
22 d. 12 val. *Mažojoje scenoje* – „BŪTYBĖS“ (K. Zylės knygos „Didžioji būtybių knyga“ motyvais). Rež. E. Kižaitė
22 d. 18 val. *Rūtos salėje* – Ch. Hamptono „PAVOJINGI RYŠIAI“. Rež. A. Jankevičius
23 d. 15 val. *Didžiojoje scenoje* – PREMJERA! „MANO FĖJŲ HERBARIUMAS“ (pagal B. Lacombe ir S. Perez knygą). Rež. P. Makauskas
23 d. 19 val. *Ilgojoje salėje* – A. Landsbergio „VĖJAS GLUOSNIUOSE“. Rež. G. Padegimas
25 d. 18 val. *Didžiojoje scenoje* – „KAUNAS ZOO“ (šokio teatro „Aura“ spektaklis)
25 d. 19 val. *Mažojoje scenoje* – PREMJERA! M. Vildžiaus „IŠ KŪNO IR KRAUJO“ (remiantis Lordu Byronu ir Senuoju Testamentu). Rež. U. Bartoševičiūtė
25, 26 d. 19 val. *Ilgojoje salėje* – A. Čechovo „PALATA“. Insc. aut. ir rež. R. Kazlas
26 d. 18 val. *Didžiojoje scenoje* – „AŠ – MOLJERAS“. Rež., dramaturgė ir aktorė I. Paliulytė
27 d. 18 val. – N. Gogolio „REVIZORIUS“. Rež. A. Giniotis (Valstybinis Šiaulių dramos teatras)
28, 29 d. 18 val. *Rūtos salėje* – PREMJERA! M. Myllyaho „PANIKA“. Rež. K. Gudmonaitė
28 d. 19 val. *Mažojoje scenoje* – B. Kapustinskaitės „VIETINIAI“ (pagal K. Gibrano kūrybą). Rež. P. Markevičius
29 d. 12 val. *Didžiojoje scenoje* – M. Maeterlincko „ŽYDROJI PAUKŠTĖ“. Rež. V. Martinaitis

Kauno valstybinis muzikinis teatras
21, 22 d. 18 val. – F. Wildhorno „GRAFAS MONTEKRISTAS“ (pagal A. Dumas romaną). Dir. J. Janulevičius
23 d. 12 val. – „SNIEGO KARALIENĖ“. Dir. J. Janulevičius
23 d. 18 val. – E. Johno, T. Rice'o „AIDA“. Dir. J. Janulevičius
27 d. 18 val. – „NOTRDAMO LEGENDA“. Insc. aut. ir choreogr. A. Jankauskas, dir. J. Janulevičius
28 d. 18 val. – I. Kálmáno „MISTERIS X“. Rež. V. Streiča, dir. J. Janulevičius
29 d. 18 val. – I. Kálmáno „SILVA“. Rež. R. Bunikytė, dir. V. Visockis

Kauno kamerinis teatras
21 d. 19 val. *Laipiojimo centre „Miegantys drambliai“* – „SUPERGALIOS“. Rež. K. Žernytė
22 d. 12 val. – PREMJERA! „MOMO“. Rež. G. Aleksa
22 d. 16 val. – „KANDIDAS, arba OPTIMIZMO MIRTIS“. Rež. G. Aleksa
23 d. 12, 14 val. – „MILŽINAS MAŽYLIS“ (pagal K. Zylės knygą). Rež. E. Kižaitė
26 d. 14 val. *Biržų kultūros centre* – PREMJERA! „SUPERHEROJAI“. Rež. L. Vaskova
26 d. 18.30 – „MARI KARDONA“. Rež. A. Jankevičius
29 d. 18 val. – „NIGGAZ“. Rež. A. Jankevičius
29 d. 19 val. *Centriniame knygyne* (*Laisvės al. 81*) – „NOKTIURNAS“. Rež. G. Padegimas
III. 1 d. 12 val. – „IŠ KUR AŠ?“. Rež. R. Kimbraitė

Kauno lėlių teatras
22 d. 11 ir 13 val. – „MEŠKIUKO GIMTADIENIS“. Rež. R. Bartninkaitė
22 d. 15, 17 val. – PREMJERA! „PASAULĖLIAI“. Aut., rež. ir choreogr. – B. Banevičiūtė, dail. – M. Šiaulytytė, komp. – R. Dikčienė
23 d. 12 val. – „KAIP TAMSA GERIAUSIU DRAUGU TAPO“ (pagal E. Yarlett kūrinį „Orionas ir tamsa“). Rež. O. Žiugžda
28 d. 18 val. – A. Maniko ir V. Katunskytės koncertas „SU MEILE JUMS!“
29 d. 12 val. – „ELNIUKO IŠPAŽINTIS“. Rež. N. Sabashvili (Sakartvelas)

Klaipėda

Klaipėdos valstybinis dramos teatras
21 d. 18.30 *Didžiojoje salėje* – G. Grajausko „PAŠALINIAMS DRAUDŽIAMA“. Rež. O. Koršunovas
26 d. 18.30 – T. Słobodzianeko „MŪSŲ KLASĖ“. Rež. O. Koršunovas
28, 29 d. 18.30 – PREMJERA! L. Noréno „DEMONAI“. Rež. D. Rabašauskas, scenogr., kost.dail. L. Luišaitytė, komp. J. Jurkūnas. Vaidina T. Gailiutė, J. Baranauskas, J. Vanžodytė, V. Jočys

Klaipėdos muzikinis teatras
21 d. 19 val. *Žvejų rūmuose* – G. Bizet „KARMEN“ (pagal G. Bizet–R. Ščedrino „Karmen siuitą“). Dir. M. Pitrėnas
28 d. 19 val. *Žvejų rūmuose* – M. Theodorakio „GRAIKAS ZORBA“. Choreogr. ir libreto aut. L. Massine, muzikos vad. ir dir. M. Staškus

Šiauliai

Šiaulių dramos teatras
23 d. 10, 11.30 *Mažojoje salėje* – „VANDENINIS NUOTYKIS“. Idėjos aut. ir rež. B. Banevičiūtė
23 d. 18 val. – PREMJERA! „EŽERAS“. Rež. A. Jankevičius, scenogr. ir kost. dail. L. Luišaitytė, vaizdo projekcijų aut. R. Sakalauskas, šviesų dail. D. Malinauskas. Vaidina M. Barvičius, G. Ladygaitė, D. Jančiauskas, M. Šaltytė, A. Žvinys, I. Raulynaitytė, R. Dovydaitis, S. Norgaila
25 d. 11 val. *Biržų kultūros centre* – „KUKUČIO KELIONĖ“ (pagal M. Martinaičio „Kukučio balades“). Inscenizacijos aut. ir rež. I. Norkutė
25 d. 18 val. *Biržų kultūros centre* – N. Gogolio „REVIZORIUS“. Rež. A. Giniotis
26 d. 18.30 – I. Bergmano „INTYMŪS POKALBIAI“. Rež. V. Rumšas (Lietuvos nacionalinis dramos teatras)
27 d. 18 val. – F. Dürrenmatto „SENOS DAMOS VIZITAS“. Rež. A. Giniotis (Nacionalinis Kauno dramos teatras)
29 d. 14 val. *Klaipėdoje, Žvejų rūmuose*, – D. Čepauskaitės „KAŠTONĖ“ (pagal A. Čechovo apsakymą „Kaštonė“). Rež. A. Lebeliūnas
29 d. 18 val. – S. Bareikio ir O. Ditkovskio koncertas „Gražiausios baladės“

Panevėžys

Juozo Miltinio dramos teatras
21, 22 d. 18 val. – S. Mrožeko „PROVOKATORIAI“. Rež. R. Teresas
23 d. 12, 14 val. – A. de Saint-Exupéry „MAŽASIS PRINCAS“. Rež. ir scenogr. aut. K. Siaurusaitytė
27 d. 18 val. – V. Šukšino „PAŠNEKESIAI MĖNESĖTĄ NAKTĮ“. Rež. K. Siaurusaitytė

Koncertai

Lietuvos nacionalinė filharmonija
22 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – orkestro muzikos koncertas „Čekų muzikos galia“. Lietuvos nacionalinis simfoninis orchestras. Solistai V.Rovná Holbová (sopranas), L. Bařákas (bosas-baritonas), D. Kirilauskas (fortepijonas), Kauno valstybinis choras. Dir. M. Prášilas. Programoje J. Adamso, L. van Beethoveno, A. Dvořáko kūriniai
23 d. 16 val. *Taikomosios dailės ir dizaino muziejuje* – kamerinės muzikos koncertas „Muzikiniai šachmatai“. Ansamblis „Musica humana“. Solistai S. Liamo (sopranas), R. Beinaris (obojus). Programoje A. Vivaldi, A. Corelli, G.F. Händelio, W.A. Mozarto, G. Svilainio, L. Arditi, F. Bonzono kūriniai
26 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – „Credo. Te Deum“. Vilniaus miesto savivaldybės choro „Jauna muzika“ 30-mečiui. Vilniaus miesto savivaldybės choras „Jauna muzika“ (meno vad. V. Augustinas). Lietuvos kamerinis orchestras. Dirigentas V. Augustinas. Programoje N. Gomberto, E. Rautavaaros, F. Martino, D. Zakaro, A. Pärto kūriniai
29 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – orkestro muzikos koncertas „Gyvenimo simfonija“. Lietuvos nacionalinis simfoninis orchestras. Solistė R. Mataitytė (smuikas). Dir. M. Pitrėnas. Programoje F. Liszto, B. Bartóko, A. Dvořáko kūriniai

Vilnius

Šv. Jonų bažnyčia
22 d. 18 val. – ciklo „Muzikos valanda Vilniaus universiteto Šv. Jonų bažnyčioje“ koncertas „Te Deum“. Atlikėjas P. Zevort (vargonai, Prancūzija). Programoje Ch. Tournemiro, M. Duruflé, O. Messiaeno, S. Rachmaninovo, P. Cochereau kūriniai

Šv. Kotrynos bažnyčia
21 d. 17.30 ir 20 val. – koncertas „The Beatles Show“. Atlikėjai J. Bareikis (vokalas, klavišiniai, gitara), R. Karpis (vokalas, fleita), M. Garbačas (bosinė gitara), K. Balčiūnas (gitara), M. Stundžia (perkusija)
22 d. 18.30 – koncertas „Palik tik dainą man“. Atlikėjai V. Kazlauskas, M. Lukošević (mušamieji), T. Maslauskas (bosinė gitara), T. Motiečius (akordeonas), T. Varnagiris (gitara), V. Bartušo vokalinis ansamblis B2, styginių orkestras „Mėnulio sodai“
27 d. 19 val. – Šv. Kristoforo kamerinio orkestro gimtadienio koncertas. Atlikėjai A. Krikščiūnaitė (sopranas), Ch. Rubensas (gitara), V. Povilionienė (vokalas), D. Pulauskas (klavišiniai), V. Ramoška (trimitas / fliugerhornas), Šv. Kristoforo kamerinis orkestras (meno vad. ir vyr. dir. M. Barkauskas). Programoje A. Šenderovo, D. Pulausko kūriniai
29 d. 19 val. – D. Pulausko Trio. Atlikėjai D. Pulauskas (fortepijonas), A. Isojan (kontrabosas), A. Baronas (mušamieji). Programoje D. Pulausko kompozicijos

Valdovų rūmai
25 d. 19 val. *Didžiojoje renesansinėje menėje* – Chačaturiano trio (Armėnija): A. Grigorian (fortepijonas), K. Šachgeldianas (smuikas), K. Kočarianas (violončelė). Programoje S. Rachmaninovo, A. Pärto, M.K. Čiurlionio, G. Pelėcis, A. Shoro, A. Babadžaniano, A. Chačaturiano kūriniai

Lietuvos muzikų rėmimo fondas
26 d. 17.30 *S. Vainiūno namuose* – Trečiadienio vakaras-koncertas su Joniškio A. Raudonikio meno mokyklos mokiniais ir mokytojais (direktorius V. Žukas) bei R. Aleknaitės-Bieliauskienės knygos „Žiemgalos dainius“, skirtos kompozitoriui A. Raudonikiui, pristatymas

Vakarai

Vilnius

Nacionalinė dailės galerija
M. Ravivo-Vorobeičiko parodos „Modernybės montažai“ uždarymo renginiai
21, 22 d. 14, 15.30 *NDG Edukaciniame kube* – kūrybinės dirbtuvės „Modernybės montažai pagal Moï Verą (Moshé Raviv Vorobeichic)“. Dirbtuves veda N.N. Perezas, G. Kavoliūnas, G. Kuliešius, E. Nedzinskaitė, P. Šnaras
22 d. 17 val. – ekskursija po parodą su NDG gidu
23 d. 15 val. *NDG auditorijoje* – A. Mazuro ir L. Gorczycos pokalbis apie tradiciją nerodyti žydų lenkiškoje fotografijoje ir žydų buvimas lietuviškoje fotografijoje
27 d. 20 val. – Architektūros [pokalbių] fondo ciklas „Regeneracija [ir jos įtampos]“. A. Iles (D. Britanija) paskaita „Be vietos judėti: nuo neoliberalaus miesto iki katastrofų kapitalizmo“

Valdovų rūmai
22 d. 13, 15 val. – edukacinis užsiėmimas „Maisto istorija: nuo Dioniso iki Rugučio, nuo Venecijos iki Vilniaus“
22 d. 13 val. – R. Laužiko paskaita „Lietuviški patiekalai ant užsieniečių stalo: nuo Viduramžių karelų iki britų karininkų klubo Chartume“
22 d. 15 val. – E. Gudo paskaita „Elitinių Užgavėnių tradicijos Vakarų Europoje ir Lietuvoje“

Nacionalinė M. Mažvydo biblioteka
21 d. 12 val. *Kino salėje* – filmas „Vardas tamsoje“ (rež. ir scen. aut. A. Marcinkevičiūtė)
25 d. 17.30 *Konferencijų salėje* – S. Žvirgždo dešimties paskaitų ciklas „Pasivaikščiojimas po Vilnių ir jo apylinkes. Fotografija atskleidžia istoriją (7)“
25 d. 18 val. *Valstybingumo erdvėje* – diskusija „Kaip lietuvių autorių poezija (ne) ateina į muziką?“. Dalyvauja I. Narkutė, D. Razauskas, G. Storpirštis, R. Stankevičius, A. Borisevičius. Diskusiją moderuoja S. Stankevičiūtė
25 d. 18 val. *Renginių erdvėje* – knygos „Pranciškus Baltrus Šivickis, 1882–1968“ pristatymas. Vakarą veda knygos specialusis redaktorius, Lietuvos mokslų akademijos tikrasis narys, prof. habil. dr. V. Būda. Dalyvauja knygos autorė, aktorė A. Čepaitytė, P. B. Šivickio vaikai. Muzikuoja D. Šivickienė (smuikas) ir D. Gudelevičiūtė (altas)
26 d. 18 val. *Konferencijų salėje* – L. Kudijanovo paskaita „Lietuvos ir Japonijos tarpukario diplomatijos istorijos puslapiai“
27 d. 17.30 *Konferencijų salėje* – filmas „Stebuklas“ (rež. E. Vertelytė). Svečias – aktorius A. Bialobžeskis
28 d. 12 val. *Kino salėje* – filmas „Lizdas. Filmas apie du žmones ir du paukščius“ (rež., scen. aut. R. Matačius)

Savaitės filmai

Ema. Piromanė ****

Ema (Mariana Di Girolamo) gyvena Valparaise, dirba manikiūrininke ir šoka eksperimentinių šokių grupėje. Jos draugas (Gael García Bernal) bando tapti šiuolaikiniu choreografu. Jis mano, kad šokėjai turi paklusti jo vizijoms. Emą ir Gastoną skiria dvylika metų. Jie buvo įvaikinę berniuką iš Kolumbijos, bet šis padegė namus ir buvo sugrąžintas į prieglaudą. Ema ir Gastonas tai išgyvena kiekvienas savaip. Čilės režisierius Pablo Larraínas išgarsėjo filmais „Klubas“, „Žaklina“, „Neruda“. Naujasis žada magiškų vaizdų, apmąstymų apie kūną, kuriuo vienu galima pasikliauti, ir apie šokį. (Čilė, 2019)

Ypatingieji ****

Naujas prancūzų režisierių Olivier Nakache'o ir Erico Toledano („Neliečiamieji“, „Toks gyvenimas!“) filmas pasakoja apie du geriausius draugus Bruno (Vincent Cassel) ir Maliką (Reda Kateb). Iš pirmo žvilgsnio jų temperamentas, religija, interesai – visiškai skirtingi. Tačiau juos sieja ne tik draugystė, bet ir tai, kad jau dvidešimt metų abu rūpinasi vaikais ir jaunuoliais, turinčiais autizmo sutrikimą. Bruno ir Malikas įsteigė specialias lavinimo įstaigas, kuriose jaunuoliai iš „sudėtingų“ kvartalų profesionaliai rūpinasi medikų sunkiais įvardytais ligoniais. Bet Brunio ir Maliko metodai ne visiems prie širdies. Socialinių paslaugų inspektoriai nori įstaigas uždaryti, tad draugai pradeda nelygią kovą su sistema. (Prancūzija, 2020)

Laimės gėlelė ****

Alisa (už šį vaidmenį pernai Kanuose apdovanota Emily Beecham) dirba korporacijoje, kuri užsiima naujų augalų kūrimu. Ji viena auklėja sūnų. Alisai pavyko išauginti nepaprastą gėlę. Jeigu ją atitinkamai auginsi ir su ja kalbėsies, ji padarys savo globėją laimingą. Nors darbovietė draudžia, Alisa vieną gėlės daigą parsineša namo ir dovanoja sūnui. Austrų režisierės Jessicos Hausner („Lurdas“) filme taip pat vaidina Kitas Connoras, Kerry Fox, Benas Whishaw. (D. Britanija, Austrija, Vokietija, 2019)

Les Misérables. Vargdieniai ****

Garsiajame Victoro Hugo romane aprašytame Paryžiaus Monfermėjaus priemiestyje per du šimtmečius niekas nesikeitė: čia ir toliau siautėja policija ir gyvena visuomenės atstumtieji, o nekaltas vaikų pokštas gali tapti revoliucijos pradžia. Debiutantas Ladjas Ly už šį filmą pernai Kanuose pelnė vieną svarbiausių prizų ir buvo nominuotas „Oskarui“. Pagrindinius vaidmenis sukūrė Damienas Bonnard'as, Alexis Manenti, Djibrilas Zonga, Issa Perica. (Prancūzija, 2019)

Košmarų sala ***

Paslaptingasis ponas Rorkas įgyvendina pačias drąsiausias ir slapčiausias svečių svajones sunkiai pasiekiamame prabangiame atogrąžų kurorte. Bet ar jie bus pasirengę įminti salos paslaptį ir išsigelbėti, kai fantazijos virs košmaru? Jeffo Wadlow siaubo filme pagrindinius vaidmenis sukūrė Michaelas Peña, Maggie Q, Lucy Hale. (JAV, 2020)

Pareigūnas ir šnipas *****

Filmo pagrindas – nuteisto už tėvynės išdavystę prancūzų karininko Alfredo Dreyfuso istorija, XIX a. pabaigoje sukėlusi tarptautinį skandalą ir antisemitizmo bangą, kurią garsiajame savo straipsnyje „Aš kaltinu!“ (toks ir originalus filmo pavadinimas) pasmerkė Emile'is Zola. Kai Dreyfusas nuteisiamas ir išsiunčiamas į kolonijas, naujasis žvalgybos vadas supranta, kad karininko kaltės įrodymai buvo sufabrikuoti, ir nusprendžia bet kokia kaina atskleisti tiesą. Pavaldiniai tam nepritaria. Žvalgybininkas gali prarasti puikiai prasidėjusią karjerą. Romano Polanskio filmas apdovanotas Venecijos kino festivalio prizu už geriausią režisūrą. Vaidina Jeanas Dujardinas, Louis Garrelis, Emmanuelle Seigner. (Prancūzija, Italija, 2018)

Po vandeniu ***

Williamo Eubanko filmas – tai trileris su siaubo elementais, kurio veiksmas vyksta po vandeniu, 11 kilometrų gelmėje. Čia įsikūrė vandenyno dugno tyrimų stotis. Mokslininkams teks išgyventi žemės drebėjimą ir susidurti su nežinomybės siaubu. Šiame filme, skirtame klaustrofobijos mėgėjams, pagrindinius vaidmenis sukūrė Kristen Stewart, Vincent'as Casselis, T.J. Milleris ir Johnas Gallagheris. (JAV, 2019)

Užgaidų maratonas ***

Dašos Čarušos komedijos herojės Marinos (Aglaja Tarasova) troškimai paprasti – ji nori gražių apatinių, pamatyti Paryžių ir pasaulį, ištekėti už mylimo žmogaus, dar nori kvepalų, atiduoti skolą už naujus langus ir surasti pasą, iki kol įvyks vestuvės. Vis dėlto labiausiai ji nori būti laiminga. Tačiau netikėtas susitikimas Marinos planus gerokai pakoreguos. Taip pat vaidina Kirillas Nagijevas, Marija Minogarova, Jana Trojanova, Pavelas Derevianka, Julija Aug, Aleksandras Gudkovas. (Rusija, 2020)

****** – šedevras, ***** – pasižiūrėti būtina, **** – geras filmas,
*** – būna ir geriau, ** – jei turite daug laiko, * – niekalas

Kino repertuaras

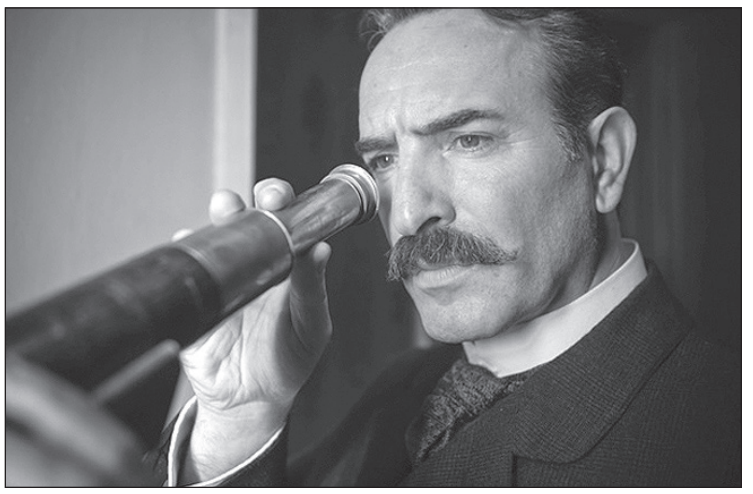

„Pareigūnas ir šnipas“

Vilnius

Forum Cinemas Vingis

21–25, 27 d. – Protėvių šauksmas (JAV) – 11.15, 13.45, 16.05, 18.30, 21 val.; 26 d. – 11.15, 13.45, 16.05, 18.30, 21.40
21–27 d. – Augintiniai susivienija (Vokietija, Kinija, D. Britanija) – 11.10, 12.45, 14.55, 17.05
Pareigūnas ir šnipas (Prancūzija, Italija) – 13.10, 18.50, 21.40
Baltų gentys. Paskutinieji Europos pagonys (dok. f., Latvija) – 11.05, 19.10
Šunys 3 (Lenkija) – 15.50, 18 val.
29 d. – G.F. Händelio „Agripina“. Tiesioginė premjeros transliacija iš Niujorko Metropoliteno operos – 19.55
26 d. – P. Čaikovskio „Gulbių ežeras“. Tiesioginė transliacija iš Maskvos Didžiojo teatro – 18 val.
25 d. – Šėtono vaikas 2 (JAV) – 19.10
27 – III. 3 d. – Japonijos kino festivalis 2020
Visą repertuarą rasite www.forumcinemas.lt

Forum Cinemas Akropolis

21, 22 d. – Protėvių šauksmas (JAV) – 10.30, 13, 15.30, 18, 20.30, 23 val.; 23–27 d. – 10.30, 13, 15.30, 18, 20.30
21–27 d. – Augintiniai susivienija (Vokietija, Kinija, D. Britanija) – 10.10, 12.20, 14.30, 16.40
Baltų gentys. Paskutinieji Europos pagonys (dok. f., Latvija) – 11.10, 18.10
21, 23, 25, 27 d. – Pareigūnas ir šnipas (Prancūzija, Italija) – 20.20; 22, 24, 26 d. – 15.15, 20.20
21 d. – Šunys 3 (Lenkija) – 15.15, 20.50, 23.30; 22 d. – 20.50, 23.30; 23, 25, 27 d. – 15.15, 20.50; 24, 26 d. – 20.50
25 d. – Šėtono vaikas 2 (JAV) – 19.10
Visą repertuarą rasite www.forumcinemas.lt

Skalvija

21 d. – Ema. Piromanė (Čilė) – 19.10; 24 d. – 17.30
21 d. – Pareigūnas ir šnipas (Prancūzija, Italija) – 16.40; 23 d. – 20.50; 25 d. – 21 val.
21 d. – Tikra Keli gaujos istorija (JAV) – 21.10; 22, 26, 27 d. – 21 val., 23 d. – 14.10
22 d. – Les Misérables. Vargdieniai (Prancūzija) – 19 val.
24 d. – *Seansai senjorams*. Ilgšė (Rusija) – 15 val.
24 d. – Mažosios moterys (JAV) – 19.30; 27 d. – 16.30
25 d. – El Padre Medico (dok. f., rež. V. Puidokas) – 17 val.
25 d. – Mano šuo kvanka (Prancūzija) – 19 val.
26 d. – Ypatingieji (Prancūzija) – 18.50
23 d. – *Kino klasikos vakarai*. Satyrikonas (Italija) – 18 val.
26 d. – Kita tylos pusė (rež. A. Puipa) – 16.40
Vilniaus Knygų mugė 2020
22 d. – Laimės kūdikis (Danija) – 16 val.
23 d. – Torill Kove animacinių filmų programa – 16.30 (*susitikimas su autore T. Kove, renginį veda kino edukatorė G. Žulytė*)
Karlsono kinas / Atostogos kine
21 d. – Nepaprasta Maronos kelionė (Rumunija, Prancūzija, Belgija) – 14.50
22 d. – Gauruoti šnipai (Kinija, Prancūzija) – 12 val.
23 d. – Daktaras Dolitlis (JAV) – 12.10

Pasaka

21 d. – Partizanas (dok. f., rež. A. Zalanskaitė) – 16.30
21 d. – El Padre Medico (dok. f., rež. V. Puidokas) – 16.45; 23 d. – 13.15; 24 d. – 18 val.; 27 d. – 20.45
21 d. – Protėvių šauksmas (JAV) – 17 val.; 22, 23 d. – 13.30
21 d. – (Ne) Tikros prancūziškos vestuvės 2 (Prancūzija) – 19 val.; 23 d. – 17.30; 27 d. – 20.15
21 d. – Pareigūnas ir šnipas (Prancūzija, Italija) – 19.15; 22 d. – 21 val.; 24, 26 d. – 20.15
21 d. – Ypatingieji (Prancūzija) – 20.30; 22 d. – 18.30; 23 d. – 15.30; 24 d. – 20.30; 25 d. – 20.45; 26, 27 d. – 18.15
21 d. – Ema. Piromanė (Čilė) – 21.15; 23 d. – 19.45; 24 d. – 20.45
21 d. – Tikra Keli gaujos istorija (Australija, D. Britanija) – 22 val.; 23 d. – 18.15; 25 d. – 20.30
22 d. – Augintiniai susivienija (Vokietija, Kinija, D. Britanija) – 14 val.
22 d. – Mažosios moterys (JAV) – 15.45; 23 d. – 17.45; 25 d. – 18 val.; 26 d. – 20.30
22 d. – Tulpės, meilė, garbė ir dviratis (Olandija) – 16.30
22 d. – Nuostabi epocha (Prancūzija) – 20.30; 23 d. – 15.45; 27 d. – 20.30
22 d. – Laimės gėlelė (D. Britanija, Austrija, Vokietija) – 21.15; 23 d. – 13 val.; 24 d. – 18.15
23 d. – Skausmas ir šlovė (Ispanija) – 15.15
23 d. – Zuikis Džodžo (JAV, N. Zelandija, Čekija) – 20.30; 26 d. – 18 val.
23 d. – 1917 (D. Britanija, JAV) – 20.45
24 d. – Mano šuo kvanka (Prancūzija) – 18.30; 26 d. – 20.45
25 d. – Vienišos širdys (Belgija, Prancūzija) – 18.15
26 d. – Mano dukrai Samai (dok. f., D. Britanija, Sirija) – 18.30
27 d. – Emma (D. Britanija) – 18 val.
27 d. – Medaus šalis (dok. f., Makedonija) – 18.30

MO kinas

21 d. – Mažosios moterys (JAV) – 18 val.
21 d. – Nuostabi epocha (Prancūzija) – 20.45
22 d. – Mano dukrai Samai (dok. f., D. Britanija, Sirija) – 15 val.
22 d. – Pareigūnas ir šnipas (Prancūzija) – 17 val.
22 d. – Tikra Keli gaujos istorija (Prancūzija) – 19.45
23 d. – Augintiniai susivienija (Vokietija, Kinija, D. Britanija) – 15 val.
23 d. – Medaus šalis (dok. f., Makedonija) – 17 val.
23 d. – Pareigūnas ir šnipas (Prancūzija) – 19 val.

Kaunas

Forum Cinemas

21, 22 d. – Protėvių šauksmas (JAV) – 11, 13.30, 16, 18.30, 21, 23.30 val.; 23–27 d. – 11, 13.30, 16, 18.30, 21 val.
21–27 d. – Augintiniai susivienija (Vokietija, Kinija, D. Britanija) – 10.30, 12.40, 14.50, 17 val.
21, 22 d. – Pareigūnas ir šnipas (Prancūzija, Italija) – 10.50, 20.40, 23.20; 23–27 d. – 10.50, 20.40
21–27 d. – Baltų gentys. Paskutinieji Europos pagonys (dok. f., Latvija) – 13, 20.05
29 d. – G.F. Händelio „Agripina“. Tiesioginė premjeros transliacija iš Niujorko Metropoliteno operos – 19.55
26 d. – P. Čaikovskio „Gulbių ežeras“. Tiesioginė transliacija iš Maskvos Didžiojo teatro – 18 val.
25 d. – Šėtono vaikas 2 (JAV) – 18 val.
Visą repertuarą rasite www.forumcinemas.lt

Romuva

21 d. – Pareigūnas ir šnipas (Prancūzija, Italija) – 17.45
21 d. – Tikra Keli gaujos istorija (Australija, D. Britanija) – 20.30
22 d. – Nuostabi epocha (Prancūzija) – 14 val.
22 d. – Naktinė greitoji (dok. f., Meksika) – 16.15; 27 d. – 20 val.
22 d. – Les Misérables. Vargdieniai (Prancūzija) – 18 val.; 26 d. – 18 val.
22 d. – Mano šuo kvanka (Prancūzija) – 20 val.; 25 d. – 20 val.
23 d. – Mano dukrai Samai (dok. f., D. Britanija, Sirija) – 14 val.
23 d. – Satyrikonas (Italija) – 16 val.
23 d. – Mafijos išdavikas (Italija, Prancūzija, Vokietija, Brazilija) – 18.30
25 d. – El Padre Medico (dok. f., rež. V. Puidokas) – 18 val.
26 d. – Ema. Piromanė (Čilė) – 20 val.
27 d. – Laimės gėlelė (D. Britanija, Austrija, Vokietija) – 18 val.

Klaipėda

Forum Cinemas

21–27 d. – Protėvių šauksmas (JAV) – 10.20, 12.45, 15.40, 18.05, 20.30; Augintiniai susivienija (Vokietija, Kinija, D. Britanija) – 11.20, 13.30, 15.10, 17 val.; Baltų gentys. Paskutinieji Europos pagonys (dok. f., Latvija) – 12.20, 18.35
III. 3 d. – G.F. Händelio „Agripina“. Tiesioginė premjeros transliacija iš Niujorko Metropoliteno operos – 18 val.
26 d. – P. Čaikovskio „Gulbių ežeras“. Tiesioginė transliacija iš Maskvos Didžiojo teatro – 17 val.
25 d. – Šėtono vaikas 2 (JAV) – 19.10
Visą repertuarą rasite www.forumcinemas.lt

Redaktorė – Monika Krikštopaitytė (**dailė**)
Atsakingoji sekretorė – Rūta Jakimavičienė

Kinas – Živilė Pipinytė | **Teatras, šokis** – Ieva Tumanovičiūtė
Muzika – Laimutė Ligeikaitė | **Stilius** – Rita Markulienė, Violeta Kundrotienė
Dizainas – Jokūbas Jacovskis | **Maketas** – Vanda Čemerkaitė
Finansininkė – Brigita Misiuvienė | **Direktorius** – Linas Vildžiūnas

7md

© „7 meno dienos“. Kultūros savaitraštis. Išeina penktadieniais.
Leidžiamas nuo 1992 m. sausio 10 d. Leidėjas VšĮ „7 meno dienos“,
S. Konarskio g. 49, 03123 Vilnius. Tel. 2613039. El. paštas redakcija@7md.lt.
ISSN 1392-6462. 4 sp. l. Tiražas 800 egz.
Spausdino UAB „Valdo leidykla“, Gedimino g. 34, Ukmergė
Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas
Lietuvos kultūros taryba
LR kultūros ministerija
Lietuvos kino centras